

ბილბამეზიანი

ბილბამეზიანი

ბაბილონური ეპოსი

მესამე ათასეულისა ქრ.წ.

თბილისის
უნივერსიტეტის
ბაზოციფიკაცია

მიხაკო წერეთლის „გილგამეშიანი“ წარმოდგენს „გილგამეშის ეპოსის“ ერთ-ერთ უპირველეს თარგამანს მსოფლიოში. ქართული არის მეოთხე ენა – გერმანულის, ინგლისურის და ფრანგულის შემდეგ, რომელზედაც მ. წერეთლის მიერ 1924 წელს ითარგმნა „გილგამეშის ეპოსი“. ავტორი „გილგამეშიანის“ თარგმანზე მუშაობდა ლონდონში, ბრიტანეთის მუზეუმში და, ძირითადად, ეყრდნობოდა აშურბანიპალის ბიბლიოთეკის (ასურულ) აქადურ ვერსიას. ამ უძველესი შუამდინარული ეპოსის წერეთლისეული თარგმანი პირველად 1924 წელს გამოიცა კონსტანტინოპოლში, თუმცა საბჭოთა პერიოდში მიუწვდომელი დარჩა საქართველოსთვის.

ამჯერად ქართველი მკითხველი პირველად გაეცნობა მიხაკო წერეთლის ამ უნიკალურ თარგმანს.

მადლობას ვუხდით კემბრიჯის უნივერსიტეტს და ბრიტანელ მეცნიერებს, რომელთა უშუალო დახმარებით თითქმის საუკუნეების წინ დაკარგული თარგმანი ქართველ მკითხველს დაუბრუნდა.

გამოსაცემად მოამზადა და წინასიტყვაობა დაურთო
ნინო სამსონიამ
რედაქტორი ზურაბ კიკნაძე

© თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2010

ISBN 978-9941-13-175-2

წინასიტყვაობა

მიხეილ (მიხაკო) წერეთელი (1878-1965 წწ.) საქართველოში ასირიოლოგიის და სოციოლოგიის ფუძემდებელია. მართალია, მან თავისი მოღვაწეობა პოლიტიკით დაიწყო (როგორც ცნობილია, ის იყო ანარქისტი), მაგრამ შემდეგ, როგორც თვითონ აღნიშნავს, დიდი ივანე ჯავახიშვილის და ექვთიმე თაყაიშვილის რჩევით, დროებით ჩამოშორდა პოლიტიკურ მოღვაწეობას და ხელი მიჰყო მეცნიერულ მუშაობას.

მიხეილ (მიხაკო) გიორგის ძე წერეთელი დაიბადა 1878 წლის 3 დეკემბერს¹ სოფელ ცხრუკვეთში (საჩხერის რაიონი).

ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ მიხეილმა სწავლა განაგრძო კიევის უნივერსიტეტში. უნდა ვივარაუდოთ, რომ მან კიევის უნივერსიტეტში სულ ერთი წელი ისწავლა, კერძოდ 1899-1900 წწ., რადგან 1901 წელს პარიზის უნივერსიტეტის სტუდენტია. იგი მონაწილეობს რევოლუციურ გამოსვლებში, რის გა-

¹ სამსონია ნ., მიხეილ (მიხაკო) წერეთლის დაბადების თარიღის შესახებ, „საქართველო“, თბ., 1998, 4, გვ. 72.

VI

მოც მცირე ხნით აპატიმრებენ. ანარქისტული იდეების გამო მას პარიზიდან ასახლებენ და ლონდონში გადადის.

1910 წლიდან იწყება ახალი ეტაპი მ. წერეთლის ცხოვრებაში. 30 წელს გადაცილებული, პოლიტიკურ მოღვაწეობასთან ერთად, მეცნიერულ მუშაობასაც ჰკიდებს ხელს, რაშიც ბიძგი ექვთიმე თაყაიშვილმა მისცა. ბატონ ექვთიმეს მისთვის უთქვამს: „კაცო, შენ რაღაც ანარქისტულ სტატიებს რომ სწერ და თანაც საქართველოსთვის გინდა ყველაფერი, ამ შენი ქვეყნის რამე უნდა გაგეგებოდეს, კარგად უნდა იცოდე მისი წარსული“.¹

მიხაკო წერეთელი კვლავ ევროპისაკენ მიემშრება, ამჯერად მეცნიერული ცოდნის მისაღებად. იგი ჩადის ლონდონში და იწყებს ასირიოლოგიის შესწავლას.

ერთ-ერთ წერილში მ. წერეთელი შუამდგომლობას სთხოვს ივანე ჯავახიშვილს დავით სარაჯიშვილთან მისთვის სტიპენდიის დანიშვნის თაობაზე.

1918 წელს მ. წერეთელი ივ. ჯავახიშვილს უგზავნის თავის პირველ სერიოზულ მეცნიერულ გამოკვლევას „სუმერული და ქართული“. იგი 1912 წელს დაიბეჭდა თბილისში, ჟურნალ „გვირგვინში“. 1913-16 წწ. ლონ-

¹ შარაძე გ., მიხაკო წერეთელი, გაზეთი „ლიტერატურული საქართველო“, თბ., 1987, 25 სექტ., გვ. 4.

VII

დონშიც გამოქვეყნდა „სამეფო სააზიო საზოგადოების ჟურნალში“.

1920 წელს მ. წერეთელი ივ. ჯავახიშვილის მოწვევით იკავებს ასირიოლოგიისა და ძველი აღმოსავლეთის ისტორიის კათედრას ახლად დაარსებულ თბილისის უნივერსიტეტში. მას პროფესორად ირჩევენ 1920 წლის მაისში, მაგრამ 1921 წელს რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსია აიძულებს მიხაკო წერეთელს დატოვოს სამშობლო.¹

უნივერსიტეტის გახსნისას, როდესაც ივ. ჯავახიშვილი აკომპლექტებდა სამეცნიერო კადრებს, მ. წერეთელი დასახლებული იყო როგორც უნივერსიტეტის ერთ-ერთი მეცნიერ-ხელმძღვანელი იუსტინე აბულაძესთან და ექვთიმე თაყაიშვილთან ერთად. მაგრამ ახლად დაარსებულ ქართულ უნივერსიტეტში მიხაკო წერეთლის მოღვაწეობა დიდხანს აღარ გაგრძელებულა, ვინაიდან საქართველოს დამოუკიდებლობის დაკარგვის შემდეგ იგი კვლავ გაემგზავრა საზღვარგარეთ ემიგრაციაში და საქართველოში აღარ დაბრუნებულა.²

¹ ჯორბენაძე ს., ცხოვრება და ღვაწლი ივანე ჯავახიშვილისა, თბ., 1981, გვ. 277.

² გიორგაძე გრ., მიხეილ წერეთელი და ასირიოლოგია, „მნათობი“, 1995, 3-4, გვ. 120.

VIII

1921 წლიდან მიხაკო წერეთელი ასირიოლოგიისა და ქართული ენის კათედრის გამგეა ბრიუსელისა და ბერლინის უნივერსიტეტებში. ამ წლებში მას მიწერ-მოწერა აქვს ივ. ჯავახიშვილთან, რომელსაც აცნობს მომავალი მუშაობის გეგმებს, იხილავს ახალ სამეცნიერო ლიტერატურას ასირიოლოგიასა და ქართველოლოგიაში.

1924 წელს კონსტანტინოპოლში ქართულ ენაზე ზედიზედ გამოიცა მ. წერეთლის მიერ თარგმნილი „გილგამეშიანი“ და მონოგრაფია „ხეთის ქვეყანა, მისი ხალხები, ენები, ისტორია და კულტურა“, რომელსაც არაერთხელ იმოწმებს ივ. ჯავახიშვილი ქართველი ერის ისტორიაში.

ჰაიდელბერგის მეცნიერებათა აკადემიამ 1928 წელს გერმანულ ენაზე გამოაქვეყნა მ. წერეთლის ნაშრომი: „ახალი ქალდეური წარწერები“, ხოლო მსოფლიოში ცნობილ ჟურნალში „Revue d'Assyriologie“-ი (გამოდის პარიზში 1884 წლიდან) 1933-35 წწ. დაიბეჭდა მისი „ურარტული ეტიუდები“. იგი აქვეყნებდა ურარტულ ლურსმულ წარწერებს (ფილოლოგიური და ისტორიული კომენტარებით), იკვლევდა ურარტული ენის გრამატიკის საკითხებს, ამუშავებდა ურარტოლოგიის სხვადასხვა პრობლემას. მისი თითქმის ყველა ურარტოლოგიური ნაშრომი ქვეყნდებოდა პარიზში

IX

გამომავალ სოლიდურ ასირიოლოგიურ ჟურნალ „Revue d'Assyriologie“-ში.¹

მ. წერეთელი გარდაიცვალა 1965 წლის 2 მარტს მიუნხენში. კალისტრატე სალიამ მარიამ ნაკაშიძეს გაუზავნა ბარათი მიხაკოს გარდაცვალების შესახებ: „კრემატორიუმში დიდძალი საზოგადოება მოვიდა. გამოთხოვება ლამაზად მოხდა. ხელმძღვანელობდა თქვენი ძმა, ჩემი მეგობარი ნიკო. ანდერძის მიხედვით, სიტყვები არ იყო, მხოლოდ ნიკომ მოკლე ბიოგრაფია გააცნო დამსწრეთ განსვენებულისა. სამძიმარი მივიღეთ ოთხმა: მიხაკოს შვილიშვილმა, ნიკომ, ალექსანდრე ნიკურაძემ და მე. ფერფლი დროებით მიუნხენში დარჩება. ორი წლის წინათ მიხაკომ ითხოვა – მისი ფერფლის საქართველოში გადაგზავნა. თუ მანდედან ნებართვა მივიღეთ, ჩვენ შევასრულებთ მიხაკოს თხოვნას“.² ეს წერილი ნაკაშიძეების ოჯახმა გადასცა მ. წერეთლის მეუღლეს – მარიამ ვახვახიშვილს.

აქვე მოვიყვანთ ნიკო ნაკაშიძის წერილს ბაბო წერეთლისადმი, რომელიც 1965 წლის 3 მარტსაა დაწე-

¹ გიორგაძე გრ., მიხეილ წერეთელი და ასირიოლოგია, „მნათობი“, 1995, 3-4, გვ. 147.

² წერეთელი მ., ბარათები მეუღლისადმი, „მნათობი“, V, თბ., 1988, გვ. 157.

X

რილი: „ღამით, პირველ მარტს გარდაიცვალა თქვენი ბიძა მიხეილ (მიხაკო) წერეთელი – დასაფლავება შაბათს, 6 მარტს, დილის 11 საათზე მიუნხენში. თანახმად განსვენებულის ანდერძისა, მას დასწავვენ. სანეშტე ურნა (სპილენძის) შემდეგ გადატანილ იქნება პარიზში ქართველთა სასაფლაოზე და იქ მიბარებული. განსვენებულის სურვილი იყო მისი ნეშტი მიბარებოდა მშობლიურ მიწას მის საყვარელ ცხრუკვეთში. ურნის გადატანა საქართველოში არ იქნება ძნელი საქმე. პარიზში ზმირად ჩამოდიან მაქედგან მეცნიერები თუ ტურისტები. ნიკო ნაკაშიძე – თავმჯდომარე ქართული სათვისტომოსი გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში“. თუმცა მიხაკო წერეთელს თავისი ანდერძი დღემდე ვერ შეუსრულა მისმა სამშობლომ, რომელსაც ამ უდიდესმა მეცნიერმა სახელი გაუთქვა მთელ მსოფლიოში.

მიხეილ წერეთელი გერმანულ, ფრანგულ, ინგლისურ, იტალიურ და ქართულ ენებზე წერდა და აქვეყნებდა თავის ნაშრომებს ევროპაში, რითაც მთელ მსოფლიოს აცნობდა ქართველი ერის ისტორიას, ენას, მის სიდიადეს. ბედის უკუღმართობით უცხოეთში გადახვეწილი ცნობილი მეცნიერი იქიდან იცავდა ქართული ენის სიწმინდეს.

XI

მიხაკო წერეთელს ბევრი გამოუქვეყნებელი ნაშრომი დარჩა, მათ შორის: „ვეფხისტყაოსნის“ შესახებ, „ურარტული ტექსტები“, „ქართლის ცხოვრების“ შესახებ, „ვახტანგ გორგასლის ცხოვრება“, „ქართლის ანალები“, „საქართველოს მოქცევა“, „საქართველოს განმანათლებლის წმ. ნინოს ცხოვრება“, „მეფეების წიგნი“, „აბო თბილელის წამება“, „კოლას ცხრა ბავშვთა წამება“, „იერუსალიმის აღება“ და სხვა.

მიხაკო წერეთელი თავდაუზოგავად სწავლობდა „ვეფხისტყაოსანს“. ჯერ კიდევ 1924 წელს კონსტანტინოპოლში გამოცემულ „გილგამეშიანის“ ქართულ თარგმანში ის ავლებს პარალელებს რუსთაველთან: „ბაბილონური ელემენტები და გილგამეშური მოტივი „ვეფხისტყაოსანშიც“ არის, აღმოსავლეთის რომელ სამწერლობო ნაკადთა გზითა და რომელ ხალხურ წარმოდგენათა გავლენითაც არ უნდა მიეღწია მათ უძველეს საქართველომდე და შემდეგ თვით რუსთაველამდე“.¹

მიხეილ წერეთელმა თარგმნა „გილგამეშის ეპოსი“, თუმცა იგი ვალდებულიც იყო, რადგან ეს ეპოსი ევროპულ ენებზე თარგმნილია ფუძემდებელ ასირიოლოგთა მიერ.

¹ წერეთელი მ., ბარათები მეუღლისადმი, „მნათობი“, V, თბ., 1988, გვ. 4.

XII

სამწუხაროდ, დაკარგულია მიხაკო წერეთლის არქივი – შემორჩა მხოლოდ „გილგამეშიანი“, გამოცემული 1924 წელს. „გილგამეშიანს“ არანაირი გავლენა არ მოუხდენია ქართულ ასირიოლოგიასა თუ ფილოლოგიაზე, რადგანაც იგი ათწლეულების მანძილზე ცხრაკალიტულში იყო ჩაკეტილი და განსაკუთრებული ნებართვა სჭირდებოდა ამ წიგნით სარგებლობას.

აღსანიშნავია წიგნის სათაური – „გილგამეშიანი“, რაც ნიშნავს იმას, რომ წიგნი ეხება გილგამეშს. ბატონმა მიხეილმა ზუსტად გამოხატა ის სათაური, რომელიც ამ წიგნს აქვს აშურბანიპალის ბიბლიოთეკის კატალოგში. ჩვენთვის ცნობილია, რომ ეს ეპოსი აღმოჩნდა აშურბანიპალის ბიბლიოთეკაში, როდესაც მისი სასახლე გათხარეს; აქვე აღმოჩნდა ბიბლიოთეკის კატალოგიც, რომელიშიც წერია: „ემგარ გილგამეშ“ – „ემგარ“ შუმერული სიტყვაა და ნიშნავს ციკლს, ანუ ყველაფერს, რაც გილგამეშს ეხება. ეს არის თორმეტი დაფა. ასურეთის მეფე აშურბანიპალმა მთელი იმპერიის საზღვრებში მოიძია ყველა ის ვარიანტი, რომელიც გილგამეშს ეხებოდა, შემდეგ კი გადაწერეს და უწოდეს „ემგარ“.

„გილგამეშის ეპოსის“ ძირითადი თარგმანები იმ დროისათვის იყო გერმანულ, ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, ხოლო რაც შეეხება რუსულს, ესპანურს, იტალი-

XIII

ურს, შვედურს ამ ენებზე თარგმანი არ არსებობდა, რომ აღარაფერი ვთქვათ აზიურ ენებზე. უმთავრესი ღირსება მ. წერეთლის „გილგამეშიანისა“ ისაა, რომ ეს თარგმანი იმ დროს – **1924 წელს გამოიცა**, ამასთან **თარგმანი შესრულებულია ორიგინალიდან – ლურსმული ფირფიტებიდან**, რომლებიც დაცულია ბრიტანეთის მუზეუმში.

„გილგამეშიანს“ აშკარად ეტყობა, რომ ავტორს საკუთარი ერის ინტერესებიც ამოძრავებდა. ევროპელი ასირიოლოგები ასრულებდნენ ამ თარგმანს ისე, რომ მათ საკუთარი ერის ინტერესი არ ჰქონდათ, თუმცა „გილგამეშის ეპოსში“ ზოგადსაკაცობრიო მოტივებია, რომელიც პირველად დაფიქსირდა წერილობით, მაგრამ მას არც ერთ ევროპულ ერთან, ანუ ახალი ცივილიზაციის ხალხებთან არა აქვს გენეტიკური კავშირი. ამიტომაც ევროპელი მკვლევრები „გილგამეშის ეპოსს“ განიხილავენ, როგორც საკაცობრიო მონაპოვარს, მაგრამ მ. წერეთელი სხვაგვარად უყურებს ამ თარგმანს. კერძოდ, ეს გამოსჭვივის დაწყებული სათაურიდან და შემდეგ, „დაფას“, „კარს“ რომ უწოდებს. თუმცა ზოგჯერ აქ თხრობა ისე არ არის გადმოცემული, როგორც ეს ერთ კარში უნდა იყოს მოქცეული, ხოლო რაც შეეხება დაფას – სათქმელი ერთ დაფაში თუ არ დაეტია, შესაძლებელია გაგრძელდეს მეორეში.

XIV

საინტერესოა, თუ როგორ ააგო „გილგამეშიანის“ თარგმანი მიხეილ წერეთელმა. იგი ძირითადად ეყრდნობოდა აშურბანიპალის ბიბლიოთეკის ვერსიას, რომელიც ბრიტანეთის მუზეუმშია დაცული და ლონდონში მუშაობისას მისთვის ხელმისაწვდომი იყო.

მ. წერეთელი აგრეთვე სარგებლობდა ძველბაბილონური ვერსიით, რომელიც სხვა აგებულებისაა, ვიდრე ასურული (ძვ. წ. VIII-VII სს.) ვერსია. ამიტომ მას სქოლიოში მოაქვს პარალელური ტექსტი. ეს ძალიან სწორი მიდგომაა. მთარგმნელი გვაცნობს, თუ რა ეპიზოდები არსებობდა. ძველ ბაბილონურს მ. წერეთელი უწოდებს „აკადურ“ ვერსიას. დღეს აქადურიც და ბაბილონურიც საერთო სახელწოდებაა ასურულ-ბაბილონურისა. მას გამოყენებული აქვს ხეთური ვერსიაც, რომელსაც უწოდებს ხეთურ, ინდოგერმანულ ვერსიას. დღეს ყველამ ვიცით, რომ ხეთური ინდოევროპული ენაა და არ მიგვაჩნია საჭიროდ ამის აღნიშვნა.

ასევე საინტერესოა მიხეილ წერეთლისეული მიდგომა „გილგამეშიანის“ ტექსტის მიმართ. კერძოდ, ტრადიციის მიხედვით, რაც არის „გილგამეშიანში“, არის სხვაგანაც. მრავალი მოტივი, რაც გადმოცემულია „ოდისეაში“, „ილიადასა“ და სხვა ეპოსებში, არის

XV

„გილგამეშინშიც“. მ. წერეთელი საერთო მოტივებს „ვეფხისტყაოსანთანაც“ პოულობს, ავლებს პარალელურ ბიბლიასთან, მაგრამ მიხაკო წერეთლისათვის ყველაზე მეტად მნიშვნელოვანი საერთო მემკვიდრეობაა.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, „გილგამეშის ეპოსში“ პირველადაა თავმოყრილი ზოგადსაკაცობრიო მოტივები, რომელთა გამოძახილს შემდეგ ათასწლეულების მანძილზე ვხვდებით სხვადასხვა ხალხის ეპოსებში. გმირი გილგამეშის სახელიც საუკუნეების მანძილზე იქმნებოდა უშემერულ ბილინებსა და ეპიკურ სიმღერებში, ხოლო „გილგამეშის ეპოსის“ ავტორმა პროლოგში მოგვაწოდა მისი საბოლოო „პორტრეტი“ – ის იდეალური სახე, რომელსაც გმირი დასასრულს აღწევს. აქ პიროვნების სრულყოფა – „ყოველი იხილა ქვეყნის საზღვრამდე“ – გმირის გავლილი გზის დასასრულს ხდება. „გილგამეშის ეპოსი“ გვაძლევს იმის გააზრების საშუალებას, თუ რა გზა უნდა გაიაროს კაცმა, რომ ასე დახასიათდეს:

„ერთბამად განსჭვრიტა ყოველი საიდუმლო,
სარქველი სიბრძნისა, რომელი ყოველსა
დაჰტარავს“.

XVI

„გილგამეშიანის“ პროლოგშივე ნათელია გილგამეშის განსაკუთრებული ბედი: „ორი მესამედი ღმერთი იყო იგი, ერთი მესამედი კაცი“ – თარგმნის მ. წერეთელი. ამ სიტყვებშია დაფარული გილგამეშის განვითარების პოტენცია. გილგამეშმა ვერ მოიპოვა უკვდავება, მაგრამ დაძლია სიკვდილის შიში. სიკვდილის შიში გახდა თვითშემეცნების იმპულსი.

აქადურ ეპოსში ენქიდუს შექმნა საჭირო ხდება, რათა გილგამეშმა „იხილოს სიღრმე“. ენქიდუ იქმნება სასწაულებრივად, ერთიანი აქტით, რითაც, ბიბლიური ტრადიციის მიხედვით, პირველი ადამიანი შეიქმნა. მ. წერეთელი თარგმნის:

„არურუმ დაიბანა ხელები,
მოზილა თიხა და დანერწყვა იგი.
შეჰქმნა ენქიდუ, შეჰქმნა გმირი,
ღიდებული ქმნილება, მებრძოლი ნიმურტასი“.

ნიმურტას მ. წერეთელი „გილგამეშიანის“ შენიშვნებში განმარტავს, როგორც ომის ღმერთს, სატურნს. მ. წერეთელი არსად ახსენებს სიტყვას „შამხათი“ და მას თარგმნის როგორც „მეძავ ქალს“. „ექვს დღესა და შვიდ ღამეს ჰყვარობდა ენქიდუ მეძავ ქალს“. პოეტი გულახდილობით და დაწვრილებით აღწერს ამ აქტს, რადგა-

XVII

ნაც შემდეგ ეს საბედისწერო ხდება ენჭიდუსთვის. პირველი, რაც ამის შემდეგ მოხდა, იყო ის, რომ ენჭიდუს საკუთარმა ჯოგმა ზურგი შეაქცია:

„რომ დაინახეს ენკიდუ, გაიქცნენ შვლები,
მხეცი მინდვრისა განერინა მისგან“.

სამაგიეროდ, მას გზა გაეხსნა ადამიანური ცხოვრებისაკენ. მეძავი ჰპირდება ენჭიდუს:

„წამო, წაგიყვან გალავნიან ურუკს,
წმიდა სახლში, სავანეში ანუსა და იშტარისა,
სადა სცხოვრობს გილგამეშ და უდარო ძალით,
ვითარცა ხარი ველური, განაგებს ერსა“.

თუმცა ეს ადამიანური სიკეთე გახდება შემდეგ მისი სიკვდილის მიზეზი. ძველბაბილონურ ვერსიაში ნაჩვენებია, თუ როგორ ითვისებს ის ადამიანური არსებობის წესებს: სწავლობს ჭამას, სმას, იშორებს ნისაბას და სუმუკანის სამოსელს. მიხაკო წერეთელი თარგმნის:

„არ იცოდა ენკიდუმ ჭამა პურისა!
არ უსწავლია მას სმა ღვინისა“
ასწავლა მეძავმა ყოველი.
მაშინ მოვიდა გუნებაზედ, გამხიარულდა
ლხინით აღევსო გული, ბრწყინავდა სახე მისი,
იცხო საცხებელი, ბატონს დაემსგავსა,
შეიმოსა სამოსი, სასიძოს დაემსგავსა“.

XVIII

ეს ადამიანური სიკეთეა, რაც აშორებს მას უკვდავებას. ყოველივე ამას ენჭიდუ მხოლოდ სიკვდილის წინ ხვდება და ნანობს კიდევ. სამწუხაროდ, დაკარგულია ტექსტის ის ადგილები, სადაც აღწერილი უნდა ყოფილიყო მის მიერ ურუქში წესების დამყარება. ამაზე მიუთითებს მისი სიტყვები, როდესაც გილგამეშთან შესარკინებლად მიდის. შემონახულია მხოლოდ გილგამეშისა და ენჭიდუს ორთაბრძოლა:

„იბრძოდნენ შუკაზედ,
იძვროდნენ კარნი, ირყეოდა კედელი,
ეცნენ ერთმანეთს სასახლის კართან
ვითარცა ხარნი ზეცისა, ცეცხლიმფრქვეველნი“.

შემდეგ ენჭიდუ აღიარებს გილგამეშის ძლიერებას და ეუბნება მას:

„უღარო უშობიხარ დედასა შენსა,
გარეულ ფურსა ჯოგისასა, ქალღმერთს ნინ-სუნს“.

შემდეგ მ. წერეთელი პროზად გადმოსცემს შინაარსს. აქ მოთხრობილია მეგობრების გეგმა. ისინი გადაწყვეტენ წასვლას ხუმბაბასთან საბრძოლველად, რომელიც იცავს „წმინდა ნაძვის ხეს“ – ასე თარგმნის მიხაკო წერეთელი „კედარის ტყეს“. ეს ტყე ლიბანში იყო. აქადის მეფეები ნარამსინი და სარგონ აქადელი აქ

XIX

აწყობდნენ ექსპედიციებს, რამაც გამოძახილი პოვა
„გილგამეშის ეპოსში“.¹

ენქიდუ კვდება, როგორც ყოველი მოკვდავი კაცი,
მაგრამ ის განსაკუთრებულ სიბრალულს იწვევს, რად-
განაც კვდება სამშობლოსგან შორს. სამაგიეროდ, მას
მიაგებენ პატივს ისე, როგორც ადამიანს:

„გილგამეშ შენთვის ატირებს და აგოდებს ურუქის
ერსა,
შენდა ამსახურებს უამრავ ერსა“.

მ. წერეთლის თარგმანი აზრობრივად სწორია,
რადგან, შუმერის გაგებით, ადამიანი ღმერთების მსა-
ხურებისთვის იბადება. ენქიდუ უნდა წავიდეს „ირკა-
ლას სავანეში“. ასე უწოდებს მ. წერეთელი ქვესკნელს:

„წამოყევ სიბნელის სახლში, ირკალას სავანეში,
იმ სახლში, რომელს აღარ სტოვებენ, ვინც შიგ
შედიან“.

ამის შემდეგ რამდენიმე სტრიქონი მ. წერეთელს
განსხვავებულად აქვს თარგმნილი:

„ცხოვრობს ეტანა, ცხოვრობს საკანი,
ცხოვრობს დედოფალი ქვესკნელისა ერეშქიგალ,

¹Афанасьева В. К., Гильгамеш и Энкиду, გვ. 122.

XX

ბელიტ-სერი, მწერალი ქვესკნელისა,
თავ-დახრითა დგას მის წინაშე“.

ბატონი მიხეილი შემდეგნაირად განმარტავს: ეტანა მითიური პიროვნებაა, არწივს რომ შეაჯდა და აფრინდა, საკანი პირუტყვთა ღმერთია, ხოლო ბელიტ-სერი — „მინდვრის დედოფალი“. ესენი ერთად ცხოვრობენ ყველანი ერთ შქიგალთან ქვესკნელში და მათთან უნდა აღმოჩნდეს ენჭიდუც, რომელმაც თავისი განვლილი ცხოვრებით მათ გვერდით მოიპოვა ადგილი.

„აღდგა და მიიყვანა თავისთან ის კაცი“. — სამწუხაროდ, ამ დაფის ტექსტი აქ წყდება. ამის შემდეგ მოთხრობილია გილგამეშის გოდება და ენჭიდუს სიკვდილი:

„ბრძოლაში დაჭრილი არა კვდები,
ვინც ბრძოლაში კვდება, ბედნიერია!
მე კი საწოლზედ უნდა დავასრულო სიცოცხლე
ჩემი“.

კვდება ენჭიდუ და გილგამეშის შემეცნებაში იწყება ახალი ძვრები. სწორედ აქეთკენ მიჰყავს ავტორს ეპოსის ძირითადი იდეა.

რაც შეეხება წარღვნის ეპიზოდს, ის ეპოსის ორგანული ნაწილი არაა. მართლაც, „გილგამეშის ეპოსში“ მნიშვნელოვანია არა წარღვნის მომენტი, არამედ შედეგი — უთნაფიშთის გაუკვდავება. ეპოსის ავტორი ეყ-

რდნობა არა ერთ რომელიმე ტრადიციას, არამედ წარმოგვიდგენს წარღვნის მითის რამდენიმე ვერსიის საფუძველზე შექმნილ ამბავს. ამავე აზრს იზიარებს მიხაკო წერეთელი. იგი წერს: „გერმანელმა ასსირიოლოგმა ობელმა აღმოაჩინა ამ ათიოდე წლის წინად ამერიკაში ნიპპურითგან ჩამოტანილ ტექსტებში წარღვნისა და შექმნის თქმულებათა შუმერული ვერსია“.

ეპოსში არ ჩანს წარღვნის მიზეზი. აქ ეს ღმერთების უბრალო ახირებად ჩანს, რადგან ავტორს, ძირითადად, უთნაფიშთის გაუკვდავება აინტერესებს.

როგორც ძველ აღთქმაში, ისე „გილგამეშის ეპოსში“ განვითარებულია ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის იდეა.

განსაკუთრებით საინტერესოა, რომ ლეგენდა გილგამეშზე ვითარდებოდა ძალიან დიდხანს. ეპიკური სიმღერები, რომლებიც ამ გმირს ეძღვნებოდა, ერთმანეთისგან 1500 წლითაა დაშორებული. ძველი აღმოსვლეთის ოთხ ენაზე – შუმერულზე, აქადურზე, ხეთურსა და ხურიტულზე – შესრულებული სიმღერები გილგამეშის შესახებ ფირფიტაზე ლურსმული დამწერლობითაა ჩაწერილი. უძველესი ტექსტებია აგრეთვე შუმერულად.

XXII

შუმერული სიმღერები გილგამეშზე ეკუთვნის ძვ.წ. III ათასწლეულის I ნახევრის დასასრულს, თუმცა ჩვენამდე მოღწეული ჩანაწერები 800 წლით ახალგაზრდაა. ამავე პერიოდისაა პოემის პირველი აქადური ჩანაწერები, რომლებიც ეკუთვნის ძვ.წ. III ათასწლეულის ბოლო მესამედს. II ათასწლეულს განეკუთვნება პალესტინიდან და მცირე აზიიდან მოღწეული ნაწილები აქადური პომისა, ე.წ. „პერიფერიული“ ვერსია, ასევე ფრაგმენტები მისი ხეთურ-ხურიტული თარგმანებისა. დაბოლოს, II ათასწლეულის დასასრულს და, ასევე, ძვ.წ. VIII-VII სს-დან ჩვენამდე მოაღწია ტექსტის საბოლოო რედაქციამ ე.წ. „ნინევიური“ ვერსიით, რომლის მიხედვითაც შეასრულა მ. წერეთელმა „გილგამეშიანის“ თარგმანი.

მიხაკო წერეთელი მოკრძალებით აღნიშნავს, რომ პოემა უნდა შექმნილიყო „ალბათ III ათასწლეულს ქრისტეს წინ. უფრო ზუსტად კი ეპოსში არ იხსენიება ღმერთი მარდუკ, რომელიც ბაბილონეთის უმთავრეს ღმერთად იქცა მას შემდეგ, რაც ბაბილონი გახდა ამ სამეფოს სატახტო ქალაქად. ე.ი. ჰამმურაბის ეპოქაში, მიახლოებით XX საუკუნეში ქრ. წინ ეპოსის შექმნა ამ ეპოქის წინა დროს ეკუთვნის“¹.

¹ წერეთელი მ., „გილგამეშიანი“, გვ. 5.

XXIII

წერეთელი ასახელებს უმნიშვნელოვანეს მომენტს ეპოსის დათარიღებისა. დღეისათვის თარიღი უფრო დაზუსტებულია. ეს არის ძვ.წ. XXIII-XXI საუკუნეები, რადგანაც, პირველ ყოვლისა, პოემაში არც ერთხელ არ მოიხსენიება მარდუქი, რომელიც ძვ.წ. XVIII საუკუნიდან გამოცხადდა უზენაეს ღმერთად. ასევე, არ ჩანს ენლილის უპირველესი როლიც, რომელიც ურის III დინასტიის დროიდან (ძვ.წ. XXI ს.) აგრეთვე უზენაესია შუმერულ პანთეონში. ეპოსში ენლილი ადგილს უთმობს ცის ღმერთს – ან-ს. ხოლო რაც შეეხება ურუქს, აქ აქადური ენა გავრცელდა სარგონ აქადელის შემდეგ, ე.ი. ძვ.წ. XXIV-XXIII საუკუნეებიდან. აქედან გამომდინარე, პოემა თარიღდება ძვ.წ. XXIII-XXI საუკუნეებით.¹ თუმცა, არსებობს სხვა ვერსიებიც „გილგამეშის ეპოსის“ დათარიღების შესახებ.

დღეისათვის ცნობილია პოემის სამი ვერსია აქადურ ენაზე. ყველაზე ძველია ე.წ. „ადრებაბილონური“. ამ ვერსიით სარგებლობს მ. წერეთელიც და მას უწოდებს „ძველ აკადურ ვერსიას“. ეს ვერსია თარიღდება ძვ.წ. XVIII-XVII სს-ით. იგი წარმოდგენილია ექვსი ნაწილით: 1) „პენსილვანიის დაფა“ – შეესატყვისება I-II

¹ Дьяконов И. М. Эпос о Гильгамеше, გვ. 116.

XXIV

სიმღერებს უფრო გვიანდელი ვერსიისა; 2) „იელის დაფა“ – შეესატყვისება II-III ნაწილებს გვიანდელი ვერსიისა; 3) პირველი ფრაგმენტი ტელ-ხარმალიდან – შეესატყვისება IV სიმღერას გვიანდელი ვერსიისა; 4) მეორე, ჭერ კიდეგ გამოუცემელი ფრაგმენტი ტელ-ხარმალიდან; 5) „ბაუერის დაფა“ – შეესატყვისება V სიმღერას; 6) „მეისნერის დაფა“ – შეესატყვისება X, შესაძლებელია, VIII სიმღერას გვიანდელი ვერსიისა.

ყოველი ნაწილი ძალიან ჰგავს ერთმანეთს. დაწერილია დაუხვეწავი ენით. „პენსილვანიის დაფიდან“ სულ ოთხი-ხუთი ტექსტია შემორჩენილი, დანარჩენი ძალიან ცუდ მდგომარეობაშია.

პოემის მეორე ვერსიაა „პერიფერიული“ – ნაპოვნი ბოლაზ-ჟოიში. მიხაკო წერეთელი ამ ვერსიას უწოდებს „ბოლაზ-კოის აკადურ ვერსიას“. აქედან მას მოჰყავს დამატებითი ნაწყვეტები ტექსტის უკეთ გასააზრებლად. პირველად ნაწყვეტი „ბოლაზ-კოის აკადური ვერსიისა“ გვხვდება „გილგამეშიანის“ IV კარში, როდესაც ავტორი აღწერს გილგამეშისა და ენქიდუს შერკინებას ხუმბაბასთან.¹

¹ წერეთელი მ., „გილგამეშიანი“, გვ. 32.

ეს ფრაგმენტი შეესატყვისება VI-VII სიმღერებს გვიანდელი ვერსიისა, მაგრამ შინაარსი უფრო მოკლე-დაა გადმოცემული; მეორე ფრაგმენტი ნაპოვნია ქ. მეგიდოში – შეესატყვისება VII სიმღერას. ორივე ფრაგმენტი მიეკუთვნება ძვ.წ. XV-XIV სს.

„პერიფერიულ ვერსიას“ შეიძლება მიეკუთვნოთ პოემის ხეთური და ხურიტული თარგმანი, რომელთაგან შემორჩენილია ფრაგმენტები და შეესატყვისება I, V, X სიმღერებს და მიეკუთვნება ძვ.წ. XIV საუკუნეს.

პოემის ძირითადი გამოცემა დამყარებულია მესამე ვერსიაზე, რომელსაც ეწოდება „ნინევიური“, პოვნის ადგილის მიხედვით, ასევე – „ასურული“. ეს ვერსია ძირითადი წყაროა მიხეილ წერეთლის „გილგამეშინისა“. ის წერს: „ჩემთვის ხელმისაწვდომი იყო ბაბილონური ტექსტი ასურ-ბანი-პალის (668-626 წ. ქრ.წ.) დროს გადაწერილი და მის ბიბლიოთეკაშივე აღმოჩენილი, დღეს დაცული ბრიტანეთის მუზეუმში“.¹ აქვე დასძენს, რომ „ქართულად თარგმნის დროს სიტყვასიტყვით მივსდევდით ტექსტს: P. HAUPT: NIMrod – Epos, Assyriologische Bibliothek III“ – ეს არის ლურსმული ტექსტი და ტრანსკრიპცია აქადური ეპო-

¹ იხ. დასახ. ნაშრ., გვ. 7.

სისა, რომელშიც ჩართულია ხეთური და ხურიტული ვერსიები.

მ. წერეთელი აღნიშნავს: „გილგამეშის ეპოსის ნაწილნი არიან: გილგამეშისა და მხეც-კაცა ენკიდუს ბრძოლა ჰუმბაბასთან და ამ უკანასკნელის დათრგუნვა; გილგამეშის მტრობა სიყვარულის ღმერთის იშტარის წინააღმდეგ; წარღვნის ამბავი; გილგამეშის მიერ ძებნა უკვდავებისა“.¹

პოემის სტრუქტურაზე მ. წერეთელი წერს: „გილგამეშისანი მრავალ ნაწილთაგან შესდგებოდა და შექველია, თვითოეული ნაწილი თავდაპირველად დამოუკიდებელი თქმულება უნდა ყოფილიყო და შემდეგ შეუერთებია ეს დამოუკიდებელი თქმულებანი მელექსეთა შემოქმედებას ერთ ეპოსად და მის უმთავრეს მომქმედ პირად გაუხდია გმირი გილგამეში“.² ამ შემთხვევაში, მ. წერეთლის ნათქვამი, რაც მაშინ დაუსაბუთებელი იყო, შემდგომი გამოკვლევებით დამტკიცდა.

აშურბანიპალის ბიბლიოთეკის კატალოგი გვაუწყებს, რომ პოემა ჩაწერილია ვინმე სინლიკიუნინის მიერ. ეს სახელი ძალიან იშვიათია და, შესაძლებელია, ეკუთ-

¹ წერეთელი მ., „გილგამეშისანი“, გვ. 5.

² იქვე, გვ. 4.

XXVII

ენოდეს ძვ.წ. II ათასწლეულზე უფრო ადრეულ ხანას. ძვ.წ. I ათასწლეულის II ნახევრამდე ვინმე სინლიკიუნინი ითვლებოდა ურუქის ერთ-ერთი უძლიერესი ოჯახის წინაპრად. რასაკვირველია, ის არ შეიძლება მივიჩნიოთ პოემის ავტორად. საუკეთესო შემთხვევაში, მან გადაამუშავა პოემა, რაც შეეხება პოემის XII დაფას, იგი დამატებულია ძვ.წ. VIII საუკუნის ქურუმის, ვინმე ნაბუზუკუპკენუს მიერ. იგი იყო სალიტერატურო და რელიგიური ტექსტების ცნობილი გადამწერი და შემგროვებელი, – წერს ი. დიაკონოვი, აშურბანიპალის კატალოგის მიხედვით.¹

მიხეილ წერეთლისთვის ამის შესახებ სრულიად არაფერია ცნობილი. იგი წერს: „გილგამეშიანის შემოქმედზედ სრულიად არა ვიცი რა და საზოგადოდ ძველ აღმოსავლეთში ძლიერ ძვირად აღნიშნავდნენ ხოლმე სახელს დიდ მწერალთა და ხელოვანთა. მათი პიროვნება არ აინტერესებდა აღმოსავლეთს, რადგანაც პიროვნების ღირებულება არა ჰქონდა მას შეგნებული“.²

პოემის ავტორი დღესაც არ არის ცნობილი. მომავალში შეიძლება აღმოჩნდეს რაიმე საბუთი, რაც ფარდას ახდის ამ საიდუმლოს, რადგანაც, უეჭველია, რომ

¹ Дьяконов И. М. Эпос о Гильгамеше, გვ. 123.

² წერეთელი მ., „გილგამეშიანი“, გვ. 4.

XXVIII

„გილგამეშის ეპოსი“ ერთი ავტორის მიერაა შექმნილი. ის მიჰყვება ერთ იდეას და იყენებს მხოლოდ იმ სიმღერებსა და მითებს, რომელიც ამ იდეას ასხამს ხორცს. ეს არის იდეა ადამიანის, კაცობრიობის ბედისა.

„გილგამეშის ეპოსის“ შესწავლა 1872 წელს დაიწყო ჯორჯ სმიტმა, თვითნასწავლმა ასირიოლოგმა, როდესაც ბრიტანეთის მუზეუმში იპოვა XI დაფის ნაწილი. შემდეგ მივლინებით გაემართა ნინევიასში, სადაც აშურბანიპალის ბიბლიოთეკაში იპოვა ამ ფირფიტის კიდევ ერთი ნაწილი. ეს ნაწილები მალე გამოსცა ამერიკელმა მკვლევარმა პაულ ჰაუპტმა. „ის ეპოსს გილგამეშზე კითხულობდა შეცდომით, როგორც „იზდუბარს“, რადგან უკავშირებდა ბიბლიურ ნემროდს“.¹

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, პაულ ჰაუპტის ტექსტს თავის უმთავრეს წყაროდ ასახელებს მ. წერეთელი, ხოლო ეპოსის ძირითადი ტექსტი დალაგებულ იქნა პეტერ იენსენის მიერ, რომელმაც გამოსცა ტრანსკრიპცია და თარგმანი ასურულ-ბაბილონური მითებისა. იენსენის თარგმანის შესახებ მ. წერეთელი ამბობს: „ხოლო საუკეთესო მრჩევლად გვჭონდა გერმანული თარგმანი პ. იენსენის მიერ – P. Jensen: Keilchriftliche

¹ Дьяконов И. М. Эпос о Гильгамеше, გვ. 132.

XXIX

Bibliothek VI, 1: Mythen und Epen და გერმანულივე კლასიკური თარგმანი „გილგამეშიანისა“ ა. უნგნადის მიერ A. Ungnad: Religiöse Stimmen der Völker III: Religion der Babilonier und Assyrien, აგრეთვე განმარტებანი გრესმანისა, რომელნიც ამ მეცნიერმა მისცა ეპოსის 1911 წლის თარგმანს უნგნადის მიერ Ungnad und Gressmann: Gilgamesch – Epos, 1911“.¹

XX საუკუნის დასაწყისში იპოვეს ნაწილები „ძველბაბილონური“ და „პერიფერიული“ ვერსიებისა, ასევე ხეთური და ხურიტული თარგმანები, რაც ცნობილი და ხელმისაწვდომი იყო მ. წერეთლისთვის. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მან „გილგამეშიანი“ გამოსცა 1924 წელს.

მას შემდეგ კიდევ ბევრი თარგმანი აღმოჩნდა. 1930 წელს კემბელ-ტომსონმა გამოსცა ახალი ნაწილი ფრაგმენტებისა ტრანსკრიპციით. მ. წერეთლისთვის ასევე ცნობილი ყოფილა „გილგამეშის ეპოსის“ ინგლისური თარგმანი, შესრულებული ლენგდონის მიერ (Langdon: The Epos of Gilgamesh (Philadelphia, University Museum, A, 3, 1917)).²

¹ წერეთელი მ., „გილგამეშიანი“, გვ. 6.

² წერეთელი მ., „გილგამეშიანი“, გვ. 6.

1924 წლისათვის, როდესაც ქართულად ითარგმნა „გილგამეშის ეპოსი“, მისი თარგმანები არსებობდა მხოლოდ გერმანულ (პ. იენსენი – 1900 წ., ა. უნგნადი – 1911 წ. 1921 წ.), ინგლისურ (ს. ლენგდონი – 1917 წ.) და ფრანგულ ენებზე (ე. დორმა – 1907 წ.). მას შემდეგ „გილგამეშის ეპოსი“ ითარგმნა კიდევ მრავალ ენაზე და გადაამუშავდა ზემოხსენებულ ენებზეც. ქართულად „გილგამეშის ეპოსი“ ხელახლა ითარგმნა 1963 წელს ზურაბ კიკნაძის მიერ ყველა ახალი გამოკვლევის და წაკითხვის გათვალისწინებით, თუმცა ეპოსი ბოლომდე გამოკვლეული დღესაც არაა.

მ. წერეთელს „გილგამეშიანი“, ძირითადად, განხილული აქვს ლიტერატურული კუთხით. იგი მსოფლიო ლიტერატურის შედევრების საფუძვლებს ხედავს „გილგამეშის ეპოსში“. მ. წერეთელს აღნიშნული აქვს პარალელები ჰომეროსის „ილიადასა“ და „ოდისეასთან“, დანტეს „ღვთაებრივ კომედიასთან“, „ვეფხისტყაოსანთან“, ბიბლიასთან, ეგვიპტურ მწერლობასთან. ასევე, ნაშრომის დამატებაში აქვს საკმაოდ საინტერესო ასტროლოგიური გამოკვლევები.¹

¹ წერეთელი მ., „გილგამეშიანი“, გვ. 96-134.

XXXI

როგორც ვნახეთ, მიხაკო წერეთლის „გილგამეში-ანმა“ გაუძლო დროს და, მიუხედავად იმისა, რომ მის მთარგმნელს ყოველივე ისე არ წარმოედგინა, როგორც ეს დღეს წარმოუდგენიათ მკვლევართ (რადგან დღეს საკმაოდ დიდი ტრადიცია აქვს მეცნიერების ამ დარგს), მ. წერეთლის შემოქმედება ბევრად მეტს იტევს, ვიდრე მისი ცნობიერება შეიძლებოდა მისწვდომოდა მაშინ – 1924 წელს, როდესაც „გილგამეშის ეპოსის“ კვლევა მხოლოდ სათავეს იღებდა.

მიხეილ წერეთელმა თავის თარგმანში ქვეცნობიერად შექმნა ბევრი რამ, ისევე როგორც „გილგამეშის ეპოსის“ ავტორმა თავის დროზე, რომელიც საუკუნეთა მანძილზე იშლება ჩვენ წინაშე და ყოველი ადამიანი თავისი გამოცდილების და დროის მიხედვით აფასებს მას.

ნინო სამსონია

ბილგაგეუიანი

ბაბილონური ეპოსი

მესამე ათასეულისა ქრ.წ.

ბაბილონურ ტექსტიდან თარგმნილი

მ. წერეთლის მიერ

მთარგმნელის შენიშვნებითურთ

გამოცემა

კონსტანტინეპოლის ქ.-კ. საეანისა

კონსტანტინეპოლი

საბეკლავი ქართველთა კათოლიკე საეანისა

1924

შესავალი

„ბილგამეშიანი“, ეპოსი გილგამეშისა ერთი უძველეს ნიმუშთაგანია მსოფლიო სიტყვა-კაზმულ მწერლობისა. მან სემიურ-ბაბილონურ ენაზედ მოაღწია ჩვენამდე. ტექსტი ზოგიერთ კართა არ არის სრული – ჯერ კიდევ არ არის აღმოჩენილი. ჩვენამდე მოღწეული ბაბილონური ტექსტი ასსურეთის მეფის ასსურ-ბანი-პალის (668-626 წ. ქრ. წ.) დროს არის გადაწერილი და მის ბიბლიოთეკაში აღმოჩენილი, დღეს დაცული ბრიტანიის მუზეუმში, ხოლო თვით შექმნა გილგამეშის ეპოსისა გაცილებით უფრო ძველ დროს ეკუთვნის, ალბათ მესამე ათასეულს ქრისტეს წინ, და, როგორც უკანასკნელნი აღმოჩენანი ამტკიცებენ, ყოველ შემთხვევაში ზოგიერთი ნაწილი მისი პირველად ბაბილონურ-სემიურ ენაზედ კი არა, არამედ სუმერულ ენაზედ უმღერიათ.

„გილგამეშიანი“ მრავალ ნაწილთაგან შედგება და შეჭველია თვითოეული ნაწილი თავდაპირველად დამოუკიდებელი თქმულება უნდა ყოფილიყო და შემდეგ შეუერთებია ეს დამოუკიდებელი თქმულებანი მელექსეთა შემოქმედებას ერთ ეპოსად და მის უმ-

თავრეს მომქმედ პირად გაუხდია გმირი გილგამეშ. ამგვარადვე შეიქმნა მთლიანი ეპოსი ოდისსევსის ამბავთაგან – ოდისსეა, ილიადა და სხვ., მაგრამ მაშინ როდესაც გარდმოცემა ამ უკვდავ ბერძნულ ეპოსთა შემომქმედად ჰომეროსს ასახელებს, იგი გილგამეშის ეპოსის ან მის რომელიმე ნაწილის შემომქმედს არ იხსენებს: „გილგამეშის“ შემომქმედზედ სრულიად არა ვიცით რა და საზოგადოდ ძველ აღმოსავლეთში ძლიერ ძვირად აღნიშნავდნენ ხოლმე სახელს დიდ მწერალთა და ხელოვანთა. მათი პიროვნება არ აინტერესებდა აღმოსავლელს, რათგანაც პიროვნების ღირებულება არა ჰქონდა მას შეგნებული, ხოლო ბერძენს ჰქონდა პიროვნების კულტი და დიდ შემომქმედ მწერალთა და ხელოვანთა პიროვნების ღირებულება მას საესებით ესმოდა. ეს არის ერთი უდიდეს განსხვავებათაგანი საბერძნეთის და აღმოსავლეთის კულტურათა შორის.

გილგამეშის ეპოსის ნაწილნი არიან: გილგამეშის მეგობრობა მხეც-კაცა ენკიდუსთან; გილგამეშისა და მხეც-კაცა ენკიდუს ბრძოლა ჰუმბაბას წინააღმდეგ და ამ უკანასკნელის დათრგუნვა; გილგამეშის მტრობა სიყვარულის ღმერთის იშტარის წინააღ-

მდეგ; წარღვნის ამბავი; გილგამეშის მიერ ძებნა უკვდავებისა. — ჩვენამდე მოღწეული მთლიანი ეპოსი ბაბილონურ ენაზედ განიყოფება თორმეტ კარად და შტუვენის სკოლის მეცნიერებმა, მათ შორის ბევრმა ასსირიოლოგმაც, რასაკვირველია მაშინვე შექმნეს თეორია, გილგამეშ არის მზე და თქმულება გილგამეშზედ — მზის დიდება თორმეტი თვის განმავლობაში, როდესაც მზე თვისი სრბოლის წრეს დაასრულებსო. მაგრამ ამ გატაცებამ თანდათან იკლო. თეზისის დამტკიცება არც ისე ადვილი გამოდგა, როგორც ეს პირველად ეგონათ: გილგამეშის თქმულებაში ბევრია ბუნების მითოსი და ამ მითოსთა შორის, მართალია, ბევრია ისეთი, რომელიც ცის მნათობებს შეეხება, მაგრამ ბევრს დედა-მიწაზედ აქვს ძირი და არავითარი დამოკიდებულება ცის მნათობებთან, როგორც მაგალითად წარღვნის ამბავს, უკვდავების ძებნასა და სხვ..

ბაბილონურითგან ქართულად თარგმნის დროს ტექსტს სიტყვა-სიტყვით მივსდევდით (ტექსტი: P. HAUPT: Nimrod-Epos, Assyriologische Bibliothek III), ხოლო საუკეთესო მრჩევლად გვქონდა გერმანული თარგმანი პ. იენსენის მიერ (P. JENSEN: Keilschrif-

tliche Bibliothek VI, 1: Mythen und Epen) და გერმანულივე კლასიკური თარგმანი „გილგამეშისა“ ა. უნგნადის მიერ (A. UNGNAD: Religioese Stimmen der Voelker III: Religion der Babylonier und GRESSMANN: GILGAMESCH-EPOS, 1911); იხ. აგრეთვე L. W. KING: EGYPTIAN and Babylonian Legends etc., 1915; ვარიანტებისათვის იხ. ტექსტები და ინგლისური თარგმანები S. LANGDON: The Epic of Gilgaush (Philadelphia, University Museum X, 3, 1917); M. JASTROW and A. GLAY: An Old Babylonian Version of the Gilgamesh Epic (Yale Oriental Series, Researches, IV, 3, New Haven 1920; ტექსტები: Keilschriftlücken aus Boghez-koei IV, Keilschrifttexte aus Boghaz-koei VI; გერმანული თარგმანი: A. UNGNAD: GILGAMESCH-EPOS und Odyssee (Kulturfrageb, Heft 4/5, Breslau 1923). — გაუგებარი და შერყვნილი ადგილები და ზოგიერთი ვარიანტი ტექსტისა ქართულ თარგმანში გამოვტოვეთ.

გილგამეშიანი

კარი პირველი

ოგი იყო, რომელმან ყოველი იხილა ქვეყნის
საზღვრამდე,

ბანიცადა ყოველი, ისწავა ყოველი,
მრთბამად განსჭვრიტა ყოველი საიდუმლო, —
სარქველი სიბრძნისა, რომელი ყოველსა დაჰფარავს.
ღამარხული იხილა, დაფარული ცხად-ჰყო მან,
წარღვნის წინა ამბავი მოიტანა.
წარვიდა შორს, შრომითა და ზრუნვითა
(ღა) დასწერა დაფაზედ ერთობ განსაცდელი.

რ

მან აღაშენა კედელნი გალავნიან შრუკისა¹
წმინდა მანასი², წმინდა ტაძრისა,
დასდვა საფუძველი, — მტკიცე, ვითარცა რვალი,
აღაშენა ზღუდენი, რომელთ მებრძოლნი არა
სტოვებენ.

ორი მესამედი ღმერთი იყო იგი, ერთი მესამედი [კაცი].
სხეულით არავინ იყო დარი მისი.

რ

ბილგამეშ შვილს არ აკარებს მამას,
ღლე და ღამ კედელთ რომ აშენებს.
იგი მწყემსია გალაფნიან ურუკისა,
იგი მწყემსია და მცველი ერისა,
ძლიერი და მორჭმული, მეცნიერი სიბრძნისა!
ბილგამეშ ქალ-წულს საყვარელს არ აკარებს —
ძალ-წულს გმირისას, რჩეულს დიდებულისგან³.

რ

ჩივილი მათი ესმა მაღალ ღმერთთ.
ცის ღმერთთა უთხრეს ურუკის ბატონს⁵:
„შენ შეჰქმენ ხარი ძლიერი, გმირი გილგამეშ;
მას ტოლი არ ჰყავს მთელს ქვეყანაზედ.
ბილგამეშ შვილს არ აკარებს მამას,
ღლე და ღამ კედელთ რომ აშენებს.
იგი მწყემსია გალაფნიან ურუკისა,
იგი მწყემსია და მცველი ერისა,
ძლიერი და მორჭმული, მეცნიერი სიბრძნისა!

ბილგამეშ ქალ-წულს საყვარელს არ აკარებს –
ქალწულს გმირისას, რჩეულს დიდებულისგან.“

რ

ჩივილი მათი შეისმინა მაღალმა ანუმ⁶.
იხმეს არურუ⁷, დიდი ქალ-ღმერთი:
„მრავალ ღმერთსა ჰქმნი შენ, არურუ!
შეჰქმენ ახლა გმირი, ტოლი რომ იყოს მისი“!
იყვნენ მეტოქენი ურთი-ურთისა, რათა დამშვიდდეს
ურუკი!“

რ

და ესმა ესე არურუს,
შეჰქმნა მან თვის გულში სახე ანუსი,
არურუმ დაიბანა ხელები,
მოზილა თიხა და დანერწყვა იგი.
შეჰქმნა მნკიდუ, შეჰქმნა გმირი,
დიდებული ქმნილება, მებრძოლი ნიმურტასი“.
ერთობ სხეული მისი ბალნით იყო შემოსილი,
თმა მისი ქალის თმას ემსგავსებოდა,
თმა მისი ნისაბასავით¹⁰ ამოდიოდა.
შმეცარ იყო იგი ქვეყნისა და კაცთა.

ტანს ემოსა მას ვითარცა ნახირის ღმერთსა.
მხეცებთან ერთად მიდის წყალზედა,
შვლებთან ერთად სძოვს იგი ბალახსა,
წყლის ცხოველებთან ერთად იხარებს გული მისი.

რ

მრთს მონადირეს, ნადირის დამჭერს
შეხვდა იგი წყალზედ.
მონადირემ დაინახა იგი, შეშინდა,
შნანადირევოდ დაბრუნდა შინ.
შედრწუნებული, შეშინებული ყვიროდა იგი.
ბული მისი აღსავსე იყო შიშითა, სახე შეშლილი,
ტკივილი შეუვიდა გულში,
შორი-გზითგან მომავალ მგზავრს დაემგავსა.

რ

მონადირემ აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა მამას:
„მამა, ერთი კაცი, მთითგან რომ ჩამოსულა,
ბაძლიერებულა ამ ქვეყანაზედ.
ანუს მებრძოლს ემსგავსება იგი ძალით!
მუდამ მთებში დაიარება,
მუდამ მხეცებთან არის,

მუდამ წყალზედ დაეხეტება!
შიშით ვერ შევსძელ ახლო მივდგომოდე.
ჩემნი ორმონი¹¹, მე რომ გავთხარე, მან ამოავსო,
ჩემნი მახენი, მე რომ დავაგე, მან ამოჰგლიჯა!
ნადირი დამიფრთხო, მხეცი მინდვრისა,
აღარ მანებებს ნადირობასა!“
მამამ აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა მონადირეს:
„წადი შრუკის მეფესთან, ბილგამეშთან.
მეძავ ქალს მოგცემს, წამოიყვანე იგი!
ნადირი რომ წყალზედ მივა,
ბამოჩნდეს მეძავი ქალი, რათა მხეც-კაცა მოხიბლოს.
მხეც-კაცა რომ მეძავ ქალს დაინახავს, ახლო მიუვა.
მაშინ ველარ იცნობს მას ნადირი მისი, მისს ველ-ზედ
რომ აღიზარდა.“

რ

რჩევა მამისა ისმინა მონადირემ,
მონადირე წავიდა, გაემგზავრა,
დაადგა გზას და მივიდა შრუკს.
მიდის ბილგამეშთან და ეუბნება:
„მერთი კაცი, მთითგან რომ ჩამოსულა,
ბაძლიერებულა ამ ქვეყანაზედ.

ან უს მებრძოლს ემსგავსება იგი ძალით!
მუდამ მთებში დაიარება,
მუდამ მხეცებთან არის,
მუდამ წყალზედ დაეხეტება!
შიშით ვერ შევსძელ ახლო მივდგომოდე.
ჩემნი ორმონი, მე რომ გავთხარე, მან ამოავსო,
ჩემნი მახენი, მე რომ დავაგე, მან ამოჰგლიჯა!
ნადირი დამიფროთხო, მხეცი მინდვრისა,
ალარ მანებებს ნადირობასა!“

რ

ბილგამეშ ეუბნება მას, მონადირეს:
„წადი, მონადირეო ჩემო, და წაიყვანე მეძავი ქალი,
ნადირი რომ წყალზედ მივა,
ბამოჩნდეს მეძავი ქალი, რათა მხეც-კაცა მოხიბლოს.
მხეც-კაცა რომ მეძავ ქალს დაინახავს, ახლო მიუვა.
მაშინ ველარ იცნობს მას ნადირი მისი, მისს ველ-ზედ
რომ აღიზარდა.“

რ

მონადირემ წამოიყვანა მეძავი ქალი,
წამოვიდნენ, სწორი გზით გამოემართნენ.

მესამე ღრეს მიაღწიეს ველს, მიზანსა მათსა.
მონადირე და მეძავი ქალი ძირსა სხდებიან.
ერთი ღლე, ორი ღლე იჯდნენ იგინი წყალთან.
მოდის ნადირი, წყალსა სვამს;
მოდის ცხოველი წყლისა, გულ-მხიარული;
ენკიდუც მოდის:
შვლებთან ერთად სძოვს იგი ბალახსა,
მხეცებთან ერთად მიდის წყალზედა,
წყლის ცხოველებთან ერთად იხარებს გული მისი.

რ

მეძავმა ქალმა იხილა იგი, ძლიერი ვაჟ-კაცი,
ძლიერი მხეც-კაცა ველისა.
„ბი, ის არის! – ჰრქვა მონადირემ¹¹ – გაიხსენ
ლილები,
ბაშიშვლდი, რათა გაიხაროს შენი სხეულის ხილ[ვითა!...
რომ დაგინახავს, ახლო მოგივა;
ბანიძვრე სამოსი, რათა განისვენოს შენზედ;
ბაუღვიძე სურვილი – საქმე დედა-კაცისა!
მაშინ ველარ იცნობს მას ნადირი მისი, მისს ველზედ
[რომ აღიზარდა!
სიყვარულით მოგეკვრება იგი.“

რ

მეძაგმა ქალმა გაიხსნა ლილები...

ბაულვიდა სურვილი – საქმე დედა-კაცისა!

ბულში ჩაიკრა იგი (მნკიდუმ).

ექვს დღესა და შვიდს ლამეს ჰყვარობდა მნკიდუ მეძაგ
ქალს.*

რა გაძღა მისის შვენებით, მიაპყრო თვალი ნადირისა
თვისსა.

რომ დაინახეს ენკიდუ. გაიქცენ შვლები,

მხეცი მინდვრისა განერინა მისგან.

რ

შეძრწუნდა მნკიდუ, შეპყრობილ იყო სხეული მისი,

შძლურნი იყვნენ მუხლნი მისნი, ნადირი რომ გაექცა.

მნკიდუმ იგრძნო უძლურება, აღარა ჰქონდა ძველი
ცეცხლი.

* ძველი აკადღური ვერსია:

ენკიდუ დაჯდა წინაშე მეძაგ ქალისა.

მან იხილა კალთა მისი, გაუხსნა მკერდი.

ენკიდუს დაავიწყდა ადგილი, სადაც დაიბადა!

ექვს დღესა და შვიდს ლამეს ჰყვარობდა ენკიდუ მეძაგ ქალს.

იგი ყურს უგდებს, ისმენს,
უკმოიქცევა, დაჯდება მეძავი ქალის ფერხთით,
შესცქერის მეძავ ქალს თვალებში,
და, უბნობს რა მეძავი ქალი,
ჟურნი მისნი სმენად არიან ქცეულნი.
მეძავი ქალი ეუბნება მას, მნკიდუს:
„შვენიერი ხარ, მნკიდუ, მსგავსი ღმერთისა!
რად გინდა იყო ველად მხეცებთან?
წამო, წაგიყვან გალავნიან შრუქს,
წმიდა სახლში, სავანეში ანუსა და იშტარისა¹³,
სადა სცხოვრობს ბილგამეშ და, უდარო ძალით,
მითარცა ხარი ველური, განაგებს ერსა.“*

* ძველი აკ. ვერ.:

მეძავმა ქალმა ალალო ბაგენი თვისნი და ეუბნება ენკიდუს:
„გიყურებ, ენკიდუ, ღმერთის მსგავსი ხარ!
რამთვის გინდა მხეცებთან ერთად მთაზედ იარო?
წამო, წაგიყვან ფოლოციან შრუქს,
წმიდა ტაძარსა, ანუს სავანეს.
აღსდევ, ენკიდუ, მიგიყვან ეანას, ანუს სავანეს,
სადა სცხოვრობს გილგამეშ, უდარო საქმითა.
შენ თვით ნახავ მას, გაიცნობ,
დაემოყვრები მას;
აბა, აღსდევ საძაგელ მიწითგან!,,
მან ისმინა სიტყვა მისი გულის-ხმა-ჰყო ნათქვამი მისი;

მეძავი-ქალი მანამ ეუბნება, სანამ მხეც-კაცას მისი
სიტყვები მოეწონება.

რჩევა ქალისა ჩაუვარდა გულში.
ქალმა გაიძრო თვისი სამოსი, ჩააცვა მას,
თვით სხვა სამოსით შეიმოსა.
ჩაჰკიდა ხელი და წაიყვანა, ვითარცა სასიძო,
უხვსა ლხინზედა სანახირეში.
მწყემსნი შემოეხვიენ მათ...

ცხოველის რძით იყო ნაზარდი.

პური მიართვეს:
შემკრთალი შესცქერის, მიაშტერდება მას.
არ იცოდა ენკიდუმ ჭამა პურისა!
არ უსწავლია მას სმა ღვინისა!
მეძავმა ქალმა ალალო ბაგენი თვისნი და ეუბნება ენკიდუს:
„სჭამე პური, ენკიდუ, ცხოვრებისაა იგი!
სვი ღვინო, ჩვეულეზაა იგი ქვეყნისა!“
სჭამა პური ენკიდუმ, სანამ გაძლებოდა,
სვა ღვინო, შვიდი სასმისი!
მაშინ მოვიდა გუნებაზედ, გამხიარულდა:
ლხინით აღევსო გული, ბრწყინავდა სახე მისი...
იცხო საცხებელი, ბატონს დაემსგავსა,
აღიღო საჭურველი, ბრძოდა ლომებსა.
სიმშვიდე მოიპოვეს ღამის მწყემსებმა,
აღსპოლა მგელნი, განადლო ლომნი –
დიდ მეჭოგეთა ძილი შეეძლოთ:
ენკიდუ იყო მცველი მათი.

იგი ეძებს მეგობარს, ვინ გულის-პასუხს მიუხვდება.
მნკიდუ ეუბნება მას, მეძავ ქალს:
„ბარგი, წამიყვანე წმიდა, საღმრთო სახლში,
სავენეში ანუსა და იშტარისა,
სადა სცხოვრობს ბილგამეშ და უდარო ძალით,
მითარცა ხარი ველური, განაგებს ერსა.
მე თვით მოვუწოდებ მას, გამოვიწვევ ძლიერსა,
ბანვაცხადებ ურუკში; ჭეშმარიტად მე ვარ ძლიერი!
მხოლოდ მე ვარ ბედის შემცვლელი, შობილი ველად,
ბილგამეშ, ვიხილომცა პირი შენი! [ძლიერი ძალითა!
რაჰიცა იქმნება, ჭეშმარიტად ვუწყვი მე იგი!“

რ

მივიდნენ მნკიდუ და მეძავი ქალი გალაფნიან ურუკს.
ნახეს ერი კაზმული სამკაულითა:
ლხინი იყო დღე და ღამ.*

* ძვ. აკ. ვერ.:

იგი შევიდა ფოლოციან ურუკს.
ერი შემოეხვია მას,
იდგა ფოლოციან ურუკის შუკაზედ.
შეკრებილია ერი, უბნობს მასთან.
გილგამეშს ჰგავდა სხეულითა,
ოდნავ უნცროსი მასზედ ტანითა...

რ

„მეკიდუ¹⁴, შენ მეცნიერო ცხოვრებისაო,
ბაჩვენებ ბილგამეშს, მეგობარს მწუხარებისას¹⁵.
შეჰხედე, განიცადე სახე მისი.
შვენიერი ვაჟ-კაცია, ძლიერი:
მართობ სხეული მისი აღსაფსეა ძალით.
ღიღია ძალი მისი – მეტი, ვიდრე შენი;
მშვიდობა არა აქვს მას არც ღღე, არც ღამე.
ბილგამეშ უყვარს შამაშს¹⁶,
ანუ, მნლილ¹⁷ და მა¹⁸ ღიდ გონებას ანიჰებენ მას.
სანამ შენ მთითგან ჩამოხვიდოდი,
ბილგამეშმა შენზედ სიზმრები იხილა ურუკში.
აღსდგა გილგამეშ და ამბობს სიზმარს, ეუბნება ღედას:
„ღედა, წუხელ სიზმარი ვიხილე:
ცის ვარსკვლავები იყო, ვითარცა კრებული ანუ სი
ღამეცა;
მცდილობდი ამეწია – ძლიერ მძიმე იყო,
მცდილობდი გადმომეგდო – ვერ შევსძარ.
ურუკის ქვეყანა შემოეხვია მას,
ვაჟ-კაცი შესცქეროდნენ მას...,
ჰკოცნიდნენ რა ფერხთა მისთა.

მითარცა ქალსა ვეკვროდი მასა,
ბოლოს შენ ფერხთა წინაშე დავაგდე,
ხოლო შენ ჩემ თანასწორად გაჰხადე იგი.»
ნინ-სუნ¹⁹ დედოფალი, რომელმან ყოველი უწყის,
მუბნება თვისსა ბატონს,
ნინ-სუნ დედოფალი, რომელმან ყოველი უწყის,
მუბნება ბილგამეშ:
„მუ ცის ვარსკვლავები იყო და ვითარცა კრებული
ანუსი დაგეცა,
ცდილობდი აგეწია და ძლიერ მძიმე იყო,
ცდილობდი გადმოგეგდო და ვერ შესძარ,
ბოლოს ჩემ ფერხთა წინაშე დააგდე,
ხოლო მე შენ თანასწორად გაეხადე იგი, —
მს ნიშნავს ძლიერს, ამხანავს, რომელი მოყვარეს
[იხსნის.
ქვეყანაზედ დიდია ძალი მისი,
ანუს მებრძოლის მსგავსნი იქმნებან ძალით ღონენი
მისნი!“ „...*

* ძვ. აკ. ვერ.

გილგამეშ აღსდგა და ამბობს სიზმარს, ეუბნება ღედას:
„ღედა, წუხელ ძალით ვიყავ აღსავსე და დავდიოდი ვაჟ-კათა
შორის,

რ

იგი ეუბნება დედას:

„ღედა, მეორე სიზმარი ვიხილე:

მდეს მიმოვიდოდი, ცული იღვა, შემოხვეოდენ.

ურუკის ქვეყანა იქით უდგება მას... აქეთ...

შენს ფერხთით დავაგდე იგი.

მითარცა ქალსა ვეკვროდი მასა.

იგი შენ ჩემ ტოლად გაჰხადე.“

ნინ-სუნ დედოფალი, რომელმან ყოველი უწყის,

მუბნება თავისს შვილს,

ცის ვარსკვლავები იყო. კრებული ანუხი დამეცა.

ვცდილობდი ამეწია-მემძიმა,

ვცდილობდი შემეძრა – ვერ შევსძარ.

შემოკრბა მის ირგვლივ ურუკის ქვეყანა,

ჰკოცნიდენ რა ვაჟ-კაცნი ფერხთა მისთა.

შუბლით ვაწვებოდი, ხოლო იგინი მე მაწვებოდნენ.

აღვილე და შენ მოგიტანე იგი“.

დედა გილგამეშისა, რომელმან ყოველი უწყის, ეუბნება

გილგამეშს:

„ჰეშმარიტად, გილგამეშ, იგი შენებრ მთაშია ნაშობი,

მთისაგან არის იგი ნაზარდი;

შენ იხილავ მას, მიიყვან შენთან,

ვაჟ-კაცნი ფერხთ ემთხვევიან მას.

შენ მას შეიწყნარებ, დაიცავ, ჩემთან გამოგზავნი.“

ნინ-სუნ დედოფალი, რომელმან ყოველი უწყის,
მუბნება ბილგამეშს:
„ბილგამეშ, კაცი (=ცული) რომ ნახე,
ვითარცა ქალსა რომ ეკვროდი,
ხოლო მე იგი შენ ტოლად გაგხადე, –
მს ნიშნავს ძლიერს, ამხანავს, რომელი მოყვარეს
[იხსნის,
ქვეყანაზედ დიდი იქმნება ძალი მისი,
ცულივით ძლიერნი იქმნებიან ღონენი მისნი!,, *
„მეკიდუ, ეს იყო გილგამეშის სიზმრები“-ო...
ეუბნება მეძავი ქალი ენკიდუს და მერმე მიდიან გილგამეშის სანახავად.

* ძვ. აკ. ვერ.

იგი დაწვა და მეორე სიზმარი იხილა.
იგი ეუბნება დედას:
«დედა, მეორე სიზმარი ვიხილე:
ოდეს ფოლოციან ურუკში მიმოვიდოდი,
ცული იდვა, და მის ირგვლივ იკრიბებოდენ.
შცნაური იყო ცული, ვიხილე და გავიხარე.
შევიტყბე, ვითარცა ქალსა ვეკვროდი მასა.
აღვიღე და გვერდით მოვიდევ...»

კარი მეორე

აქ აღწერილი ყოფილა გილგამეშის მონაწილეობა ქალღმერთის იშპარას დღესასწაულში. – როდესაც გილგამეშ დღესასწაულითგან შინ ბრუნდება, სახლის კართან გადაელობება მას ენკიდუ:

სასახლის კართან შეუკრა მას გზა მნკიდუმ.

შინ შებრძანებას არ ანებებდა!

მცნენ ურთი-ერთს სასახლის კართან,

ბრძოდენ შუკაზედ...

იძვროდენ კარნი, ირყეოდა კედელი...

ძველი აკადური ვერსია

ბილგამეშ განისვენებდა...

ღამე შეკრთა იგი; განვიდა და შეხვდა მნკიდუს

ქუჩაზედ.

იგი წინ გადაელობა ბილგამეშს...

მის წინააღმდეგ გაემართა მნკიდუ, უხვ-თმიანი...

რ

იგი აღსდგა და მიჰმართა მისკენ,

ზოლოცზედ შეხვდენ ურთი-ერთს,

მნკიდუმ დაზო კარი თვისის ფერხითა,

ბილგამეშს შესლვას არ ანებებდა.

მაშინ ეცნენ ურთი-ერთს, ვითარცა ხარნი ზეცისა,
ცეცხლის მფრქვეველნი,
ღალეწეს კარნი, ჩამოინგრა კედელი...

რ

ბილგამეშმა დადრიკა მიწაზედ ფერხი მისი,
ღანელდა რისხვა მისი, მკერდსა მისსა შეჰკრავდა იგი.
ოდეს შეჰკრა მკერდი მისი, ჰრქვა მაშინ მნკიდუმ მას,
[ბილგამეშს:

„შდარო უშობიხარ დედასა შენსა,
ბარეულ ფურსა ჯოგისასა, ქალ-ღმერთს ნინ-სუნს.
თავი შენი აღმალლებულია კაცთა ზედა.
მნლილმა მოგანიჭა მეფობა ერზედა!“

ბრძოლაში გილგამეშ ამარცხებს ენკიდუსს, მაგრამ ჰხედავს, თუ რა გმირი ყოფილა ენკიდუ და რა დახმარების გაწევა შეუძლია ამ გმირს, თუ მეგობარი გახდება მისი. გილგამეშ უმეგობრდება ენკიდუსს. იგი შეადგენს გეგმას, რომ ენკიდუსთან ერთად გაემართოს ჰუმბაბას ანუ ჰუვაას წინააღმდეგ, რომელი იცავდა, წმიდა ნაძვის ტყესა, და მისი დათრგუნვით სამარადისო სახელი მოიპოვოს.

კარი მესამე

ძველი აკადური ვერსია

ენკიდუს წასლვა ეზარება ჰუმბაბას წინააღმდეგ.

ღვას მნკიდუ დაღონებული.

იგი სწუხს სჩივის,

თვალნი მისნი ცრემლით არიან აღვისილნი,

მკლავნი მისნი დამაშვრალნი, ძალნი მისნი

დასუსტებულნი.

რ

თვალნი მისნი ცრემლით აღივსენ,

ბულმა ძგერა დაუწყო, მწარედ კვნესოდა.

მნკიდუს თვალეზი ცრემლით აღივსენ,

ბულმა ძგერა დაუწყო, მწარედ კვნესოდა.

ბილგამეშმა დახარა თავი თვისი და ეუბნება ენკიდუს:

„მეგობარო, რაღსათვის აღგვესო თვალნი ცრემლითა,

ღაგიწყო გულმა ძგერა, მწარედ კვნესოდი?“

მნკიდუმ აღალო ბაგენი თვისნი და ეუბნება ბილგამეშს:

„მეგობარო, ქალებმა დააუძღურეს ძარღვნი ჩემნი;

მკლავნი ჩემნი დაშვრენ, ძალნი დასუსტდენ.“

რ

მნკიდუმ აღალო ბაგენი თვისნი და ეუბნება ბილგამეშს:

„მსცან. მეგობარო, მთაში, ოდეს ვვიდოდი
მხეცებთან ერთად:
ათი-ათას მანძილობით არის ტყე გადაჭიმული!
ვინ ჩავა იქ!?
ჰუვავას ღრიალი ქარიშხალია,
ბირი მისი ცეცხლი, სულ-თქმა მისი სიკვდილი!
რად განიზრახე ასეთი საქმე,
ბრძოლა უდარო, დათრგუნვა ჰუვავასი?!“
ბილგამეშმა აღალო ბაგენი თვისნი და ეუბნება
[ენკიდუს:
„მე უნდა ჩავიდე ტყეში!“
ენკიდუმ აღალო ბაგენი თვისნი და ეუბნება
ბილგამეშს:
„მით ძალ-გვიძს წასლვა ჰუვავას წინააღმდეგ ნაძვის
ტყისაკენ?
მცველი მისი, გილგამეშ, გმირია, ძლიერი, მოუსვენარი...
ნაძვისა მცველად შვიდი საშინელება განაჩინა
ენლილმან.“*

* ასსურული ვერსია

„ნაძვთა მცველად, შესაშინებლად კაცთა
განაწესა იგი ენლილმან.
ჰუმბაბას ღრიალი ქარიშხალია,

ბილგამეშმა აღალო ბაგენი თვისნი და ეუბნება

მნკიდუს:

„ზინ არის, მეგობარო, ისე მაღალი...

რომ აღვიდეს შამაშთან და მასთან იცხოვროს

სამარადისოდ?

ღათვლილია დღენი კაცთა: საქმე მათი მხოლოდ ქარია!

ბეშინის ახლა სიკვდილისა, განქრა გმირობა შენი!

მე წავალ შენს წინ!..

თუცა მოკვდები – სახელს მოვიხვეჭ!

იტყვიან: „გილგამეშ ძლიერ ჰუმბაბასთან მოკვდა“ –ო!

ძირს დავსცემ ნაძვებს ხელითა ჩემითა.

სამარადისო სახელს მოვიხვეჭ!

უნდა წავიდე, მეგობარო!

მესაჭურვლეთ შევუკვეთ, ჩვენის თვალის წინ

ცულნი განსტედონ.“

რ

შეუკვეთეს მესაჭურვლეთ,

ცეცხლია პირი მისი, სიკვდილი სულ-თქმა მისი!...

ნაძვთა მცველად, შესაშინებლად კაცთა

განაწესა იგი ენლილმან,

და ვინც მის ტყეში ჩავა, შიში შეიპყრობს.“

სხედან ხელოსნები, დროზედ ასწრებენ(?).
ღიღნი ცულნი განსჭედეს, თვითო სამ-ტალანტიანი²¹;
ღიღნი მახვილნი განსჭედეს – პირი ჰქონდა თვითოს
ორ-ტალანტიანი;
ოცდაათი მანა იყო ტარი გვერდებისა (?).
ოცდაათი მანა ოქრო იყო ქარქაში მახვილთა.
ბილგამეშმა და მნკიდუმ ათ-ათი ტალანტი დასდევს.

რ

გილგამეშ ქალაქის უხუცესებთან ბჭობს:

„მინდა ვნახო ჰუვავა, სახელგანთქმული,
რომლის დიდებით აღივსენ ქვეყანანი.
მინდა ვსძლიო მას ნაძვის ტყეში.
თუ რა ძლიერია ძე ურუკისა, ვამცნობ ქვეყანას!
ღავსცემ ნაძვებს ხელითა ჩემითა, სამარადისო
სახელს მოვიხვეჭ!“
უხუცესთა ფოლოციან ურუკისა მიუგეს ბილგამეშს:
„შმაწვილი ხარ, ბილგამეშ, გული წარგიტაცებს.
რაჲს ქმნა გინდა, არა უწყი.
ბესმენია, საზარელია პირი ჰუვავასი!
მინ აღუდგა წინ მისსა საჭურველს?
ათ-ათას მანძილობით არის ტყე გადაჭიმული!

ვინ ჩავა იქ!?

ჭუევას ღრიალი ქარიშხალია,

ბირი მისი ცეცხლი, სულ-თქმა მისი სიკვდილი!

რად განიზრახე ასეთი საქმე,

ბრძოლა უდარო, დათრგუნვა ჭუევასი?!“

ოსმინა ბილგამე შმა სიტყვანი თვისთა მრჩეველთა.

მიჰხედა, შესძახა მოყვარეს თვისსა:

„აჰა, მეგობარო, ესრე უნდა ვქმნა!..

ვილცას რჩევით ბილგამეშ შველას გამოსთხოვს შამაშს:

შამაშის წინაშე მუხლ-მოდრეკილი ამბობს ბილგამეშ

[სიტყვათა:

„მოვილტვი შენდა, შამაშ, და ვემთხვევი ხელთა შენთა!

უვნებელ დაშთეს სიცოცხლე ჩემი ამიერიტგან!

ღამაბრუნე ფოლოციან ურუკის ნაპირს!

მეყავ მფარველად!“ ...

რ

ბილგამეშ წასლვად ემზადება. უხუცესნი ქალაქისანი კიდეც აძლევენ რჩევას:

„ნუ გაქვს იმედი, ბილგამეშ, შენთა ძალთა!..

წარვიდეს მნკიდუ შენს წინ, ვითარცა მგზავრი, გზის

[საძებნელად;

მან იცის შესავალი ტყისა
და ფრიად კარგად ხრიკები ჰუვადასი.
ვინც წინ მიდის, ამხანაგს იცავს...^{*}
აღვისრულს შამაშმან სურვილი შენი!
რაღცა სთქვა პირმან შენმან, თვალით განახვოს იგი!
ბაგისხნას გზა დახშული,
მიანიჭოს გზა ნაბიჯთა შენთა, მთა—ფერხთა შენთა!
სულ ლხინი მოგიტანოს ლამემან!
აღვისრულს ლ უგალმარადამ²² სურვილი შენი!..
მსგავსად ყრმისა აღისრულე სურვილი შენი!
ჰუვადას წყალში, სადც მიისწრაფი, დაიბანე ფერხნი!
აღმოთხარე ძალითა შენითა ჭა,

*** ასსურული ვერსია**

„ნუ გაქვს იმედი, გილგამეშ, ძალთა შენთა სიმრავლისა...
ვინც წინ მიდის, მეგობარს იცავს,
ვინც გზა იცის, იგი მცველია ამხანაგისა.
შენს წინ წარვიდეს ენკიდუ,
მიტომ რომ იცის გზა ნაძვის ტყისაკენ,
იცის ბრძოლა, მეცნიერია ომისა,
ენკიდუმ იხსნას მეგობარი, დაიცვას ამხანაგი!
გადახტეს თხრილებზედ!
მეფეო, ჩვენის ბჭობის დროს ვიზრუნეთ შენზედ;
სამაგიეროდ შენცა იზრუნე ჩვენზედ, მეფეო!

მუდამ ცივი წყალი იყოს შენს ტიკებში!
ცივი წყალი შესწირე შამაშს!
ბახსოვდეს ლ უგალმარადა მსხვერპლის შეწირვის
დროსა!“
მნკიდუმ აღალო ბაგენი თვისნი და ეუბნება
ბილგამეშ:
„ღაადეგ გზასა!
ნუ ეშინის გულსა შენსა, შემომხედე!
აღმოიჭერ გულს დათრგუნვა მისი!“

რ

სანამ ჰუმბაბას წინააღმდეგ წავილოდენ, მეგობრებსა სურსთ შეიტყონ, მოწყალე თვალთ გადმოხედავს თუ არა ღმერთი შამაშ მათ საქმეს და სთხოვენ ნინ-სუნს, გილგამეშის ღედას, შეავედროს შამაშს იგინი და საქმე მათი.

ასსურული ვერსია

ბილგამეშმა აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა მნკიდუს:
„ბარგი, მეგობარო, წავიდეთ მაღალ სასახლეში
ნინ-სუნთან, დიდ ხელმწიფესთან.
ღედოფალი ნინ-სუნ, რომელმან ყოველი უწყის,
წარმართებს ნაბიჯს ფერხთა ჩვენთასა.“

რ

ჩაჰკიდეს ხელი ურთი-ერთს.
ბილგამეშ და მნიკიდუ გაემართენ მაღალ სასახლისაკენ
წინაშე წინ-სუნისა, დიდის ხელმწიფისა.
აღსდგა დედოფალი წინ-სუნ, აღვიდა ბანზედ,
აღვიდა წინაშე შამაშისა, უკმია საკმეველი,
შესწირა შესაწირავი, აღაპყრო ხელნი შამაშისადმი:
„რად მიუსაჯე მოუსვენრობა ჩემს შვილს ბილგამეშს?
რად მიეც გული, რომ არ იცის, რა არს სიმშვიდე?
ახლაც შენ წააქეზე იგი, წასლვა რომ უნდა
შორს, ჰუმბაბას საბრძანებელში.
ბრძოლა სწადია, ჯერ რომ არ იცის,
წასლვა სწადია იმ გზით, ჯერ რომ არ იცის!
იმ დღემდის, ოდეს წავიდეს და დაბრუნდეს,
ოდეს მიაღწევს ნაძვის ტყეს,
ოდეს დასთრგუნავს ჰუმბაბას, ძლიერს,
და ყოველს ბოროტს შენს წინააღმდეგ
ჰეყანაზედ აღმოფხვრის – (დაიცევ იგი?)!“

წინ-სუნ უხვს შესაწირავს შესწირავს შამაშს, რომელი აღ-
უთქვამს მას გილგამეშისათვის მფარველობას, ხოლო გილგამეშ და
ენკიდუ გაუღებებიან გზას ჰუმბაბას საბრძანებლისაკენ.

კარი მეოთხე

სანამ ჰუმბახას ტყეს მიაღწევდენ გილგამეშ და ენკიდუ,
გილგამეშ სამ სიზმარს იხილავს. პირველი სიზმარი დაკარგულია:

„მეგობარო, მეორე სიზმარი ვიხილე!
და სიზმარი, მე რომ ვიხილე, უსაზარლესი იყო:
მთის მწვერვალზედ ვიდექით ორივენი,
მთა ჩამოინგრია... ლერწმის ბუზივით გაგვსრისა...“

ენკიდუ ეუბნება მეგობარს:

„სიზმარი კეთილია,
მეგობარო, კეთილია სიზმარი შენი, შვენიერი,
სიზმარი უღირსესია...
მეგობარო, მთა, შენ იხილე, არის ნაძვის მთა:
ჩვენ შევიპყრობთ ჰუმბახას, მოვკლავთ,
მელად გარდვაგდებთ სხეულსა მისსა.“*

* ბოლახ-კოის აკადლური ვერსია

ძილმა, (კაცს) რომ გადაესხმის ხოლმე, განაკრთო იგი.

შუა-ღამისას დასრულდა ძილი მისი.

იგი ეუბნება სიზმარს ენკიდუს, მეგობარს თვისსა:

„ხომ არ შემხეზიხარ? რად გამომეღვიძა?

ენკიდუ, მეგობარო, მეორე სიზმარი ვიხილე.

ხელი შემახე? რად განეკრთი?

რ

ოცი მანძილი²³ განვლეს, სჭამეს პური;
ოცდაათი მანძილი განვლეს, დაიღამეს...
ძილი, კაცს რომ გადაესხმის, დაეცა მას²⁴.
შუა ღამისას დაასრულა მან ძილი.
აღსდგა და ჰრქვა მეგობარს:
„მეგობარო, ხომ არ დაგიძახნია? რად გამეღვიძა?
ხომ არ შემხებხიხარ? რად განვკრთი?
ღმერთს ხომ არ გაუვლია? რად დამიუძღლურდა
სხე[ული]?
მეგობარო, მესამე სიზმარი ვიხილე,

პირველ სიზმართან მეორეც ვიხილე:
სიზმარ ში, მეგობარო, მთა ჩამოინგრა,
გარდმაგდო, შეიპყრო ფერხნი ჩემნი...
საშინელი ბრწყინვალება გაჩნდა; გამოჩნდა ვიღაც კაცი:
ქვეყანაზედ ბრწყინავდა შვენება მისი;
მთის ძირში ჩამიყვანა, მასვა წყალი, განმიგრილა გული,
და დასდვა დედა-მიწა ჩემ ფერხთა თანა.“
ენკიდუ ეუბნება ღმერთს, გილგამეშს:
„მეგობარო, ჩვენ წავალთ...
რა არის საკვირველი?
განა არ აღვედით მთასა? ...
დათრგუნე შიში შენი!...“

და სიზმარი, მე რომ ვიხილე, უსაზარლესი იყო:
ცა გრგვინავდა და დედა-მიწა გრიალებდა,
ამოვარდა ქარიშხალი, დაბნელდა ქვეყანა,
იელვა, გაჩნდა ცეცხლი,
შეიკრა ღრუბლები, სიკვდილის წვიმა მოდიოდა!
მერმე განქრა ნათელი, ჩაქრა ცეცხლი,
ნაკვერცხალი, ძირს რომ ჩამოვარდა, ნაცრად იქცა!
ჩავიდეთ ამ მთითგან, რათა ველზედ გავმართოთ
ბჭობა.“

მეგობრებმა განაგრძეს გზა. ჰუმბახას ტყის კარზედ რომ მი-
ვიდნენ, მცველი გადაეღობა წინ, არ უშვებდა ტყეში. მცველი მოჰკ-
ეს. — ენკიდუ შეახებს ხელს ხელოვნურად გაკეთებულ კარს, მაგრამ
კარი მოჯადოვებული ყოფილა და იგი მოჯადოვდება. გილგამეშ შე-
უოცავს და დიდის შრომის შემდეგ განათავისუფლებს ენკიდუს ჯა-
დოსაგან. ენკიდუს ძალა უბრუნდება და მეგობრები შედიან ტყეში.

კარი მეხუთე

იგინი დადგენ და შეჰყურებდენ ტყეს,
თვალით ზომავდენ ნაძვთა სიმაღლეს,
სინჯავდენ ტყის შესავალს, სადა მიმოდის, სეირნობს
ჰუმბაბა.

სწორია ბილიკები, შვენიერი გაჭრილი გზა.
ჰხედავენ ნაძვის მთას, სავანეს ღმერთთა,
წმიდა ადგილს ირინისა²⁵.
მთის წინა ღვას შემკული ნაძვის ხე, შვენიერი.
ამოა ჩრდილი მისი, ღვინით ადესილი.

შემდეგი დიდი ნაწილი მეხუთე კარისა დაკარგულია. მხოლოდ ეპოსის სხვა ვერსიები მოგვითხრობენ, რომ გილგამეშსა და ენკიდუსს დაუმარცხებიათ ჰუმბაბა და მოუკლავსთ იგი.

ბოლაზ-კოის ინდოგერმანულ-ხეთური ვერსია

გილგამეშ შამაშის წინაშე ლოცულობს და შამაშ შეისმენს მის ვედრებას:

მზის ღმერთმან ზეცისამან შეისმინა ვედრევა
ბილგამეშისა.

მაშინ აღიძრენ ქარნი ძლიერნი ჰუვავას წინააღმდეგ:
ქარი საშინელი, ქარი ჩრდილოეთისა,
ქარი სამხრეთისა..., გრიგალი, ცივი ქარი,

ქარიშხალი, ქარი ბოროტი.

რვა ქარი ამოვარდა და დაჰბერა ჰუვავას წინ და უკან:

მელარც წინ წარსდგა ნაბიჯი, ველარც უკან.

დაეხსნა ჰუვავა (ბილგამეშ).

ჰუვავა ეუბნება ბილგამეს:

„ღამეხსენ. ბილგამეშ, შენ ბატონი და მე ყმა.

ქადილნი ჩემნი შენს წინააღმდეგ დაივიწყე!“ ...

მნკიდუმ უთხრა ბილგამეშ:

„ბრ ისმინო ჰუვავას სიტყვანი!..

ჰუვავა ცოცხალი არ უნდა გადარჩეს!“ ...

ჰუმბაბას მოჰკლავენ და მისს მძორს ფრინველთ და მხეცთ
გადაუგდებენ.

კარი შეექვსე

საჭურველი განრეცხა მან²⁶, განსწმიდა იგი,
უკან გარდიგლო თმანი,
ბანიძრო დასვრილი სამოსელი, ჩაიცვა წმიდა,
მოირთო სადღესასწაულოდ, შეირტყა
გულის-სართყელი.
ბილგამეშმან თავსა დაიდგა გვირგვინი, შეირტყა
გულის-სართყელი.

რ

მაშინ მალაღმა იშტარმა თვალი მიაპყრო ბილგამეშის
შვენებას:
„აჰ, ბილგამეშ, ჩემი ქმარი უნდა იყო!
მიძღვენ ნაყოფი შენი, მიძღვენ!
შენ ქმარი და მე ცოლი!
შეგიბამ ეტლს, ძვირფას თვლებითა და ოქროთი
მოჭედილს;
მისი გოგრები ოქროსი იქმნება და პატიოსანის თვალისა
რქები მისი;
მას ყოველ დღე ძლიერი ჯორები გასწევენ.
ჩვენს სახლში შემოდი, ფიჭვის სუნნი რომ დგას!

ოდეს შემოხვალ ჩვენს სახლში,
ფერხთ გემთხვევიან იგინი, ვინც ტახტზედ სხედან;
თაყვანის-გცემენ მეფენი, ბატონნი და დიდებულნი;
ნაყოფს მთისასა და ველისასა ხარკად მოგართმევენ!
თხანი შენნი სამ-ტყუპსა შობენ, ცხოვარნი შენნი
ორ-ტყუპსა!

სახედარი შენი ჯორის სიმსხო იქმნება!
ჭუნენი შენის ეტლისა ძლიერად გასწევენ!
„შლელ-ქვეშ შენს ჯორს ტოლი არ ეყოლება!“

რ

ბილგამეშმა აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა მაღალ
იშტარს:

„ღედოფალო, შენთვის შეინახე შენი სიმდიდრე!
მე კი ჩემი სამოსელი, ჩემი პერანგი მეყოფა,
მე კი ჩემი საზრდო, ჩემი საკვები მეყოფა!
არა ვსჭამ განა საღმრთო საჭმელსა,
არა ვსვამ განა სამეფო ღვინოს?!...
შენ მსგავსი ხარ კარისა (?), ვერცა ქარი, ვერცა
გრიგალი რომ ვერ აჩერებს;
მსგავსი სასახლისა, გმირთ რომ აღსპოლავს;
მსგავსი სპილოსი, ჩულს რომ გარდიგდებს;

მსგავსი კუპრისა, მზიდველს რომ ჰლუნავს;
მსგავსი ტიკისა, მზიდველს რომ ამძიმებს;
მსგავსი პატიოსანი თვალისა, ქვეყნითგან რომ არის
წარტაცებული;

მსგავსი ხამლისა, კაცს რომ ფერხზედ უჭერს!
რომელი საქმრო გიყვარდა მარადის?
რომელმან შენმან მწყემსმან შესძლო შენი მოთოკვა?
მოდო, ჩამოგივალო შენი კუროები,
აღგირიცხო ყოველი:
ტამუზს²⁷, საყვარელს შენის სიყრმისა,
წლითი-წლობამდე გოდება მიუსაჯე!
ჭრელი მეცხვარე²⁸ შეიყვარე –
დაჰკარი, მოსტენე ფრთა!
ტყეშია იგი და იძახის: «კაპპი»^{29!}
ბიყვარდა ლომი, ძლიერის ღონისა –
შვიდჯერ და კიდევ შვიდჯერ გაუთხარე ორმო!
ბიყვარდა ჰუნე – დეზი და შოლტი მიუსაჯე,
შვიდი მანძილის სრბოლა მიუსაჯე,
მღვრიე წყლის სმა მიუსაჯე,
ღედა-მისს სილილის გოდება მიუსაჯე!
ბიყვარდა მწყემსი, მცველი,
მუდამ რომ საკმეველს გიფრქვევდა,

ჟოველ-დღე თიკანს გიკლავდა, –
ღაჰკარი, აქციე მგელად!
მისივე ყმანი სღვენიან მას,
მისივე ძაღლები ჰკბენენ ბარკალში!
ბიყვარდა იშულლანუ, მებაღე მამა-შენისა,
შენთვის რომ ყოველ-დღე ყვავილის-კონა მოჰქონდა,
ამკობდა ყოველ-დღე შენს სუფრას, –
მიაპყარ თვალი, იგდე ბრჭყალებში:
«იშულლანუ, ძალი შენი უნდა ვიგემოთ»-ო!
იშულლანუმ გითხრა: «რა გსურს ჩემგან?
არ გამოაცხო დედამან ჩემმან, არა ვსჭამე, რაც უნდა
მეჭამა,
რასაც მოაქვს ბოროტი და წყეული?»...
ბესმა რა ესე სიტყვანი მისნი,
ღაჰკარ და აქციე ღამურად!...
ახლა მე გიყვარვარ, გინდა ის მომაგო,
რაც მათ მიაგე?!“

რ

მსმა რა ესე იშტარს, განრისხდა იშტარ, აღმაღლდა
ზეცად.
ან უსთან, მამასთან მივიდა იშტარ,

ღედასთან, ანტუსთან³⁰, მივიდა იგი და სთქვა:
„მამა ბილგამეშმა შეურაცხ-მყო მე! ბილგამეშმა
აღრიცხა
ბოროტებანი ჩემნი, ბოროტებანი ჩემნი და წყევანი!“
ანტუმ აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა მაღალ იშტარს:
„თვით აღაგ ზნებლი რისხვასა მისსა,
ამისათვის აღრიცხავდა ბილგამეშ ბოროტებათა
შენთა,
ბოროტებათა შენთა და წყევათა!“
იშტარმა აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა ანუს,
მამასა თვისსა:
„მამა, შეჰქმენ ხარი ზეცისა, რომელმან დასთრგუნოს
ბილგამეშ!
მთელი სხეული მისი აღავსე ცეცხლით!*
თუ უარი მითხარ, არ შეისმინე ვედრება ჩემი,

* ბოლ.-კ. აკ. ვერ.

იშტარ... აღვიდა ცასა და სთქვა:

«მამაო ჩემო!... მიბოვე კურატი ექვსის თვისა...

მკერდმან ზეცის ხარისამ დათრგუნოს გილგამეშ»(?)...

ანუმ ისმინა სიტყვანი მისნი და ჰრქვა მას:

«რა დაგიშავა იმ კაცმა, რადა გსურს შეიპყრო იგი!

საშინელია მკერდი ზეცის ხარისა»...

ღაღლეწ კარსა ქვესკნელისასა, განესტეხ მისს ურდულს,
აღმოვიყვან მკვდართ, რათა მათ ცოცხალნი შესჭამონ,
რათა უმრავლეს ცოცხალთა მკვდარნი იყვნენ!“
ანუმ აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა მაღალ იშტარს:
„ასულო ჩემო, რაჲ გსურს ჩემგან?
ხარი ზეცისა შვიდ წელს ცალიერ ჩალას³¹ მოიტანს!
მოაგროვე საზრდო კაცთათვის, აღმოაცენე ბალახი
მხეცთათვის?“
იშტარმა აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა ანუს,
მამასა თვისსა:
„მამა, პური დავამზადე, დიდი მოსავალი მოვიყვანე.
თუ დადგება შვიდი წელი ცალიერი ჩალისა,
მზადა მაქვს საზრდო კაცთათვის,
აღმოაცენე ბალახი მხეცთათვის“ ...
ანუმ ისმინა ესე სტყვანი მისნი...

რ

ზეცის ხარი ქალაქში მძინვარებს. მრავალი ადამიანი იღუპება მისის ცეცხლის სულ-თქმისაგან, ბოლოს და ბოლოს ენკიდუ კუდში სტაცებს ხელს ხარს და გააჩერებს, გილგამეშ კი მახვილით განგმირავს მას;

მოჰკლეს რა ზეცის ხარი, დამშვიდდა გული მათი,

ბარდასწყვიტეს წასლვა წინაშე შამაშისა,
ბანეშორენ და გმირი შამაშის წინაშე დასხდენ ორნი
ძმანი.
მაშინ შემოჰდა იშტარ ზღუდეზედ გალავნიან შრუკისა,
შესტა კედლის კბილზედ და მორთო კივილი:
„მაჲ გილგამეშს, რომელმან შეურაცხ-მყო მე,
რომელმან მოჰკლა ხარი ზეცისა!“
მსმა ენკიდუს ეს სიტყვები იშტარისა,
მოჰგლიჯა ბარკალი ზეცის ხარს,
მსროლა იშტარს თავში და უთხრა:
„შენი თავიმც ჩამაგდებია ხელში,
შენც ამის ბედს გარგუნებდი!
მისს წელებს მკლავზედ შემოგახვევდი!“
მაშინ შეჰკრიბა იშტარმან ტაძრის მხევალნი,
მეძაფნი ქალნი და შეწირულნი
და გამართა ტირილი³²

რ

ბილგამეშმა შეჰკრიბა ხელოსნები, ხუროები.
მის³³ რქათა სიმსხოს აქებდნენ ხელოსნები,
ოც-ოც-და-ათ მანა³⁴ პატიოსან თვალს იწონიდენ იგინი,
ორ-ორი თითის სისქე იყო ქერქი მათი.

მქესი ჭურჭელი ზეთი, რაოდენი ჩავიდა ორივე რქაში,
შესწირა მან³⁵ თვის ღმერთს ლ უგალმარადას.
მოილო ტაძრად რქები და დაჰკიდა თვის სამეფო
საწოლზედ.

მფრატის მდინარეში დაიბანეს მათ³⁶ ხელები.
შეკრიბა ერი შრუკისა ხილვად მათის პირისა.
ბილგამემ ეუბნება თვისის სასახლის მხევალთ სიტყვას:
— „მინ არის უშვენერესი გმირთა შორის,
მინ არის უძლიერესი ვაჟ-კაცთა შორის?“
— „ბილგამემ არის უშვენერესი გმირთა შორის,
არის უძლიერესი ვაჟ-კაცთა შორის!“ ...

რ

ლხინი გაღიხადა გილგამეშმა თვის სასახლეში,
ბანისვენებენ ვაჟ-კაცნი, წვანან ღამის საწოლებში,
ბანისვენებს მნკიდუ, ხედავს სიზმრებს.
აღსდგა მნკიდუ, უამბო სიზმარი მეგობარს თვისსა
და უთხრა:
„მეგობარო, რად გადასწყვიტეს დიდმა ღმერთებმა...?“
აქ მოახლოებული სიკვდილი ეუწყება სიზმარში ენკიდუს.

კარი მეშვიდე

სიკვდილის წვეთი მაშინ მოხვდა ენკიდუსს, როდესაც მან ხელი შეახო შვენიერს, ხელოვნურად ნაკეთებ კარს ჰუმბაბას ტყისა, სიკვდილი დაესიზმრა იმ სიზმარში, მეშვიდე კარში რომ ყოფილა აღწერილი.

ბოლ-კ. ინდოგერმ.-ხეთ. ვერ.

ბათენდა... მნკიდუ მიუგებს ბილგამეშ:

„ბილგამეშ, ისმინე სიზმარი, წუხელ რომ ვიხილე:

ბჭობად ისხდენ მნლილ, მა და მზის ღმერთი ზეცისა.

მნლილ ამბობდა: «მათ მოჰკლეს ზეცის ხარი,

მოჰკლეს ჰუმბაბა!

ციურმა მზემ უშველა ნაძვთან!..

რომელიღაც ღმერთი ამბობს:

„მნკიდუ უნდა მოკვდეს, ბილგამეშ არა!“

ბმირი მნლილ მიუგებს:

„ღმერთო მზისაო,

შენის ბრძანებით მოჰკლეს მათ ზეცის ხარი და ჰუ[კავა]:

მნკიდუ უნდა მოკვდეს!»“ ...

რ

ენკიდუ უჩივის თავის ბედს და სწყევლის უბედურების მომ-
ტან კარს; სწყევლის აგრეთვე მეძაჲ ქალს, რომელმა იგი ურუქში

გამოიტყუა, მოაშორა მხეცთა ველისათა და მათთან ბედნიერ
ცხოვრებას, და გააუბედურა:

ასსურ. ვერ.

„შენი ბედიმც გარდმიკვეთია, მეძავო ქალო ისე,
რომ იგი არ შეცვლილიყოს უკუნითი-უკუნისამდე!
მაშ ძლიერი წყევით დაგწყევლი:
ამიერითგან უკუნისამდე იყოს ქუჩა სავანე შენი,
ჩრდილი კედელთა იყოს სადგომი შენი,
ღაღლილ-დაწყვეტილ იყვნენ ფერხნი შენნი,
მთვრალი და მწყურვალი ლოყასა გცემდეს!...
შენ მომაყენე უბედურება, ჩემი ველითგან რომ
გამომიტყუე!“

რ

შამაშს მოესმა სიტყვა პირისაგან მისისა.
ცითგან მყისვე ჩამოსძახა:
„მნკიდუ, რაძსათვის სწყევლი მეძავ ქალს,
საღმრთო საზრდო ჭამად რომ მოგიპოვა,
სამეფო ღვინო სმად რომ მოგიპოვა,
შვენიერი სამოსლით რომ შეგმოსა
და დიდებული ბილგამეშ მეგობრად გაგიჩინა?“

ახლა ბილგამეშ ხომ ძმა არის შენი და მეგობარი:
შვენიერ საწოლზედ მოგასვენებს იგი,
ბანგასვენებს მშვიდ ადგილს,
თავადნი ქვეყნისანი ფერხთ გემთხვევიან!
ბილგამეშ შენთვის ატირებს და აგოდებს შურუკის ერსა,
შენდა ამსახურებს უამრავს ერსა...“

რ

ენკიდუმ ისმინა სიტყვა გამირის შამაშისა.
რისხვა მისი განელდა,
ბახლებული გული მისი დამშვიდდა.

ენკიდუმ ღვთაების ბრძანებით ალბათ უკან წაიღო მეძავი ქალის წყვევა, – მაგრამ შემდეგ ღამეს ენკიდუს კვლავ ესიზმრება სიკვდილის მაუწყებელი სიზმარი, რომელს იგი დილას თავის მეგობარს უამბობს:

„ბილგამეშ, მეგობარო ჩემო, სიზმრები ვიხილე წუხელ:
ცამ იგრიალა, მიწამაც მიუგო.
მარტო ვიყავ ბნელ ღამეში.
მრთი კაცი დავინახე, შავის სახისა...
საშინელი იყო პირი მისი;
მისი ფრჩხილები არწივის ბრჭყალები იყო...
ფრინველის ფრთები მომაბა მხრებზედ:

„წამომყევ, წამომყევ სიბნელის სახლში, ირკალას³⁷
საგანეში,
იმ სახლში, რომელს აღარ სტოვებენ, ვინც შიგ შედიან,
იმ გზით, რომლის სასარბოლი არ შებრუნდების,
იმ სახლში, რომლის მცხოვრებთ არ აქვთ ნათელი,
სადა მტვერია საჭმელი მათი, მიწა – საკვები მათი.
სამოსი მათი ფრთოსანის სამოსს ემსგავსება, –
ფრთის სამოსია,
და ნათელს ვერა ჰხედავენ, ბნელში რომ
ცხოვრობენ».
მტვერის სასახლეში, სადა მე შეველ, ჰყრიან ძირს
სკიპტრანი,
დახრილ არიან დაბლა გვირგვინნი: იქა ცხოვრობენ
ხელმწიფენი,
უძველესსა დროს რომ მეფობდნენ ამ ქვეყანაზედ...
მტვერის სასახლეში, სადა მე შეველ,
ცხოვრობენ მღვდელთ-მთავარნი და მღვდელნი-
მგოდებელნი³⁸,
ცხოვრობენ შემლოცველნი და ჯადოსანნი,
ცხოვრობენ მღვდელ-მთავარნი დიდთა ღმერთთა,
ცხოვრობს მტანა³⁹, ცხოვრობს საკანი⁴⁰
ცხოვრობს დედოფალი ქვესკნელისა მრეშკიგალ,

ბელიტ-სერი⁴¹, მწერალი ქვესკნელისა,
თავ-დახრითა დგას მის წინაშე,
ჩაჰყურებს წიგნში და უკითხავს მას,
მან აღილო თავი და შემომხედა.
აღსდგა და მიიყვანა თავისთან ეს კაცი⁴².“

რ

ენკიდუს მართლაც მძიმე სენი შეიპყრობს, ღრმად მწუხარე გილგამეშ ჰგოდებს:

„მეგობარო ჩემო, მუდამ რომ იყავ ჭირში ჩემთანა...
მეგობარო ჩემო, ხდება სიზმარი, ბოროტს რომ
მოასწავებდა!“

იმ დღეს, ოდეს სიზმარი იხილა მან,
დასრულდა ჟამი მისის ცხოვრებისა!
წევს ენკიდუ ერთი დღე, ორი დრე:
საწოლზედ მწარე ტკივილთ განიცდის მნკიდუ.
მესამე, მეოთხე დღეს მწოლიარეა იგი —
მეხუთე, მეექვსე და მეშვიდე,
მერვე, მეცხრე და მეთე დღეს:
ტკივილები უმძიმდება მნკიდუს.
მეთერთმეტე, მეტორმეტე დღეს მწოლიარეა იგი:
საწოლზედა წევს მნკიდუ, მსგავსი მკვდარისა.

მოუწოდა ბილგამეშს და უთხრა:
„ბოროტმა სულმა დამწყველა, მეგობარო ჩემო!
ბრძოლაში დაჭრილი არა ვკვდები.
მრიდე ბრძოლასა და უნდა მოგკვდე უსახელოდ.
მეგობარო ჩემო, ვინც ბრძოლაში კვდება, ბედნიერია!
მე კი საწოლზედ უნდა დავასრულო სიცოცხლე ჩემი“ ...

კარი მერვე

ენკიდუ უკვე მომკვდარა, გილგამეშ მის ცხედართან დგას და სტირის:

„ენკიდუ, საყვარელო მეგობარო ჩემო, ვეფხო
მინდვრისაო!

მის შემდეგ რაც ამდენი საქმე ჩავიდინეთ,
მთასა აღვედით,
ზეცის ხარი დავიჭირეთ და მოვკალით,
ჭუმბაბა დავსთრგუნეთ, ნაძვის ტყეში რომ
ცხოვრობდა, –

რა ძილმა შეგიპყრო?

„ზავად ჰმზერ, ხმა ჩემი აღარ გესმის!“

ხოლო იგი თვალს აღარ ახელს.

მან⁴³ ხელი შეახო გულსა მისსა: გული აღარ სციმდა!

მაშინ დაჰბურა მან მოყვარე თვისი, ვითარცა სასძლო.

ვითარცა ლომი ღრიალებს იგი დიდი ხმით,

ვითარცა ძუ-ლომი, ლეკვი რომ წარსტაცეს.

მიუბრუნდება მიცვალებულს, იგლეჯს თმას...

მკვდარი მეგობრის ხილვით გილგამეშს თვით შეიპყრობს შიში სიკვდილისა, რომ გაიგოს, თუ რაგვარ არის შესაძლებელი სიკვდილისაგან თავის დახსნა, იგი გარდასწყვეტს ნახოს თვისი წინაპარი უტ-ნაფიშტი, რომელს უკვდავება აქვს მოპოვებული.

კარი მეცხრე

მნკიდუს, მოყვარეს თვისსა, სტირის მწარედ
ბილგამეშ, ველად გაჭრილი:
„მეც მოვკვდები! მეც ის დღე არ მომელის, მნკიდუს
რომ დაადგა?
მაება შევიდა ჩემს გულში, შემიპყრო შიშმან
სიკვ[დილისამან,
ამისათვისცა გავიჭერ ველად.
შტ-ნაფიშტისთან, შბარა-ტუტუს ძესთან
წარსლვად ვადგივარ გზასა და იქით მივეშურები!
ოდეს შევსულვარ მთის ჯურღმულეებში, ოდეს
მიხილავს ლომები
და შიშს შევუპყრივარ, აღმიღია თავი ჩემი
და სინისადმი⁴¹, იშტარისადმი, ძლიერ ქალ-
ღმერ[თისადმი.
აღმივლენიან ლოცვანი ჩემნი!
და კვლავ დამიცვეთ მე, ღმერთნო!“

რ

მერმე დაწვა და იხილა სიზმარი საზარელი:
ღზინით აღვსილი იყო იგი და უხაროდა სიცოცხლე;

აღიღო ხელში ცული, აღმოიწვავდა ხმალი სარტყლისა;
მითარცა ისარი შთავარდა,
სპოლვიდა, სთრგუნვიდა, ჰკლავდა, ჰგლეჯდა...

რ

გილგამეშ განაგრძობს გზას ამ სიზმრის შემდეგ და
მოადგება მაშუს მთას, ქვეყნის კიდეზედ, სადაც არის საზღვარი
ცისა და ქვესკნელისა.

ოდეს მიაღწია მაშუს მთას, იხილა იგინი,
მინცა იცავენ მზის აღმოსავალსა და დასავალსა.
მათზედ ეყრდნობა ცის საძირკველი;
ძირს ქვესკნელს უწევს მკერდი მათი.
ღრიანკალ-კაცნი კარსა იცავენ:
საშინელია პირი მათი, თვალი მათი – სიკვდილი,
ძრწოლის მომგვრელი ბრწყენა მათი, მათათ
დამფარველი!
მზეს იცავენ იგინი აღმოსლვისას და შთასლვისას.

რ

იხილა რა იგინი ბილგამეშმან,
შავად იცვალა შიშით სახე მისი.
მოიცა გული და დადრიკა თავი მათ წინაშე.

ღრიანკალ-კაცი უხმობს თვისს ცოლსა:

„მგერ რომ ჩვენთან მოვიდა, სხეული მისი ღმერთის
სხეულია!“

ღრიანკალ-კაცს მიუგებს ცოლი:

„ორი მესამედი ღმერთია იგი, ერთი მესამედი კაცი!“

ღრიანკალ-კაცმა შესძახა, ღმერთის სახეს ეუბნება
სიტყვას:

„როგორ მოხვედი აქ შორის გზითა, ქვეყნის
კიდეზედ, ჩემამდე,

მაღალ მთებამდე, ძნელად რომ არის გარდასავალი?

მაცნობე, მინდა ვიცოდე გზა შენი!“

ბილგამეშ ეუბნება მას, ღრიანკალ-კაცს:

„მივდივარ შტ-ნაფიშტისთან, ჩემ წინაპართან,
რომელი შევიდა ღმერთთა კრებულში და იხილა
ცხოვრება.

სიკვდილისა და სიცოცხლისა უნდა ვკითხო მას!“

ღრიანკალ-კაცმა აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა
ბილგამეშს:

„ბილგამეშ, არასოდეს ყოფილა გზა იქით მიმავალი!

მთაში ჯერ არ ვის უნახავს ბილიკი!

ღცი მანძილის იქით არის შუა-გული მთისა.

ძლიერია ბნელი, არ არის ნათელი.“

რ

მიუხედავად ღრიანკალ-კაცის გაფრთხილებისა, გილგამეშ
მინც მტკიცედ ადგია თავის გადაწყვეტილებას და განაგრძობს გზას.

ღრიანკალ-კაცმა აღალო ბაგენი თვისნი და ჰრქვა

[გილგამეშს:

„გილგამეშ, მაშ დაადგე შენს გზას,

ძარგი, გილგამეშ, წარმემართე შტ-ნაფიშტისაკენ.

მშვიდობითამც გარდაგველოს მთა მამუსი!“ ...

რ

ესმა რა ესე გილგამეშს,

დაადგა გზას ღრიანკალ-კაცის ბრძანებით.

მზის გზას დაადგა იგი.

ბაიარა ერთი მანძილი:

ძლიერი იყო ბნელი, არ იყო ნათელი.

ძალი ბნელისა უშლის მას ხილვას, რაც იყო უკან.

ბაიარა ორი მანძილი:

ძლიერი იყო ბნელი, არ იყო ნათელი.

ძალი ბნელისა უშლის მას ხილვას, რაც იყო უკან,

ბაიარა სამი მანძილი:

ძლიერი იყო ბნელი, არ იყო ნათელი.

ძალი ბნელისა უშლის მას ხილვას, რაც იყო უკან.

ბაიარა ოთხი მანძილი:

ძლიერი იყო ბნელი, არ იყო ნათელი.

ძალი ბნელისა უშლის მას ხილვას, რაც იყო უკან,

ბაიარა ხუთი მანძილი:

ძლიერი იყო ბნელი, არ იყო ნათელი.

ძალი ბნელისა უშლის მას ხილვას, რაც იყო უკან,

ბაიარა ექვსი მანძილი:

ძლიერი იყო ბნელი, არ იყო ნათელი.

ძალი ბნელისა უშლის მას ხილვას, რაც იყო უკან.

ბაიარა შვიდი მანძილი:

ძლიერი იყო ბნელი, არ იყო ნათელი.

ძალი ბნელისა უშლის მას ხილვას, რაც იყო უკან.

რვა მანძილი გაიარა მან: და მძლავრად ხმა

აღმოუჩვენა.

ძლიერი იყო ბნელი, არ იყო ნათელი.

ძალი ბნელისა უშლიდა მას ხილვას, რაც იყო უკან.

ცხრა მანძილი გაიარა მან: და მიაღწია ჩრდილოეთს.

ძლიერი იყო ბნელი, არ იყო ნათელი.

ძალი ბნელისა უშლიდა მას ხილვას, რაც იყო უკან.

ათი მანძილი გაიარა მან: მიაღწია მთის

გამოსავალსა.

თერთმეტი მანძილი გაიარა მან: და გამოვიდა წინაშე
მზისა.

თორმეტი მანძილი გაიარა მან: და გათენდა!

რ

წალკოტი ღმერთთა იხილა მან
და, რა იხილა, მიაშურა მას,
პატიოსანი თვლები იყო ნაყოფი წალკოტისა,
მაზებით შემკული იყო იგი, შვენიერი სანახავი:
ფირუზის იყო ტოტები,
სასურველი სანახავი იყო ნაყოფი მისი.

აღწერილია ეს უცნაური ბალი, რომელშიაც ყოველ მცენარეს
პატიოსანი თვალი ასხია.

დადგა ბილგამეშ,
მიაპყრო თვალი ღმერთთა წალკოტსა.

კარი მეთე

ღვთაებრივი მელვინე-ქალი სიღური ზის ზღვის
საქლომზედ,
ზის და შორს აქეს თვალი მიპყრობილი.
ღოქი უდგია მას, სასმისი უდგია მას,
საბურავი ჰბურავს...
ბილგამეშმა მიირბინა, მიუახლოვდა მას.
ტყავი აცვია, საზარელი სახე აქეს.
ღმერთის ნაწილნი აქეს სხეულში.
ბული მისი ვაებას შეუპყრია,
მსგავსია შორი-გზით მომავალი მგზავრისა.

რ

შორს იმზირება თვალი მელვინე-ქალისა,
თავის თავს ეუბნება იგი, ამბობს სიტყვასა,
თვით მსჯელობს, თავის თავთანა:
„სად (?)უნდა იყოს იგი, ვინ ბოროტს განიზრახავს?
სად მიდის იგი გულის რისხვითა?“

რ

ოდეს იხილა იგი⁴⁵ მელვინე-ქალმა, დახშო კარი,
დახშო კარი და ჩაჰკეტა სადგომი.

ხოლო ბილგამე შმა გარდასწყვიტა ეკითხა მისთვის...

ბილგამეშ ეუბნება მას, მეღვინე-ქალს:

„მეღვინე-ქალო, რა დაგემართა, რომ დახშე კარი,

დახშე კარი და ჩაჰკეტე სადგომი?

ღავლეწ კარს, განვსტეხ ურდულს!“

რ

ბილგამეშ იგებს მეღვინე-ქალის გულს და აამეტყველებს მას:

მეღვინე-ქალი ეუბნება მას, ბილგამეშს:

„რად ჩაგცვივინია ლოყები, დაგიდრეკია თავი,

რად არის დაღონებული გული შენი, უძლური

სხეული შენი?

რად არის ვაება შენს გულში,

რად ემსგავსები მგ ზავრსა, შორი-გზით მომავალსა?

რად შეგ შლია სახე ტანჯვითა, ზრუნვითა და

მწუხარებითა,

ჰმუნვით აღსავსე გაჭრილხარ ველად?“

ბილგამეშ მიუგებს მას, მეღვინე-ქალს:

„ვით არ იყოს ჩაგვივნილი ლოყები ჩემი,

ღადრეკილი თავი ჩემი,

ვით არ იყოს დაღონებული გული ჩემი,

უძლური სხეული ჩემი,

მით არ იყოს ვაება ჩემი გულში,
მით არ ვიყო მსგავსი შორი-გზით მომავალ მგზავრისა,
მით არ იყოს შეშლილი სახე ჩემი ტანჯვითა,
ზრუნვითა და მწუხარებითა,
მით არ ვიყო ჭმუნვით აღსაგეს გაჭრილი ველად!
საყვარელს მეგობარს ჩემსას, ვეფხსა მინდვრისას,
მნკიდუს, საყვარელს მეგობარს ჩემსას,
მთას რომ აღვედით,
ღავიჭირეთ ზეცის ხარი და მერმე მოვკალით,
ღავსთრგუნეთ ჰუმბაბა, ნაძვის ტყეში რომ ცხოვრობდა,
ღავხოცეთ ლომები მთის ჯურღმულებში, –
მოყვარეს ჩემსას, ჩემთან რომ იყო ყოველ
განსაცდელში, –
მნკიდუს, მოყვარეს ჩემსას,
ჩემთან ერთად რომ ლომებსა ხოცავდა,
ჩემთან ერთად რომ იყო ყოველ განსაცდელში, –
მწია ბედი კაცისა!
მქვს დღესა და ექვს ღამეს ვსტიროდი მის გვამზედ,
მე შევიდე დღემდე არ დამიმარხავს.
შევძრწუნდი, რა განვიცადე ბედი მისი.
სიკვდილის შიშმა შემიპყრო, ამისათვის ვარ
გაჭრილი ველად.

ბედი მნკიდუსი, ჩემის მოყვრისა, მიმძიმს ფრიად,
ამისათვისცა, ველად გაჭრილი, შორს გზას ვადგივარ,
როგორ დაეჭუმდე – როგორ აღმოვსთქვა ესე?!
მოყვარე ჩემი საყვარელი მიწად გარდიქცა, –
მნკიდუ, მოყვარე ჩემი საყვარელი მიწად გარდიქცა!
ხომ მეც დავწვები მსგავსად იმისა, რომ აღარ
აღვსდგე აღარაოდეს?!“

ბილგამეშ კიდევ ეუბნება მას, მეღვინე-ქალს:
„ბბა, მეღვინე-ქალო, რომელია გზა შტ-
ნაფიშტი[საკენ?]

რა არის ნიშანი მისი, მომეც!
მომეც ნიშანი მისი, მომეც!
თუ შესაძლებელია, განვივლი ზღვასა,
თუ შეუძლებელია, ველად გავიჭრები!“*

* ძვ. აკ. ვერ.

«იგი, რომელი ჩემთან იყო ყოველ განსაცდელში, –
ენკიდუ, ფრიად რომ მიყვარდა, ჩემთან რომ იყო ყოველ
განსაცდელში, –

წარიტაცა ბედმან კაცისამან!
დღე და ღამ ვსტიროდი მას.
შვიდი დღე და შვიდი ღამე ვით ჭია ეცემოდა იგი პირქვე,
მას შემდეგ რაც იგი მოკვდა, აღარ მაქვს სიცოცხლე,
დავებტები, ვითარცა მონადირე, მთებში.

მელვინე-ქალი ეუბნება მას, ბილგამეშს:
არ ყოფილა, ბილგამეშ გარდასავალი
და არ ვის შესძლებია ზღვის განვლა –
მასაც კი, ვინც უძველეს დროითგან მოსულა!
მხოლოდ შამაშმა, გმირმა, განვლო, ზღვა!
და თვინიერ შამაშისა, ვინ განვლის მას?
ძნელი მისადგომია გარდასავალი,
ძნელია გზა იქით მიმავალი
და უფსკრულია წყალი სიკვდილისა,
მითა ურდული დამხშობი მისი.
სად გინდა, ბილგამეშ, ზღვა განვლო?
თუ მიაღწიე სიკვდილის წყალსა, რა უნდა ჰქმნა მაშინ?
ბილგამეშ, იქ არის შრ-შანაბი, მენავე შტ-ნაფიშ[ტისა,
რომელსა აქვს ქვის კიდობანი
ტყეში ბალახს ჰგლეჯს, იხილე იგი!
თუ შესაძლებელია, იგი გადაგიყვანს,
თუ შეუძლებელია, დაბრუნდი უკან!“*

ახლა, მელვინე-ქალო, ვხედავ პირსა შენსა;
ნუმც ვიხილო სიკვდილი, რომლის მეშინის!»

* ძვ. აკ. ვერ.

მელვინე-ქალი ეუბნება მას, გილგამეშს:
„რისთვის მიდიხარ? ცხოვრებას, შენ რომ ეძებ, მაინც ვერ ნახავ!

რ

გილგამეშ მიდის და იპოვის უტ-ნაფიშტის მენავეს – ურ-შანაბის.

ურ-შანაბი ეუბნება მას, ბილგამეშს:

**„რად ჩაგცვივნია ლოყები, დაგიდრეკია თავი,
რად არის დაღონებული გული შენი, უძლური
სხეული შენი?“**

რად არის ვაება შენს გულში,

რად ემსავესები მგ ზავრსა, შორი-გზით მომავალსა?

**რად შეგ შლია სახე ტანჯვითა, ზრუნვითა და
მწუხარებითა,**

ჰმუნვით აღსავსე გაჭრილხარ ველად?“*

ოდეს ღმერთებმა კაცნი შექმნეს, კაცობრიობას სიკვდილი
გარდუკვეთეს,

ხოლო ცხოვრება თავისთვის დაიტოვეს!

გილგამეშ, აღივსე მუცელი,

იმხიარულე დღე და ღამ, ლხინი გამართე ყოველ დღე,

დღე და ღამ იცეკვე, იმხიარულე!

წმიდა იყოს სამოსელი შენი, დაიბანე თავი, წყალში იბანე,

მხიარულად შეჭხედე ბავშვს, ხელში რომ აიყვან,

განიხაროს ქალმა შენს მკლავებზედ!“

*** ძვ. აკ. ვერ.**

სურ-ქუნაბუ იხილეს თვალთა მისთა.

ბილგამეშ ეუბნება მას, შრ-შანაბის, მენავეს:
„მით არ იყოს ჩაცვივნილი ლოყები ჩემი,
ღალრეკილი თავი ჩემი,
მით არ იყოს დაღონებული გული ჩემი,
შძლური სხეული ჩემი,
მით არ იყოს ვაება ჩემს გულში,
მით არ ვიყო მსგავსი შორი-გზით მომავალ მგზავრისა,
მით არ იყოს შეშლილი სახე ჩემი ტანჯვითა,
ზრუნვითა და მწუხარებითა,
მით არ ვიყო ჭმუნვით აღსავეს გაჭრილი ველად!
საყვარელს მეგობარს ჩემსას, ვეფხსა მინდვრისას, –
მნკიდულს, საყვარელს მეგობარს ჩემსას, –
მთას რომ აღვედით,
ღავიჭირეთ ზეცის ხარი და მერმე მოკვალით,

სურ-სუნაბუ ეუბნება მას, გილგამეშს:
„არა არის შენი სახელი, მითხარ!
მე ვარ სურ-სუნაბუ, (მენავე?) შორეულ უტ-ნაფიშტისა“.
გილგამეშ ეუბნება მას, სურ-სუნაბუს:
„გილგამეშ არის სახელი ჩემი...
მოვსულვარ შორითგან,
შორი გზით, მზის აღმოსავლით.
ახლა, სურ-სუნაბუ, ვხედავ პირსა შენსა;
მაჩვენე უტ-ნაფიშტი, შორეული!“

დაესთრგუნეთ ჭუმბაბა, ნაძვის ტყეში რომ ცხოვრობდა,
დავხოცეთ ლომები მთის ჯურღმულეებში, –
მოყვარეს ჩემსას, ჩემთან რომ იყო ყოველ
განსაცდელში,

მნკიდუს, მოყვარეს ჩემსას,
ჩემთან ერთად რომ ლომებს ხოცავდა,
ჩემთან რომ იყო ყოველ გასაცდელში, –
მწია ბედი კაცისა!

მქვს დღესა და ექვს ღამეს ვსტიროდი მის გვამზედ,
მეშვიდე დღემდე არ დამიმარხავს.

შევძრწუნდი, რა განვიცადე ბედი მისი.

სიკვდილის შიშმა შემიპყრო, ამისათვის ვარ
გაჭრილი ველად.

ბედი ჩემის მოყვარისა მიმძიმს ფრიად,
ამისათვისცა შორის გზით ვარ გაჭრილი ველად;
ბედი მნკიდუსი, ჩემის მოყვარისა, მიმძიმს ფრიად,
ამისათვისცა შორის მანძილით გაჭრილვარ ველად,
როგორ დავჩუმდე – როგორ აღმოვსთქვა ესე?!

მოყვარე ჩემი საყვარელი მიწად გარდიქცა, –

მნკიდუს, მოყვარე ჩემი საყვარელი, მიწად გარდიქცა!

ხომ მეც დავწვები მსგავსად იმისა რომ აღარ

აღვსდგე აღარასოდეს?!“

ბილგამეშ ეუბნება კიდევ მას, ურ-შანაბის, მენავესა:

„აჰა, ურ-შანაბი, რომელია გზა უტ-ნაფიშტისაკენ?

რა არის ნიშანი მისი, მომეც!

მომეც ნიშანი მისი, მომეც!

თუ შესაძლებელია, განვივლი ზღვასა,

თუ შეუძლებელია, ველად გავიჭრები!“

ურ-შანაბი ეუბნება მას, ბილგამეშ:

„შენმა ხელებმა დააბრკოლეს, ბილგამეშ, ზღვის

[გარდასლვა:

შენ გასტეხე ქვის კიღობანი...

ქვის კიღობანი გატეხილია..⁴⁶.

აღიღე, ბილგამეშ, ცული ხალში,

ჩადი ტყეში და დასჭერი ძელები,

თვითო სამოცი წყრთა სიგრძისა...

მოიტანე, ვეცადოთ გარდასლვა ზღვისა.“

რ

მსმა რა ესე ბილგამეშს, აღიღო ხელში ცული,

აღმოიწვავდა ხმალი სარტყლისა,

ჩავიდა ტყეში, დასჭრა ძელები

თვითო სამოცი წყრთა სიგრძისა,

მოუტანა ურ-შანაბის, მენავესა.

რ

ბილგამეშ და შრ-შანაბი ჩასხდნენ ხომალდში.
ხომალდი მისცეს მღელვარე ტალღებს,
ბასწიეს ერთის თვისა და ხუთმეტი დღის გზითა.
ოდეს ბილგამეშმან თვალი განალო მესამე დღესა⁴⁷,
შრ-შანაბის უკვე სიკვდილის წყლამდე მიეღწია.
შრ-შანაბი ეუბნება მას, ბილგამეშს:
„მყისვე აღიღე, ბილგამეშ, ძელი:
სიკვდილის წყალი არ მოხვდეს შენს ხელს!..
მეორე, მესამე და მეოთხე ძელი აღიღე, ბილგამეშ!
მეხუთე, მეექვსე და მეშვიდე ძელი აღიღე, ბილგამეშ!
მერვე, მეცხრე და მეათე ძელი აღიღე, ბილგამეშ!
მეთერთმეტე და მეთორმეტე ძელი აღიღე, ბილგამეშ!
სამოცი ძელი აღიღო ბილგამეშმან და აჰა!
განთავისუფლდა...
ბილგამეშმან განიძრო სამოსი, თვისი ხელებით
აღმართა ანძა.

რ

შტ-ნაფიშტის შორს აქვს თვალი მიპყრობილი,
იგი თვისს თავს ეუბნება, ამბობს სიტყვას,

თვის თავთან მსჯელობს;
„რად დამტვრეულა ქვის კიდობნები ხომალდისა,
მოდის ვილაცა ხომალდითა, აქაურობას რომ არ
ეკუთვნის!

აქეთ რომ მოდის, არ არის კაცი!
მარჯვენა მისი არ არის მარჯვენა კაცისა!
მუყურებ, ხოლო არ მესმის,
მუმზერ, ხოლო ვერ განმიჭვრეტია!“

ხომალდი მშვიდობით მიადგება ნაპირს. გილგამეშ ნახავს
უტ-ნაფიშტის.

რ

უტ-ნაფიშტი ეუბნება მას, გილგამეშს:
„რად ჩაცვივინია ლოყები, დაგიდრეკია თავი,
რად არის დაღონებული გული შენი, უძლური
სხეული შენი,
რად არის ვაება შენს გულში,
რად ემსგავსები მგზავრსა შორი-გზით მომავალსა,
რად შეგ შლია სახე ტანჯვითა, ზრუნვითა და
მწუხარებითა,
ჭმუნვით აღსავსე გაჭრილხარ ველად?“
ბილგამეშ ეუბნება მას, უტ-ნაფიშტის:

„მით არ იყოს ჩაცვივებული ლოყები ჩემი,
ღადრეკილი თავი ჩემი,
მით არ იყოს დაღონებული გული ჩემი,
შძლური სხეული ჩემი,
მით არ იყოს ვაება ჩემს გულში,
მით არ ვიყო მსგავსი შორი-გზით მომავალ მგზავრისა,
მით არ იყოს შეშლილი სახე ჩემი ტანჯვითა,
ზრუნვითა და მწუხარებითა,
მით არ ვიყო ჭმუნვით აღსავსე გაჭრილი გელად!
საყვარელს მეგობარს ჩემსას, ვეფხსა მინდვრისას, –
მნკიდუს, საყვარელს მეგობარს ჩემსას, ვეფხსა
მინდვრისას, – მოყვარეს ჩემსას,
მთას რომ აღვედით,
ღავიჭირეთ ზეცის ხარი და მერმე მოკვალით,
ღავსთრგუნეთ ჰუმბაბა, ნაძვის ტყეში რომ
ცხოვრობდა,
ღავხოცეთ ლომები მთის ჯურღმულეებში, –
მოყვარეს ჩემსას მნკიდუს, ჩემთან რომ იყო ყოველ
განსაცდელში,
მნკიდუს, მეგობარს ჩემსას, ჩემთან ერთად რომ
ლომებს ხოცავდი,
ჩემთან რომ იყო ყოველ განსაცდელში, –

მწია ბედი კაცისა!

მქვს ღლესა და ექვს ლამეს ვსტიროდი მის გვამზედ,

მე შვიდე ღლემდე არ დამიმარხავს.

შევძრწუნდი, რა განვიცადე ბედი მისი.

სიკვდილის შიშმა შემიპყრო, ამისთვისა ვარ

გაჭრილი ველად.

ბედი ჩემის მოყვარისა მიმძიმს ფრიად,

ამისთვისცა ვარ შორის გზითა გაჭრილი ველად.

ბედი მნკიდუსი, ჩემის მოყვარისა, მიმძიმს ფრიად,

ამისთვისცა ვარ შორის მანძილით გაჭრილი ველად.

როგორ დავჩუმდე – როგორ აღმოვსთქვა ესე?!

მოყვარე ჩემი საყვარელი მიწად გარდიქცა, –

მნკიდუ, მოყვარე ჩემი საყვარელი მიწად გარდიქცა!

ხომ მეც დავწვები მსგავსად იმისა, რომ აღარ

აღვსდგე არღარაოდეს?!“

ბილგამეშ კიდევ ეუბნება მას, შტ-ნაფიშტის:

„ბარდავსწყვიტე წამოსულვიყავ ხილვად შტ-

ნაფიშტისა,

რომელზედ ამბავთ მოგვითხრობენ.

ამისათვის მოვვლე ქვეყნის კიდენი,

ამისათვის გარდავლახე მთანი მიუდგომელნი,

ამისათვის განვიარე ერთობ ზღვანი.

შვენიერ სანახავით ვერა ძლებოდა თვალი ჩემი.
საწამებელში ვვარდებოდი მარადის ხეტიალითა,
ტკივილებით ვავსებდი სხეულსა ჩემსა.
ჯერ არ მიმეღწია მეღვინე-ქალის სადგომამდე –
[თარზედ,
ბამიცვდა სამოსელი.
მნადირობ ჰოტზედ, ბუზედ, ლომზედ, ვეფხედ,
აფ[თარზედ,
ირემზედ, ჯიხზედ, მინდვრის მხეცზედ:
საზრდოდა მაქვს ხორცი მათი,
სამოსლად – ტყავი მათი.

რ

გილგამეშმა ალბათ სიკვდილისა და სიცოცხლისა ჰკითხა
უტ-ნაფიშტის და უტ-ნაფიშტი მიუგებს მას:

„მრისხანეა სიკვდილი, არ იცის შებრალება!
აღვაშენებთ სამარადისოდ, დავბეჭდავთ⁴⁸
სამარადი[სოდ?

ბაიყრებიან ძმანი სამარადისოდ?
შექმნა შთამომავლობისა სამარადისოა ქვეყანაზედ?
ალიწევს მდინარე და მოაქვს წყალი სამარადისოდ?...
ღასაბამითგან არა არს რა სამარადისო!

მძინარე და მკვდარი – რა გვარ არიან მსგავსნი
ურ[თი-ერთისა!

შეუძლებელია აღწერა სიკვდილისა...

შეკრებიან ან უნაკნი⁴⁹, დიდნი ღმერთნი,
მამეტუ, ბედის დამწერი, მათთან ერთად სწყვეტს
ბედსა.

მათ ხელთ არის სიკვდილიცა და სიცოცხლაცა,
ხოლო დღენი სიკვდილისა არ არიან დანიშნულნი!“

კარი მეთერთმეტე

ბილგამეშ ეუბნება მას, შტ-ნაფიშტის, შორეულსა:
„ბიცქერ, შტ-ნაფიშტი, და შენი სხეული სხვა-გვარი
არ არის!
დაც მე ვარ, ის შენა ხარ! ჭეშმარიტად, სხვა-გვარი
არა ხარ შენ!
დაც მე ვარ, ის შენა ხარ! ხოლო არსება ჩემი
აღსავსეა ბრძოლითა და ომითა,
შენ კი განისვენებ გულ-აღმა წოლითა,
როგორ შეხვედი ღმერთთა კრებულში და მოიპოვე
ცხოვრება?“

რ

შტ-ნაფიშტი ეუბნება მას, ბილგამეშს:
„ღაფარულს განგიცხადებ, ბილგამეშ,
ბაუწყებ ღმერთთა საიდუმლოსა:
არის ქალაქი შურუპაკ, შენც ხომ იცი:
მფრატის პირას მდებარეობს იგი.
ქალაქი იგი ძველია და ღმერთნი მასთან ახლონი
არიან.
ღმერთებმა განიზრახეს წარღვნა მოეკლინათ.

შეკრბენ ერთად მამა მათი ანუ,
ბატონი მათი, გმირი მნლილ,
წინამძღოლი მათი ნიმურტა,
თავადი მათი მნნუგი⁵⁰.
ნათელ-თვალა ეა მათთანა ბჭობდა,
ბანაჩენი მათი ამცნო ლერწმის ქოხს:
«ლერწმის ქოხო, ლერწმის ქოხო!
ბედელო, კედელო!
ლერწმის ქოხო, ისმინე!
ბედელო გაიგონე!
შურუპპაკელო, კაცო, შბარა-ტუტუს ძეო,
დაანგრიე სახლი,
ალაშენე ხომალდი,
ბანე შორე სიმდიდრეს,
მძებე ცხოვრება,
დააგდე ქონება,
იხსენ სიცოცხლე,
შეიყვანე ხომალდში ყოველი სულიერი!
ზომა ხომალდისა, შენ რომ აღაგებ, სწორად
განისაზღვროს:
სიგანე მისი და სიგრძე მისი თანასწორ იყოს!

წმიდა ტბაზედ დააყენე იგი ღუზითა!»*
მივხვდი და ვეუბნები მას, უფალსა ჩემსა:
მიქმ, უფალო ჩემო, რასცა მიბრძანებ.
ხოლო რა ვუთხრა ქალაქს, ერს და უხუცესთა?“
მან აღალო ბაგენი თვისნი და უბნობს,
მეუბნება მე, მონასა თვისსა:
„ბაცო, ესრე უთხარ მათ:
მხედავ რომ ენლილ განმირისხდა,
ამისათვის აღარ ძალ-მიძს თქვენს ქალაქს ყოფნად,
ენლილის მიწას ვედარ მივაპყრობ თვალსა.
წმიდა ტბაზედ ჩავალ, რათა ვიცხოვრო ეასთან
უფალთან ჩემთან.
ხოლო თქვენ იგი მოგმადლებსთ სიმდიდრესა და
სიუხვესა: ფრინველსა და თევზს,

* ძვ. აკ. ვერ.

ეა ეუბნება უტ-ნაფიშტის:

«დაგინიშნავ დროს, შედი ხომალდში და ჩაიკეტე კარი. შეიტანე შიგ შენი პური, შენი ქონება, შეიყვანე შიგ შენი ცოლი, შენი სახლობა, შენი გვარი და ხელოსნები, მხეცი მინდვრისა, ცხოველი ველისა, რაც ბალახსა სძოვს, მოგეცემა შენ ჩემგან, რომ შენს კარზედ მცველებად იყვნენ». უტ-ნაფიშტი ეუბნება: «არასოდეს არ აღმიგია ხომალდი! დამიხატე სახე მისი, ვიხილავ და ამით აღვაგებ ხომალდსა»...

და გაკუთხებხსთ დიდის მოსავლის მონიჭებითა,
ოდეს გამომგზავნი სიბნელისა⁵¹ ერთსა საღამოს
ბადმოგასხამსთ ხორბლის წვიმასა“.

ბათენებისას მყისვე შევუდეგ მის აღსრულებას,
რადცა მიბრძანა ეამ...

მეხუთე დღეს გამოვსახე სახე ხომალდისა:

ას-ოცი წყრთა იყო სიმაღლით კედელი მისი.

ას-ოცივე წყრთა ნაპირი მისის სახურავისა⁵².

შევქმენ წინა-ნაწილი მისი.

ქვესი სართული გამოვიყვანე.

ბარე ნაწილი გავყავ შეიდად,

შიდა ნაწილი ცხრად.

შუაში სვეტები დავასვი.

აღვარჩიე ანძაცა.

რადცა იყო საჭირო, ყოველი ჩავყარე.

ქვესი სარი⁵³ შავი-კუპრი ჩავყარე საკირეში,

სამი სარი (წმინდა) კუპრი ჩავასხი.

სამი სარი ზეთი მოაქვს ერს ჭურჭლებითა,

ბარდა ერთის სარის ზეთისა, მსხვერპლად რომ წავიდა,

და ორის სარის ზეთისა, მეხომალდეს რომ ებარა.

ხარებსა და ცხვრებს ვუკლავდი ერს ყოველ დღე,

ღვინოს, ლუდსა და ზეთს ვასმევდი, ვით მდინარის
წყალსა.
ღღესასწაული გარდავიხადე, მსგავსი ახალის წლისა,
ბახსენ სანელსაცხებლეთ, ჩაგყავ შიგ ხელები.

რ

მზის ჩასლვამდის მზად იყო ხომალდი.
რაც რამა მქონდა, შევიტანე ხომალდში:
რაც ვეცხლი მქონდა, შევიტანე.
რაც ოქრო მქონდა, შევიტანე,
რაც რამა მყავდა, ყოველი სულიერი შევიყვანე.
ჩავსხი ხომალდში მთელი ჩემი სახლობა და გვარი,
მხეცი ველისა, ცხოველი ველისა:
ყოველი ხელობის ხალხი ჩავსხი.
დრო დამინიშნა შამაშმან⁵⁴:
«ბამომგ ზავნი სიბნელისა ერთსა სალამოს
ხორბლის წვიმას აწვიმებს!
მაშინ შედი ხომალდში და ჩაიკეტე კარი»-ო.
მს დროც დადგა,
სიბნელის გამომგ ზავნმა ერთსა სალამოს
ხორბლის წვიმა აწვიმა.
მუყურებდი ამინდს — საშინელი იყო ამინდი!

შევედი ხომალდში და ჩავიკეტე კარი.
ხომალდის აღმგებს, მეხომალდეს პუზურ-ამურის⁵⁵
ბარდავეც ხომალდის დარბაზი მისის
ქონებითურთ(?).

რ

ბათენებისას ცის დასავლითგან აღმოვიდა შავი
[ღრუბლები.

აღად⁵⁶ გრგვინავდა ღრუბლებში.
შულლატ⁵⁷ და ჭანიშ⁵⁷ წინ მოდიან.
მოჰქრინ, ვითარცა მოციქულნი, მთაზედ და ბარზედ.
ირრაგალ⁵⁸ ხომალდს ანძასა ჰგლეჯავს.
მოჰქრიან ნიმურტა, ჰგლეჯს წყალთა ზღუდეთ⁵⁹.
ან უნნაკებმა აღმართეს სანათები,
აღავარვარეს ქვეყანა საშინელის ბრწყენითა.
აღადის რისხვა ცას უწევს, ნათელს ბნელად აქცევს,
მით თიხის ქოთანს ჰლეწს ფართე ქვეყანას.
მთელი დღე ჰქროდა შეუჩერებლად სამხრეთის
გრიგალი.

სწრაფად მიშხუოდა იგი და წყალი მთამდის ასწია.
ზვირთები ეცემიან კაცებს, თითქოს ომი ყოფილიყო.
მრთი მეორეს ვერა ჰხედავს.

ცითგანაც შეუძლებელი იყო კაცთა ცნობა.
ღმერთნი შეძრწუნდნენ წარღვნის წინაშე,
ბაიქცნენ, აღვიდნენ ზეცას ანუსთან,
მოიძუძგენ ვითარცა ძალღნი, კედელს ეკრვოდენ!
იშტარ გაჰკვივის, ვითარცა მშობიარე,
ღმერთთა დედოფალი, შვენეიერ-ხმიანი, ჰგოდებს:
«ძველი დრო ჭეშმარიტად წარვიდა,
მინაფთვან ღმერთთა კრებაზედ მე თვითონ ვბრძანე
ბოროტი.
დაგვარ შემეძლო ღმერთთა კრებაზედ მე თვით
მებრძანა ბოროტი,
ჩემთავე კაცთა აღსასპოლვად ბრძოლის ბრძანება?!
მე მხოლო ვშობავ კაცთა ჩემთა!
აჰა, იგინი ვითარცა ლიფსიტი თევზისა აღავსებენ
ზღვასა!»
ღმერთნი ანუნნაკთა შორის სტირიან მასთან ერთად,
ღმერთნი თავ-დადრეკით არიან, სხედან მტირალნი...
დახშულ არიან ბაგენი მათნი...

რ

ექვს დღესა და ექვს ღამეს მძვინვარებს გრიგალი,
იდრიკება ჭვეყანა სამხრეთის ქარის ჭვეშე.

მეშვიდე დღეს დამარცხდა ბრძოლაში სამხრეთის ქარი.
მითა მხედრობა იბრძოდა იგი!
დაწყნარდა ზღვა, ჩადგა ნაპირებში, შესდგა წარღვნა!
ამინდს შევხედე – დაწყნარებულიყო.
მართობ კაცობრიობა თიხად ქცეულიყო!
ბრტყელი ბანივით იყო ქვეყანა!
მაშინ განვადე სარკმელი,
ნათელმან შემომანათა პირზედ.
თავ-დადრეკილმა მოვრთე ქვითინი.
სახეზედ ცრემლები ჩამომდიოდა.
ზღვის წყალთა შინა მდებარე ხმელეთს გავხედე.
მეთორმეტეს⁶⁰ იქით ერთს კუნძულს ამოეყო თავი.
ნასირის მთას⁶¹ მიადგა ხომალდი.
ნასირის მთამ დაიჭირა ხომალდი –
იგი არ ექანებოდა.
მესამე, მეოთხე დღეს დაიჭირა ნასირის მთამ
ხომალდი –
იგი არ ექანებოდა.
მეხუთე, მეექვსე დღეს დაიჭირა ნასირის მთამ
ხომალდი –
იგი არ ექანებოდა.
მეშვიდე დღეს გამოვუშვი ტრედი, გავაფრინე.

ბაფრინდა, ხოლო უკან დაბრუნდა:
მერა ნახა რა დასაყრდნობი ადგილი, უკან მობრუნდა,
ბამოვუში მერცხალი, გავაფრინე.
ბაფრინდა, ხოლო უკან დაბრუნდა:
მერა ნახა რა დასაყრდნობი ადგილი, უკან მობრუნდა.
ბამოვუში ყორანი, გავაფრინე.
ბაფრინდა, ნახა დაშრობა წყლისა:
სჭამს, ჰჭეჭავს, ყრანტალობს, აღარ დაბრუნებულა.
მაშინ ყოველი სულიერი გამოვუში,
ოთხი მხრით გავუში; და მივიტანე შესაწირავი.
მთის მწვერვალზედ ვაკმე მსხვერპლად საკმეველი.
შიდი და კიდევ შიდი დავდგი სამსხვერპლო
ჭურჭელი,
შევუნთე ლერწამი, ნაძვი და დაფნა.

რ

ღმერთთა იყნოსეს სუნი,
ღმერთთა იყნოსეს საამო სუნი.
მითარცა ბუზნი მიხვიენ ღმერთნი სამსხვერპლოს!
და მოვიდა ღმერთთა დედოფალი⁶²,
აღიწია ძლიერნი სამკაულნი თვისნი,
ანუჲმ რომ მისის სურვილისამებრ შეუქმნა:

„ღმერთო, რაგვარადაც არ დავევიწყებ ჩემს
ყელის-ფირუხს,
ოსე მარადის მოვიგონებ ამ დღეს,
არ დავევიწყებ მას უკუნითი-უკუნისამდე!
მოვიდენ ღმერთნი საკმევლის მსხვერპლთან!
ხოლო ენლილ ნუ მოვა საკმევლის მსხვერპლთან!
მან განუსჯელად წარღვნა მოავლინა,
აღსპოლვა მიუსაჯა კაცთა ჩემთა!»

რ

რა მოვიდა მნლილ, იხილა ხომალდი.
ბანრისხდა მნლილ, აღევსო გული წყრომითა
ღმერთთა მიმართ,
იგივითა⁶³ წინააღმდეგ:
„მიდაც გადარჩენილა, ერთი სულიერი!
არც ერთი კაცი უნდა გადარჩენილიყო სასჯელის
დროსა!“
ნიმურტამ აღალო ბაგენი თვისნი, უთხრა გმირს
მნლილს:
«მის შეუძლია თუ არა ეას გეგმათა შექმნა?
მამ ყოველი უწყის!»
მამ აღალო ბაგენი თვისნი, უთხრა გმირს ენლილს:

„შენ უბრძნესო ღმერთთა შორის, გმირო,
მითარ შეგეძლო განუსჯელად წარღვნის მოვლენა!
მისაც მიუძღვის ცოდვა, აჰკიდე მას ცოდვა მისი!
მისაც მიუძღვის დანაშაული, აჰკიდე მას დანაშაული
მისი!

ღასთმე, იყავ სულ-გრძელი,
რათა იგი⁶⁴ არ წარწყმდეს და არ აღმოიფხვრას!
წარღვნა რომ წარავლინე,
ნაცვლად ამისა აღმდგარიყო ლომი და შეემცირე[ბია
კაცობრიობა!

წარღვნა რომ წარავლინე,
ნაცვლად ამისა აღმდგარიყო მგელი და შეემცირებია
[კაცობრიობა!

წარღვნა რომ წარავლინე,
ნაცვლად ამისა გაჩენილიყო შიმშილი და
გაენადგურებია ქვეყანა!

წარღვნა რომ წარავლინე,
ნაცვლად ამისა აღმდგარიყო ირა⁶⁵ და
გაენადგურებია ქვეყანა!

მე არ გამიცია საიდუმლო ღიღთა ღმერთთა:
შგონიერეს⁶⁶ სიზმარი მოვუვლინე,
ამით სცნო მან საიდუმლო ღიღთა ღმერთთა.

აჰა, ახლა გარდაუკვეთე მას⁶⁷!»

რ

მაშინ შთამოვიდა იგი⁶⁸ ხომალდში,
მომკიდა ხელი, გამომიყვანა ხმელეთზედ —
ბამომიყვანა ხმელეთზედ
და ცოლსა ჩემსა ჩემ გვერდით მუხლნი მოადრეკინა,
შეახო ხელი შუბლსა ჩვენსა,
ჩაგვიდგა შუაში და გვაკურთხა:
«აქამომდე იყო შტ-ნაფიშტი მხოლოდ კაცი,
ამიერითგან შტ-ნაფიშტი და ცოლი მისი
ბვემსგავნენ ჩვენ, ღმერთთა!
შორსა ცხოვრობდეს შტ-ნაფიშტი,
მდინარეთა შესართავთან!»

რ

წამიყვანეს, შორს დამასახლეს, მდინარეთა
შესართავთან.
ხოლო შენ⁶⁹ რომელმა ღმერთმა უნდა მიგიღოს,
რათა იხილო შენცა ცხოვრება, რომელსა ეძიებ?
არ დაწვე ექვს ღლესა და ექვს ღამეს!“

რ

მოსვენებით ზის იგი⁷⁰, ძილი უბერავს, ვითა გრიგალი.

უტ-ნაფიშტი ეუბნება ცოლს:

„შეხედე ამ ძლიერს, ცხოვრებას რომ ითხოვდა:

ძილი უბერავს, ვითა გრიგალი!“

ცოლი მიუგებს მას, უტ-ნაფიშტის, შორეულსა:

„შეახე ხელი, რომ გაიღვიძოს კაცმა!

მწვიდობითამც უკან მიქცეულა იგი იმ გზით,

რომლით მოვიდა,

შესულა იმ კარში, სადგან გამოსულა,

ღაბრუნებულა თვის ქვეყანაში!“

უტ-ნაფიშტი ეუბნება ცოლს:

„ბაცთა მწუხარება გაწუხებს შენცა!

ბარგი, გამოაცხვე პურები, შეუღევ თავქვეშ!“

რ

ოდეს დაწვა იგი⁷¹ თვისი ხომალდის კედელთან,

ბამოაცხო ცოლმა პურები,

შეუღვა თავ-ქვეშ ბილგამეშს.

ოდეს დაწვა იგი⁷¹ თვისის ხომალდის კედელთან

«აუწყა» მას⁷²:

მრთი გამხმარია, ერთი პური მისთვის,
მეორე ამოღებული, მესამე რბილი,
მეოთხე გათეთრებული, ერთი კვერი მისთვის,
მეხუთე დაძველებული, მეექვსე გამომცხვარა,
მეშვიდე – უცბად შეახო მან ხელი გილგამეშს,
და კაცმა გაიღვიძა⁷³.

ბილგამეშ ეუბნება მას, **შტ-ნაფიშტის**, შორეულსა:
„ძილისაგან ვიყავ გაბრუებული, ძილი მომეკიდა.

უცბად ხელი შემახე და ძილისაგან განვკრთი.“

შტ-ნაფიშტი ეუბნება მას, **ბილგამეშს**:

„ბილგამეშ, დათვლილია შენი პურები,
რაც მოხდა, იცოდე:

მრთი იყო გამხმარი, ერთი პური შენთვის,

მეორე ამოღებული, მესამე რბილი,

მეოთხე გათეთრებული, ერთი კვერი შენთვის,

მეხუთე დაძველებული, მეექვსე გამომცხვარი,

მეშვიდე – უცბად შეგახე ხელი და შენც გაიღვიძე.“

ბილგამეშ ეუბნება მას, **შტ-ნაფიშტის**, შორეულსა:

„რა ვქნა, **შტ-ნაფიშტი**, სად წავიდე?

სხეული ჩემი მტაცებელს⁷⁴ შეუპყრია,

საწოლსა ჩემსა სიკვდილი ბუდობს,

სადაც გავიქცევი, იგიც აქ არის, – სიკვდილი!“

რ

შტ-ნაფიშტი ეუბნება ურ-შანაბის, მენავესა:
მისადგომელსა⁷⁵ შენ სძულხარ,
ბარდასავალსა⁷⁵ აღარ უყვარხარ:
ვინც მისს ნაპირზედ მიდის, მას წარსტაცე შენ
ნაპირი მისი?⁷⁶...

ბაცი, აქ რომ მოიყვანე, რომლის სხეულსა ძონძები
ჰფარავს,
რომელს ტყავებმა წაართვა შვენიერება სხეულისა,
წარიყვანე იგი, ურ-შანაბი, მიიყვანე სარეცხ ადგილს,
რათა ძონძები თვისის წყალში თოვლივით
გაათეთ[როს,
ბანიძროს ტყავები და გაატანოს ზღვას,
შვენიერ-ჰყოს სხეული თვისი,
ბანახლდეს თავ-საბურავი მისი,
ჩაიცვას სამოსი, ვითა პერანგი,
ღამფარველი მისის სიშიშვლისა.
სანამ არ მიადწევს თვისსა ქალაქსა,
სანამ არ განივლის გზასა თვისსა,
არ უნდა დაძველდეს სამოსელი მისი,
არამედ მარად განახლდებოდეს!“

რ

ურ-შანაბიმ წარიყვანა იგი, მიიყვანა სარეცხ ადგილს.
ძონძები თვისი განრეცხა მან წყალში,
ბანათეთრა ვითარცა თოვლი,
ბანიძრო ტყავები და გაატანა ზღვას.
ბანშვენიერდა სხეული მისი,
ბანახლდა თავ-საბურავი მისი,
ჩაიცვა სამოსი, ვითა პერანგი,
ღამფარველი მისი სიშიშვლისა.
სანამ არ მიაღწევს თვისსა ქალაქსა,
სანამ არ განივლის გზასა თვისსა,
არ უნდა დაძველდეს სამოსელი მისი,
არამედ მარად განახლდებოდეს!

რ

ბილგამეშ და ურ-შანაბი ჩასხდნენ ხომალდში,
მისცეს ხომალდი ალეღებულ ტალღებს, გასწიეს.
ცოლი ეუბნება უტ-ნაფიშტის, შორეულსა:
„ბილგამეშ მიდის შრომისა და ზრუნვის შემდეგ.
რომელი შენგან მიცემული ნიჭით უბრუნდება იგი
სამშობლოს?“

ბილგამეშმა აღიღო ძელი, ხომალდი ნაპირს
უახლოვდება.“

შტ-ნაფიშტიმ უთხრა მას, ბილგამეშს:
„ბილგამეშ, მიდიხარ შრომისა და ზრუნვის შემდეგ.
რომელი ჩემგან მოცემული ნიჭით უბრუნდება
სამშობლოს?“

მე შენ გაუწყებ ერთს საიდუმლოს, გასწავლი
ცხოვრების ბალახს:

მითა ეკალი ბალახი ესე აბია ჩირგვსა.
მსგავსად ვარდისა ეკალი იგი სჩხვლეტავს ხელსა.
ხელნი შენნი რომ მისწვდებიან ბალახს –
იგი იქმნება, და შენ იცხოვრებ!“

რ

რა ესმა ბილგამეშს, მიიბა ფერხთა მძიმე ლოდები.
მათ უფსკრულის ძირს ჩაიყვანეს იგი.
მან მოჰგლიჯა ბალახი, ხელს რომ უჩხვლიტა,
მოიძრო ფერხთაგან მძიმე ლოდები; გვერდით დაიდვა
იგი⁷⁷.

ბილგამეშ ეუბნება მას, შრ-შანაბის, მენავესა:
„შრ-შანაბი, ეს ბალახი აღთქმის ბალახია,
რათაც კაცი თვისს უგულითადესს წადილს მიაღწევს.“

მივიტან მას გალაგნიან ურუკს, ვაჭმევ ერსა...
სახელი მისი არს: «**მოხუცი კაცი გაყმაწვილდების**».
მეცა ვსჭამ მისგან, რათა კვლავ დავუბრუნდე
სი[ყმაწვილესა.“

რ

მცი მანძილი განვლეს, სჭამეს პური,
მცდაათი მანძილი განვლეს, დაიღამეს.
ბილგამეშმა დაინახა ჯურღმული ცივის წყლისა,
ჩავიდა შიგ, იწყო ბანვა ტანისა.
ბველმა იყნოსა სუნი ბალახისა,
მყისვე ავარდა და წარიტაცა იგი!

რ

მდეს დაბრუნდა ბილგამეშ, წყევა აღმოხდა.
ღაჯდა გილგამეშ ტირილად,
ცრემლის ჩამოდის სახეზედ.
იგი ეუბნება შრ-შანაბის, მენავესა:
„მისთვის დაშვრენ, შრ-შანაბი, ხელნი ჩემნი?
მისთვის შრება სისხლი ჩემის გულისა?
ჩემთვის კეთილი არა მიქნია რა!..
ღავაგდებ ხომალდს ნაპირზედ (?)!“ ...

რ

ოცი მანძილი განვლეს, სჭამეს პური,
ოცდაათი მანძილი განვლეს, დაიღამეს.
მივიდნენ გალავნიან შრუკს.
ბილგამეშ ეუბნება მას, შრ-შანაბის, მენავესა:
„ბდი, შრ-შანაბი, გალავნიან შრუკის კედელზედ,
შემოუარე,
ნახე საძირკველი, იხილე აგურები:
თუ განუახლებიათ აგურები,
თუ შვიდ ბრძენს ჩაუყრია ფუძენი მისნი⁷⁸.“

ბილგამეშმა მიზანს მაინც ვერ მიადწია: ვერ მოიპოვა უკვდავება. ამიტომ მის საგმირო საქმეებზედ აღარაფერს მოგვითხოვს ამის შემდეგ ეპოსი.

კარი მეთორმეტე

გილგამეშს სურს სული მაინც იხილოს თვისის მეგობრის
ენკიდუისი და შეიტყოს მისგან საიქიოს ამბები. ერთი ღმერთი
ასწავლის, თუ როგორ უნდა მოიქცეს, რომ მიზანს მიაღწიოს::

„ზილგამეშ, ისმინე, რაც გითხრა:

თუ ქვესკნელს გინდა შთახვიდე,

ირკალას წმინდა ადგილს მიაღწიო,

არ ჩაიცვა წმიდა პერანგი,

ძარგი ნელსაცხებელი არ იცხო

სანელსაცხებლითგან,

თვარა მის სუნზედ მკვდრები შემოგეხვევიან.

არ დასდვა შვილდი მიწაზედ,

თვარა მკვდრები შვილდით მოგკლავენ.

არ აღიღო კვერთხი ხელში,

თვარა მკვდართა სულნი შენს წინაშე ძრწოლას

მორთავენ.

ფერხთ არ ჩაიცვა, მიწაზედ ხმაურობა რომ არ

ასტეხო.

ცოლს, რომელი გიყვარს, არ აკოცო,

ცოლს, რომელი გძულს, არ სცემო,

შვილს, რომელი გიყვარს, არ აკოცო,

ზვილს, რომელი გძულს, არა სცემო,
თვარა კვნესა ქვესკნელისა შეგიპყრობს.
თვარა იქ რომ განისვენებს, იქ რომ განისვენებს
ღედა ნინაზუჟსა⁷⁹, იქ რომ განისვენებს,
რომლის წმიდათა თეძოთ სამოსელი არა ჰფარავს,
იგი არ ამოუშვებს მნკიდუს ქვესკნელითგან.“

რ

გილგამეშ ვერ ასრულებს ამ პირობებს, რათგანაც:

წმიდა პერანგი ჩაიცვა მან,
ბარგი ნელ-საცხებელი იცხო სანელსაცხებლითგან,
ზვილდი მიწაზედ დაღვა,
ბვერთხი აღილო ხელში,
ფერხთ ჩაიცვა და მიწაზედ ხმაურობა ასტეხა,
ცოლს, რომელი უყვარდა, აკოცა,
ცოლს, რომელი სძულდა, სცემა,
ზვილს, რომელი უყვარდა, აკოცა,
ზვილს, რომელი სძულდა, სცემა,
ბვნესამან ქვესკნელისამან შეიპყრა იგი.
იქ რომ განისვენებს, აქ რომ განისვენებს,
ღედამ ნინაზუჟსამ,

რომლის წმიდათა თედოთ სამოსელი არა ჰფარავს,
არ ამოუშვა მნკიდუ ჭვესკნელითგან.
ნამტარს⁸⁰ კი არ შეუპყრია იგი,
შბედურებას კი არ შეუპყრია იგი,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!
ნერგალის⁸¹ მცველს⁸² კი არ შეუპყრია იგი,
შეუბრალებელსა,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!
ბრძოლის ადგილს, ვაჟ-კაცთა შორის კი არ
დაცემულა იგი,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!
სტირის ნინ-სუნ, სტირის მნკიდუს, ყმასა თვისსა.

რ

მკურს, მნლილის ტაძარს, მიაშურა მან⁸³,
მარტომან:
„მამაო მნლილ, ერთ დღეს ბადემ დამცა, მახემ
[დამცა.
მნკიდუ, რომელი ნინაზუმს დედამ
ჭვესკნელითგან არ ამოუშვა,
ნამტარს კი არ შეუპყრია,

შბედურებას კი არ შეუპყრია,
ჭვესკნელმან შეიპყრო იგი!
ნერგალის მცველს კი არ შეუპყრია იგი,
შეუბრალებელსა,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი;
ბრძოლის ადგილს, ვაჟ-კაცთა შორის კი არ
დაცემულა იგი,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!“
მამა მწლილმა მას ხმა არ გასცა.

რ

„მამაო, სინ, ერთ დღეს ბადემ დამცა, მახემ დამცა.
მწკიდუ, რომელი წინაზუჟს დედამ
ჭვესკნელითგან არ ამოუშვა,
წამტარს კი არ შეუპყრია,
შბედურებას კი არ შეუპყრია,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!
ნერგალის მცველს კი არ შეუპყრია იგი,
შეუბრალებელსა,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!
ბრძოლის ადგილს, ვაჟ-კაცთა შორის, კი არ
დაცემულა იგი,

ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!“
მამა სინმა მას ხმა არ გასცა.

რ

„მამაო მა, ერთ დღეს ბადემ დამცა, მახემ დამცა,
მნკიდუ, რომელი წინაზუჟს დედამ
ჭვესკნელითგან არ ამოუშვა,
წამტარს კი არ შეუპყრია,
უბედურებას კი არ შეუპყრია,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!
წერგალის მცველს კი არ შეუპყრია იგი,
შეუბრა[ლბებელსა,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!
ბრძოლის ადგილს, ვაჟ-კაცთა შორის კი არ
და[ცემულა იგი,
ჭვესკნელმან შეიპყრა იგი!“

რ

მამა მამ ისმინა სიტყვა ესე მისი.
ბმირ წერგალს, გულადს, ეუბნება იგი სიტყვას:
„ბულადო, გმირო წერგალ, ჰქმენ, რასცა გეტყვი!

მყისვე გახსენ ხვრელი მიწისა!
აღმოავლინე ქვესკნელითგან აჩრდილი მნკიდუსი,
რათა აუწყოს ძმასა თვისსა
წესი და განგება ქვესკნელისა!“

რ

ოდეს ისმინა ესე გულადმან, გმირმან,
მყისვე გახსნა ხვრელი მიწისა.
მნკიდუს სული ქვესკნელითგან აღმოავლინა
ვითარცა ქარი...

რ

ენკიდუ და გილგამეშ ურთიერთს ნახვენ. გილგამეშ ჰკითხავს:

— მითხარ, მეგობარო, მითხარ, მეგობარო,
მითხარ წესი და განგება ქვესკნელისა, რომელი
იხილე, მითხარ!
— მერ გეტყვი, მეგობარო, ვერ გეტყვი.
რომ გითხრა წესი და განგება ქვესკნელისა, მე რომ
ვიხილე,
მთელი დღე უნდა იჯდე და იტირო!
— მთელი დღე დაჯდები და ვიტირებ!

— შეჰხედე, ამ სხეულს, შენ რომ შეხეებიხარ და გული
გაგზარებია,

ჰია ჰხრავს, ვითა ძველს სამოსელსა!

სხეული ჩემი, შენ რომ შეხეებიხარ და გული
გაგზარებია,

ბანქრა, გაცამტვერდა!

მტვერშია იგი განროხმული, მტვერშია იგი
განროხმული!

გაგრძელება საუბრისა დაკარგულია, დასასრულიაა დარ-
ჩენილი.

მნკიდუ ეუბნება გილგამეშს:

— მინც რკინის სიკვდილით მომკვდარა, გინახავს
ასეთი?

— მინახავს.

— სარეცელზედ წევს იგი, წმიდა წყალსა სვამს.

— მინც ბრძოლაში მომკვდარა, გინახავს ასეთი?

— მინახავს.

— მამას და დედას უსვენიათ თავი მისი, ცოლი
თავზედ დასცქერის.

— მისი გვამი ველზედ ყოფილა დაგდებული, გინახავს
ასეთი?

– მინახავს.

– მის სულს მოსვენება არა აქვს ქვესკნელში!

– მის სულს მზრუნველი არა ჰყოლია, გინახავს

[ასეთი?

– მინახავს.

– ჭოთანში მონარჩენს, ქუჩაზედ გადაყრილ ლუკმას
სჭამს იგი!

შენიშვნები

1. ბაბილონეთის რომელმა ეროვნულმა ელემენტმა შექმნა ეს კიკლოსი თქმულებათა? – აქ დაბეჭდილი ვერსია სემიურ-ბაბილონურია, – ასსურული ვერსია, გადაწერილი უძველეს ტექსტთაგან მეშვიდე საუკუნეში ქრ. წ., და შევსებული სხვა, უძველეს ვერსიათა ნაწყვეტებითა. აკადური ვერსიები ეკუთვნის მეორე ათასწლეულის შუა ხანას ქრ. წინ და მესამე ათასწლეულის დასაწყისს. ასსურულ ვერსიაში მოხსენებულნი რკინა და ცხენი, რომელთაგანაც პირველი ცნობილია ბაბილონეთში მხოლოდ XI–X ს. გარდამავალ ხანითგან და მეორე ალბათ კასსიტების დინასტიის დამკვიდრებისას, ე. ი. მე-XVIII ს. ქრ. წინ შემოვიდა ბაბილონეთში, რასაკვირველია ვერ უარყოფენ გილგამეშის ეპოსის დიდ სიძველეს, რათგანაც ერთიცა და მეორეც შემდეგ არის ეპოსში, ხოლო უძველესი სახე ეპოსისა ალბათ არ იხსენიებდა არც ცხენსა და არც რკინას. სავსებით რომ იყოს დაცული ძველი აკადური ვერსია მისი, ცხენისა და რკინის მაგივრად ალბათ იქ ვირსა (ანუ ჯორსა) და რვალს შევხვდებოდით. სამაგიეროდ ეპოსში არ იხსე-

ნიება ღმერთი მარდუკ, უპირველესად სრულიად უმნიშვნელო ადგილობრივი ღმერთი ქალაქ ბაბილონისა, რომელიც ბაბილონეთის უმთავრეს ღმერთად იქცა მის შემდეგ, რაც ბაბილონი გახდა ამ სამეფოს სატახტო ქალაქად, ე. ი. ჰამმურაპის ეპოქაში, მიახლოვებით მე-XX-ე საუკუნეში ქრ. წინ. ეს კი მნიშვნელოვანი საბუთია იმისა, რომ ეპოსის შექმნა ამ ეპოქის წინა დროს ეკუთვნის, ხოლო რომელ დროს? — იმ დროს როდესაც ბაბილონეთში ბატონობდა სემიელთა კულტურა, თუ იმ დროს, როდესაც სუმერი იყვნენ პატრონი მისნი?

პირველ აღმომჩენთ მართლაც ეგონათ, რომ შემომქმედნი ეპოსისა სემიელი ბაბილონელები იყვნენ. მაგრამ გავიდა დრო და აღმოჩნდა სუმერული წარმოშობა ამ ქმნილებისაც, როგორც აღმოჩნდა სუმერული წარმოშობა შესაქმნისა და სხვა ბაბილონურ თქმულებათა. — გერმანელმა ასირიოლოგმა Poebel-მა აღმოაჩინა ამ ათიოდე წლის წინად ამერიკაში ნიპპურითგან⁸⁴ ჩამოტანილ ტექსტებში წარღვნისა და შექმნის თქმულებათა სუმერული ვერსია და შეიძლება შემდეგ აღმოჩნდეს სუმერული ვერსია მთელის გილგამეშის ეპოსისა.

ახლად აღმოჩენილ სუმერულ ტექსტში აღწერილია დასაბამი ქვეყნისა, რომელსაც განაგებდენ ღმერთნი ანუ, მნლილ, მნკი (სამება: ცა, მიწა და წყალი) და ნინხარსაგა, ქალ-ღმერთი, დედა ღმერთთა და ყოვლისა სულიერისა. იგინი ჰქმნიან კაცს სადიდებლად ღმერთთა, ჰქმნიან ცხოველებს, ჰქმნიან კაცთა სამეფოს, ხუთს წარღვნის-წინა ქალაქსა და სხვ., მაგრამ ღმერთნი გადასწყვეტენ კაცობრიობის მოსპობას წარღვნით. ნინტუ, ქალ-ღმერთი, მშობელი კაცთა, წინააღმდეგია ღმერთთა ასეთის სიმკაცრისა. სუმერული ტექსტი მოგვითხრობს:

მაშინ იკივლა ნინტუმ, ვითარცა მშობიარემა.
მაღალმა ინანამ⁸⁵ მორთო გოდება თვისის ერისათვის.
ენკიმ თვის გულში რჩევა დაიწყო.
ანუ, ენლილ, ენკი და ნინხარსაგა ბჭობად ისხდენ.
ღმერთნი ცისანი და ქვეყანისანი ჩიოდნენ წინაშე ანუსი და ენლილისა.

მაშინ ცი-უ-სუდუ⁸⁶ იგი მეფე და მღვდელთ-მთავარი.
დიდთა მსხვერპლთა შესწირვიდა იგი ღმერთსა⁸⁷,
თაყვანსა სცემდა მას,
გოდებდა სინანულითა,
აღსავე იყო შიშითა წინაშე ღმერთთა,
მარადის კეთილად მსახურობდა მათ.
შელოცვა სახელითა ცისათა და ქვეყანისათა საქმე იყო მისი.
წმიდა ადგილს ღმერთთა კედელი იყო აღშენებული.

ცი-უ-სულუ მიუახლოვდა მას⁸⁸ და ესმა ხმა ღმრთისა:
«მიდი კედელთან მარცხნით ჩემისა, და ისმინე!
კედელთან გეტყვი სიტყვას.
ღვთის მოწიწო მონაო, ჩემო, ისმინე!
სახელითა ჩვენისათა წარღვნა მოსპობს ქვეყანასა.
აღმოფხრა კაცის თესლის, დათრგუნვა ქვეყნისა გარდასწყვიტა
ღმერთთა კრებულმან».

ამოვარდენ ქარნი ძლიერნი,
მათთან ერთად მძინვარებდა განმანადგურებელი წარღვნა.
შვიდს დღესა და შვიდს ღამეს რომ მძინვარებდა წარღვნა
ქვეყანაზედ
და დიდი კიდობანი თვალ-გარდუწვედნელ წყალზედ
ტალღებისაგან მიმოიტაცებოდა,
შემდგომად ამისა გამოვიდა მზე და განანათლა ცა და ქვეყანა.
ცი-უ-სულუმ განაღო სარკმელი დიდის კიდობნისა,
შეუშვა დიდ კიდობანში ნათელი გმირის უტუსი⁸⁹.
ცი-უ-სულუმ მეფე პირ-ქვე დაემხო წინაშე უტუსი.
მეფემ დაჰკლა ხარი, შესწირა მსხვერპლად მრავალი ცხვარი...
ცი-უ-სულუმ პირ-ქვე დაემხო წინაშე ანუსა და ენლილისა.
ვითარცა ღმერთსა უკვდავება მიანიჭეს მას ღმერთებმა.
საუკუნო ცხოვრება, ვითარცა ღმერთსა, მიანიჭეს მას.
შორეულ ქვეყანაში, დილმუნის⁹⁰ ქვეყანაში, წმიდა ადგილს
დაასახლეს იგი.

სუმერულ შემოქმედებასთან გვაქვს აქაც საქმე:
სუმერულია წარღვნის თქმულება, როგორც თქმუ-
ლება შექმნისა და მრავალი სხვა რამ ბაბილონის
კულტურაში. შორს წაგვიყვანდა ამაზედ სიტყვის გან-

გრძობა, მხოლოდ ერთს შევნიშნავთ: კარგი ხანია დავრწმუნდით, რომ სუმერთა ენა მონათესავეა ქართული ენისა და სუმერთა ერი გამონაყოფი ყოფილა იმ რასისა, რომელიც უძველესს დროს სახლობდა მცირე აზიაში, შუა-მდინარის ქვეყანაში, სომხეთში, შეიძლება კავკასიაში და სხვაგანაც. სამხრეთ ბაბილონეთში გადასახლებულმა სუმერებმა რა ჩაიტანეს ძველი სამშობლოთგან ახალ სამშობლოში, არ ვიცით — შეიძლება ლურსმული წერილი მაინც —, მაგრამ ვიცით, რომ ახალ სამშობლოში შექმნეს მათ ძლიერი კულტურა, რომელმაც უდიდესი გავლენა იქონია მთელის აღმოსავლეთის კულტურაზე და აქეთგან მთელის კაცობრიობის კულტურაზედაც. ერთია ის რასა, რომელსაც შეუქმნია შექმნისა და წარღვნის თქმულებანი და „ვეფხის ტყაოსანი“. დიდი დრო სძევს მათ შუა. ერთნი ეკუთვნიან არა უგვიანესს ხანას, ვიდრე მესამე ათასწელს ქრ. წ., მეორე მე-XII-ე საუკუნეს ქრ. შემდეგ, მაგრამ განსაცვიფრებელიც ის არის, რომ ათასეულთა განმავლობაში არ დაშრეტია შემოქმედების ნიჭი ამ საკვირველს, უძველესს მოდგმას კაცობრიობისა.

2. რაოდენ რას არ გვაგონებს გილგამეშის ამბავი — რაოდენ ზღაპარს, თქმულებას, უკვდავ თხზუ-

ლებას მსოფლიო მწერლობაში? მხოლოდ ცოტა რამ მოვიგონოთ აქ, რათგანაც აღრიცხვა „გილგამე-შიან“-ის ელემენტთა სხვა და სხვა ერთა თქმულებებში და მწერლობაში ძლიერ შორს წაგვიყვანდა; ხოლო კარგის ხნითგან არის „გილგამეშიანი“ სპეციალურ კვლევათა საგნად ქცეული და ეს კვლევა დღესაც გრძელდება მნიშვნელოვან შედეგებითა.

ოდისსევსის შთასლვა ქვესკნელს, იქ ნახვა დედისა და მეგობართა, აღწერა ამ უკანასკნელთა მიერ ჯოჯოხეთში შთასულ სულთა ცხოვრებისა, ახილვესის ჭმუნვით აღსავსე ჩივილი – მზის სინათლეს ზედ დღიურ მუშად ყოფნა მირჩევნია ბნელეთის სულებზედ მეფობასაო, – ერთის მხრით და ენკიდუს სიზმარში აღწერილი ბნელი ქვესკნელისა და იქ შთასულ სულთა აჩრდილის მსგავსი ცხოვრება, უტ-ნაფიშტის მიერ ნათქვამნი საშინელებანი სიკვდილისა, ქვესკნელითგან აღმოსულ ენკიდუს სულის მიერ ნაამბობი იქ მცხოვრებ სულებზედ, – მეორეს მხრით, ემსგავსებიან ურთი-ერთსა, და ცხადია, ბაბილონურ წარმოდგენას ჯოჯოხეთზედ გავლენა მოუხდენია ბერძენთა რელიგიურ წარმოდგენებზედ. აქ უნდა იყოს პირდაპირი გავლენა გილგამეშის ეპოსისა, რომელიც მთელს წინა-აზიაში იყო გავრცელებული.

იგი, როგორც ახლა აღმოჩნდა, თარგმნილი იყო ბაბილონური თვან უცხო ენებზედ – მაგ. ერთ ინდოგერმანულ და ერთ არა-ინდოგერმანულ ხეთურ ენაზედ⁹¹, და ბერძენთა ყურამდისაც მიღწეული. ბაბილონური თქმულებანი ჩაექსოვენ ბერძნულთ, შვეცვლილ იქმნენ შემდეგ ბერძენთა დიდი სიტყვის-ხელოვანთაგან, განშვენებულნი მათ მიერ, ეროვნულად ნამღერნი და დიდ ეპოსთათვის გამოყენებულნი, მაგრამ პირველ-ყოფილი ბაბილონური ელემენტები მაინცა სჩანს „ოდისეა“-ში და „ილიადაში“. თვით განეტარებას უტ-ნაფიშტისა – მის მიერ უკვდავების მოპოვებას – ამასაც ხომ თვისი პარალელი აქვს ბერძენთა სარწმუნოებაში: მენელაოსს სიცოცხლეშივე დაჰპირდა პროტეუს, რომ იგი ელიზიოს ველზედ განისვენებდა საუკუნოდ, – შორს ქვეყნის საზღვარზედ, საუკუნო ნათელში, – ნეტარი. იქვე ცხოვრობდენ გმირი რადამანტის და სხვა რჩეულნი სულნი, რომელნიც სიცოცხლეშივე გახდენ ღირსნი სიკვდილის შემდეგ სამოთხეში განეტარებისა. უდიდესი ნაწილი სულთა კი ჯოჯოხეთში მიდიოდა, – არა სასჯელისათვის, არამედ როგორც ბუნებრივ სავანეს სულთა საუკუნო განსვენებისა. და ძლიერ ემსგავსება ბერძენთა ელიზიოს უტ-ნაფიშტის საცხოვრებელ

ადგილს: იგი არ არის საიქიო, მაგრამ არც სააქაო: ქვეყნის საზღვარზედ არის იგი, მხოლოდ უხვად მიმადლებულ კაცს წარიტაცებდენ ხოლმე იქ ღმერთები. სული ისევ ხორცთან იყო, განუყრელი მისგან, გადარჩენილი ერებოსის მიერ შთანთქმას, – უკვდავად ქცეული, – განეტარებული, როგორც ასეთი ბედი ეწია უტ-ნაფიშტის; ხოლო საზოგადო კანონი სულთა ჯოჯოხეთში შთასლვა იყო როგორც ბაბილონელთა, ისე ბერძენთა წარმოდგენით, და უტ-ნაფიშტი, რადამანტის და სხვანი გამონაკლისნი იყვნენ კაცთა შორის, მიმადლებულნი ღვთაებათა მიერ, ნეტარნი⁹², – და კიდევ მრავალია ელემენტი „გილგამეშიან“-ისა „ოდისსეა“-ში და „ილიადა“-ში, რაზედაც აქს იტყვასვერგან ვაგ ვაგრძობთ⁹³.

3. აღვნიშნავთ მხოლოდ ერთ საკვირველ მსგავსებას „გილგამეშიან“-ისა და „ოდისსეა“-ს შორის: თვით დასაწყისნი ამ ეპოსთა ემსგავსებიან ურთიერთსა:

მიმღერე, მუზაო, კაცი დიდად-გამოცდილი, რომელმან
ფრიად ბევრი იმგზავრა,

დათრგუნა რა წმიდა ქალაქი ტროასი;
ბევრ კაცთა ქალაქნი ნახა მან და ისწავა წესნი მათნი;
ბევრი გამოუთქმელი ჭირი იხილა მან ზღვაში,
რომ ეხსნა სული თვისი და შინ დაებრუნებია

ამხანაგნი თვისნი და სხვ. – ასე იწყება „ოდისეა“ და ეს დასაწყისი მოგვაგონებს „გილგამეშიან“-ის შესავალსა. რასაკვირველია, „ოდისეა“-ს შესავალი ისეა დაწყებული, როგორც შეეფერება მთელს მისს შინაარსს. მაგრამ ფორმა დასაწყისისა „გილგამეშიან“-ისა და უმთავრესის გმირის დახასიათებაც გილგამეშის დახასიათებასა ჰგავს. ხოლო ჩვეულება, რომელიმე ცნობილი თხზულების გამოთქმა განემეორებიათ მწერლებს მათ თხზულებებში, ხშირად შეუცვლელადაც კი, ძლიერ იყო გავრცელებული ბერძნულ და რომაულ მწერლობაში. ხშირად ისტორიულ თხზულებებში გვხვდება მსგავსი მოვლენა, კიდევ უფრო უხვად გეოგრაფიულ აღწერებში: ერთი მწერალი ისევე ახასიათებს რომელიმე ქალაქს, ქვეყანას, ტომს, როგორც მის მიერ წაკითხული მწერალი რომელიმე სხვა ქალაქს, ქვეყანას, ტომს. თანამედროვე მკვლევარის კრიტიკული ყურადღება ამიტომ ძლიერ ფხიზლად უნდა იყოს, რომ ასეთმა მოვლენებმა შეცდომაში არ შეიყვანოს. ედუარდ ნორდენმა ბევრი მაგალითი აღნიშნა ასეთ სამწერლო ჩვეულებისა, როდესაც მან განარჩია წყარონი, შემცველნი გერმანელებზედ ცნობათა ბერძნულ და ლათინურ ენებზედ⁹⁴. და შესაძლებელია, რომ ფორმა „გილგამეშიან“-ის დასაწყ-

ისისა ბერძენ მელექსეთა ყურამდისაც მივიდა და მათ მიერ შეთვისებულ იქნა; ხოლო შემდეგ, როდესაც „ოდისეა“-ს წერა დაიწყო, ეს ფორმა, შეკეთებული და პოემის მთელს შინაარსთან შეხამებული, მაინც დარჩა ეპოსში ჩვენამდე მოღწეული სახითა.

4. თვით დანტეს ჯოჯოხეთი გვაგონებს „გილგამეშიან“-ის ქვესკნელს. მართალია, ჯოჯოხეთი დანტესი სულ სხვაა, ვიდრე ქვესკნელი ენკიდუსი და საზოგადოდ ბაბილონური საიქიო, რომელზედაც გარდა „გილგამეშიან“-ისა კიდევ სხვა ბაბილონური წყაროები გვაძლევენ წარმოდგენას. ბაბილონური ქვესკნელი განირჩევა აგრეთვე ჰომეროსის ქვესკნელისაგან, მაგრამ რაშიაც ემსგავსებიან ეს საიქიონი ურთიერთს, ეს მსგავსება შეტანილია ბერძენთა და ამ უკანასკნელთა გავლენით დასავლეთ ევროპიელთა წარმოდგენაში ძველ აღმოსავლეთითგან, სადაც იყო გავრცელებული ბაბილონური წარმოდგენა საიქიოზედ. ბაბილონურ ზეპირ-გადმოცემას, ენას, მწერლობას უდიდესი გავლენა ჰქონდა უძველეს დროითგან მთელს წინა-აზიაში. კვალი ამ გავლენისა დღესაც სჩანს მთელს კულტურულ კაცობრიობაში, როგორც აღმოსავლეთში ისე დასავლეთში. ელემენტები დანტეს წარმოდგენათა საიქიოზედ ერთი მხრით ჰო-

მეროსისაა, მეორე მხრით ეგვიპტური და სპარსულ-ებრაულ-ქრისტიანული – სააქაოს ცოდვისა და მადლისა. საიქიოს სასჯელისა და ჯილდოს იდეა ქრისტიან დანტესათვის ხელ-მძღვანელი იდეაა, მაშინ როდესაც სუმერთა და სემიელთ ეს იდეა კიდევ უფრო სუსტად ჰქონდათ განვითარებული, ვიდრე ბერძენთ, მაგრამ ბაბილონური წარმოდგენა მაინც მოსჩანს დანტეს ჯოჯოხეთში, სადაც არიან პაპნი, მღვდელთმთავარნი, ხელმწიფენი ამა ქვეყნისანი – ცოდვათათვის და აგრეთვე დიდნი პიროვნებანი წარსულ საუკუნეთა, თვით ჯოჯოხეთში განეტარებულნი, რათგანაც იგინი სამოთხეში მოუნათლავნი ვერ შევიდოდენ ქრისტიან დანტეს წარმოდგენით. და ეს მსგავსია იმ ქვესკნელისა, რომელიც ენკიდუმ სიზმარში ნახა, სადაც ძირს ეწყვენ სკიპტრანი, გვირგვინნი მეფეთ, სადაც ცხოვრობდენ ბატონნი ამა ქვეყნისანი, მღვდელთმთავარნი და სხვ...

5. მოვიგონოთ ჩვენი უკვდავი რუსთველის ქმნილებაცა, „ვეფხის ტყაოსანი“: გაჭრა ტარიელისა ნესტანის საძებნელად. ცხოვრება მისი მხეცებთანა ვეფხის-ტყაოსნობა, ლომ-ვეფხის ხოცვა, კვება ნადირის ხორცითა – ეს ხომ გილგამეშის საქმეც იყო:

მაგრამ დავყარენ არენი მე კაცრიელთა თემთანი,
სახლად სამყოფი მიმაჩნდეს თხათა და მათ ირემთანი,
გავიჭერ, სრულად დავსტკეპნე ქვე მინდორი და ზე მთანი-ო.
ხელი მინდორს გავიჭრები, ზოგჯერ ვსტირ და
ზოგჯერ ვბნდები-ო.
მას აქათ ვახლავ ნადირთა, თავსა მათებრივ მსხენები-ო,

ამბობს ტარიელ, ასმათი ეუბნება ტერიელს:

მხეცთა თანა იარები მარტო ტევრად,
არა კაცსა არ იკარებ საუბრად და შემაქცევრად-ო.

ტარიელ ამბობს:

ვსთქვი, თუ ჩემგან არღარაა სიარული, ცუდი ცურვა,
ნუ თუ მხეცთან სიარულმან უკუ-მყაროს გულსა ურვა-ო.
მას ტანსა კაბა ემოსა, გარე თმა ვეფხის ტყავისა.
ვეფხის ტყავისა ქუდივე იყო სარქმელი თავისა-ო,

აღწერს რუსთაველი ტარიელს.

რომე ვეფხი შვენიერი სახედ მისად დამისახავს,
ამად მიყვარს ტყავი მისი, კაბად ჩემად მამისახავს-ო,

ამბობს ტარიელ, — ასმათმა გმირთა-გმირს ტარიელს

დაუგო ტყავი ვეფხისა, რომელ კვლავ მიწყვი ჰგებოდა-ო,
და სხვ...

ასეთი იყო ტარიელ, ველად გაჭრილი, მხეცთა
ტყავით მოსილი და ნადირის ხორციით მსაზრდოებე-

ლი, მსგავსად გილგამეშისა. მოვიგონოთ აგრეთვე ძმად-შეფიცულობა ტარიელ-ავთანდილ-ფრიდონისა, განუსაზღვრელი მეგობრობა და სიყვარული მათი, მსგავსად გილგამეშ-ენკიდუსი და სხვ., მაგრამ, რასაკვირველია, რუსთაველმა გილგამეშისა არა იცოდა რა, როდესაც „ვეფხისტყაოსან“-ს სწერდა, როგორც არც დანტემ და არც „ოდისსეა“-ს მძღერალმა არა იცოდენ რა მისი, – მხოლოდ მოტივებია მათსა და ბევრ სხვა ქმნილებებში გილგამეშური – უცხო, ბაბილონური, – შევადაროთ აგრეთვე ლოცვა ავთანდილისა ცის მნათობთადმი და ლოცვა გილგამეშისა შამაშისადმი, სინისადმი და იშტარისადმი – ღმერთთადმი, რომელნიც ბაბილონელთა წარმოდგენით ცის მნათობნიც იყვნენ:

მიმავალი ცასა შესტირს, ეუბნების, ეტყვის მზესა:

«აჰა, მზეო, გეაჯები, შენ, უმძლეოთა მძლეოთა მძლესა,
ვინ მდაბალსა გაამაღლებ, მეფობასა მისცემ სვესა,
მე ნუ გამყრი საყვარელსა, ნუ შემიცვლი ღამედ დღესა.

მო, ზუღალო, მომიმატე ცრემლი ცრემლსა, ჭირი ჭირსა,
გული შავად შემიღებე, სიბნელესა მიმეც ხშირსა
შემამყარე კაეშანი, ტვირთი მძიმე, ვითა ვირსა,
მას უთხარ თუ: ნუ გასწირავ, შენია და შენთვის სტირსა.

ჰე, მუშთარო, გეაჯები შენ, მართალსა, ბრჭქესა სრულსა,
მო და უყავ სამართალი, გაებრჭობის გული გულსა,
ნუ ამრუდებ უმართლესსა, ნუ წაიწყმედ ამით სულსა,

მართალი ვარ, გამიკითხავ, რად მაწყლულებ მისთვის წყლულსა!
მოდ, მარხოზ, უწყალოდ დამჭერ ლახვრითა შენითა,
შეცამლებე და შემსვარე წითლად სისხლისა დენითა,
მას უთხრენ ჩემნი პატიჟნი, მას გააგონენ ენითა,
რაგვარ გასრულვარ, შენ იცი, გული აღარ არს ლხენითა.
მოდ, ასპიროზ, მარგე რა, მან დამწვა ცეცხლთა ღაგითა,
ვინ მარგალიტსა გარეშე მოსაგს ძოწისა ბაგითა.
შენ დამშვენებ კეკლუცთა დაშვენებითა მაგითა,
ვინმე გლახ ჩემებრ დააგდებ, გახდი ცნობითა შმაგითა.
ოტარიდო, შენგან კიდე არვი მიგავს საქმე სხვასა:
მზე მაბრუნებს, არ გამიშვებს, შემიყრის და მიმცემს წვასა.
დაჯდე წერად ჭირთა ჩემთა, მეღნად მოგცემ ცრემლთა ტბასა,
კალმად გიკვეთ გაწლობილსა ტანსა წვრილსა ვითა თმასა.
მო, მთვარეო, შემობრალე, ვილევი და შენებრ ვმჭლდები,
მზე გამავსებს, მზევე გამლევს, ზოგჯერ ვსხვლდები, ზოგჯერ ვწვლდები,
მას უამბენ სჯანი ჩემნი, რა მჭირს, ანუ რაგვარ ვბნდები.
მილი უთხარ, ნუ გამწირავს, მისი ვარ და მისთვის ვკვდები.
აჰა, მოწმობენ ვარსკვლავნი, შვიდნივე შემოწმებიან,
მზე, ოტარიდი, მუშთარი და ზუალ ჩემთვის ბნდებიან,
მთვარე, ასპიროზ, მარხოზი მოვლენ და მოწმად მყვებიან,
მას გააგონენ, რანიცა ცეცხლნი უშენოდ მდებიან»⁹⁶.

გილგამეშურია ამ შვენიერ ლოცვაში მიმართვა ცის მნათობთადმი, ბაბილონურია შვიდი ვარსკვლავი: მზე=შამაშ, მთვარე=სინ, ასპიროზ=იშტარ=ვენუს, მუშთარ=მარდუკ=იუპიტერ, მარხოზ=ნერგალ=მარს, ზუალ=ნიმურტა=სატურნ, ოტარიდ=ნაბუ=მერკურ, მართალია მზისა და მთვარის გარდა

მნათობთა სახელნი უცხონი არიან: მუშთარ, ზუალ, მარის, ოტარიდ — არაბულ-სპარსული, ასპიროზ, ჰესეკროს — ბერძნული; ეს სახელნი და შეიძლება შვიდი ვარსკვლავიც ბერძენ-არაბ-სპარსთა გავლენით იყვნენ გადმოსულნი ქართულში, ან შეიძლება შვიდი ვარსკვლავი დამოუკიდებლად ბერძენთა და არაბ-სპარსთა შუამდგომლობისა უძველეს დროითგან იყო ცნობილი ქართველთა შორის ბაბილონელთა შორეული გავლენით, რაიცა უფრო საფიქრებელია, ხოლო სპეციალური კვლევის საგანი, მაგრამ საყურადღებო აქ ის არის, რომ ბაბილონური ელემენტები და კერძოდ გილგამეშური მოტივი „ვეფხისტყაოსან“-შიაც არის, აღმოსავლეთის რომელ სამწერლო ნაკადთა გზითა და რომელ ხალხურ წარმოდგენათა გავლენითაც არ უნდა მიედწიათ მათ უძველეს საქართველომდე და შემდეგ რუსთაველამდე.

დახასიათება მნათობ-ღვთაებათა რუსთაველს წმიდა ბაბილონური აქვს: მზე — უმძლეთა მძლეთა მძლე, მდაბლის აღმამაღლებელი და მეფობის მიმნიჭებელი; მთვარე — ყოვლად მოწყალე და შემბრალე ღვთაება; ზუალ-სატურნ, ღვთაება ჭმუნვის შემომყრელი, გულის შავად შემღებველი, სიბნელის ღვთაება; მუშთარ — იუპიტერ, სრული ბრჭე და მოსამარ-

თლე; მარის – მარს. ლახვრის მატარებელი და წითელის ფერისა, ომის ღვთაება; ოტარიდ – მერკურ, ღვთაება წერისა, და, ბოლოს, ასპიროზ – ვენუს, სიყვარულისა და შვენიერების ქალღმერთი, ძლიერ ხშირად ვხვდებით ასეთ დახასიათებას მნათობ-ღვთაებათა ბაბილონურ, ასსურულ და უძველეს სუმერულ მწერლობაში.

და, ბოლოს, ჩვენ ზღაპართა მოტივები – ძებნა უკვდავებისა, რასაც „გილგამეშიან“-შიაც ვპოულობთ, ბრძოლა გველ-ვეშაპთან, რაიცა აგრეთვე ბაბილონური მოტივია, და სხვ, – ესეც უეჭველად გვაკავშირებს ძველ ბაბილონეთთან.

6. უმთავრესის მნიშვნელობისა არის გავლენა „გილგამეშიან“-ისა – ეპოსში მოთხრობილ წარღვნის ამბავისა – ურიათა მწერლობაზედ. ცხადია, აქ უკვე „გავლენაზედ“, მოტივის შეთვისებაზედ კი აღარ შეიძლება მსჯელობა, არამედ მოსეს წიგნთა შემადგენელს პირდაპირ შეუტანია წიგნში ურიათა შორის გავრცელებული და მათ მიერ ბაბილონურ მწერლობითგან შეთვისებული ამბავი წარღვნისა, უტნაფიშტიმ გილგამეშს რომ უამბო. შევადაროთ ამ მოთხრობას ურიათა ნოეს მოთხრობა:

ხოლო იხილა რა უფალმან ღმერთმან, ვითარმედ განმრავლდეს უსჯულოებანი კაცთანი ქვეყანასა ზედა, და ყოველი ვინ იგონებს გულსა შინა თვისსა მისწრაფებით ბოროტთა ყოველთა დღეთა; და შეინანა ღმერთმან, რამეთუ შეჰქმნა კაცი ქვეყანასა ზედა და განიზრახა, და თქვა ღმერთმან: აღზოცო კაცი, რომელი შევჰქმენ, პირისაჲსა ქვეყნისა, კაცთაგან მიპირუტყვთადმდე, და ქვე-წარმავალთაგან მფინველთადმდე ცისათა; რამეთუ შევიანა, რამეთუ შევჰქმენ იგინი. ხოლო ნოე პოვა მადლი წინაშე უფლისა ღვთისა... ნოე, კაცი მართალი, სრულ იყო ნათესავსა შინა მისსა, და სათნო იყო ნოე ღმერთსა... და ქვეყანა განიხრწნა წინაშე ღვთისა და აღივსო ქვეყანა უსამართლოებითა. და იხილა უფალმან ღმერთმან ქვეყანა, და იყო განხრწნილ, რამეთუ განხრწნა ყოველმან ხორციელმან გზა თვისი ქვეყანა ზედა. და თქვა უფალმან ღმერთმან ნოეს მიმართ: ჟამი ყოვლისა ხორციელისა მოიწია წინაშე ჩემისა, რამეთუ აღივსო ყოველი ქვეყანა უსამართლოებითა მათგან; და აჰა მე განვხრწნი მათ და ქვეყანასა. ჰქმენ უკვე თავისა შენისა კიდობანი ძელთაგან ულპოლველთასა ოთხ-კუთხედ; ბუდეებად-ბუდედ ჰქმენ იგი, და მოფისო იგი შინათ და გარეთ ნავითთა. და ესრეთ ჰქმენ კიდობანი იგი: სამასი წყრთა სიგრძე კიდობნისა, ერგასის⁹⁷ წყრთა სიგრძე და ოცდაათი წყრთა სიმაღლე მისი. შეკრულ ჰყო კიდობანი, და წყრთეულად შეასრულო ზედა კერძო; ხოლო კარი კიდობნისა ჰქმენ იგურდივ; ქვენად საყოფელად ორ სართულებად და სამ სართულებად ჰყო. ხოლო მე მოვხადო რღვნა წყლისა ქვეყანასა ზედა, განხრწნად ყოვლისა ხორცისა, რომლის თანა არს სული სიცოცხლისა ცისა ქვეშე; და რაოდენიცა რაჲ არს ქვეყანასა ზედა, მოსწყდეს; და დავამტკიცო აღთქმა ჩემი შენთანა. ხოლო შეხვიდე კიდობნად შენ, და ძენი შენი, და ცოლი შენი, და ცოლნი ძეთა თენთანნი შენთანა. და ყოვლისაგან ქვე-წარმავალთა და ყოველთაგან მხეტთა, და ყოველთაგან ხორციელისა ორ-ორი ყოველთაგან შეიყ-

ვანო კილობნად, რათა ზრდიდე თავისა შენისა თანა; მამალი და დე-
დალი იყვნენ. ყოველთაგან ფრთოვანთა მფრინველთა, ნათესაობი-
საებრ მათისა, ყოველნი პირუტყვნი ქვეყანისანი ნათესაობისაებრ,
ყოველნი ქვე-წარმავალნი და ქვე-მძრომნი ქვეყნისანი ნათესაობისა-
ებრ, ორ-ორი ყოველთაგან შევიდეს შენთან, ზრდად შენთანა, მამა-
ლი და დედალი. ხოლო შენ მიიღო თავისა შენისად ყოველთაგან ჭა-
მადთა, რომელთა სჭამთ, და შეჰკრიბო თავისა შენისა თანა; და
იყოს შენდა და მათდა ჭამად. და ჰქმნა ნოე ყოველნი, რაოდენი ამ-
ცნო მას უფალმან ღმერთმან, და ეგრეთ ჰქმნა. და თქვა უფალმან
ღმერთმან ნოეს მიმართ: შევედ შენ და ყოველი სახლი შენი კილობ-
ნად, რამეთუ გიხილე შენ მართლიად წინაშე ჩემსა ნათესავსა ამას
შინა. ხოლო ყოველთაგან საცხოვართა წმიდათა შეიყვანე შენთანა
შვიდ-შვიდი, მამალი და დედალი. ხოლო პირუტყვთაგან არა წმი-
დათა ორ-ორი, მამალი და დედალი. და მფრინველთაგან ცისათა
წმიდათა შვიდ-შვიდი, მამალი და დედალი. და ყოველთაგან მფრინ-
ველთა არა-წმიდათა ორ-ორი, მამალი და დედალი დამარხვად.
თესლი ყოველსა ქვეყანასა ზედა. რამეთუ მერმედ-ლა შვიდი დღენი,
და მოვხადო წყლით რღვნა ქვეყანასა ზედა ორმეოცთა დღეთა და
ორმეოცთა დამეთა; და აღვხოცო ყოველი აღმდგომი, რომელი
შეჰკქმენ, პირისაგან ყოვლისა ქვეყანისა. და ჰქმნა ნოე ყოველნი, რა-
ოდენნი ამცნო უფალმან ღმერთმან. ხოლო ნოე იყო ექვს-ასთა
წელთა, და წყალთა რღვნისა იყო ქვეყანასა ზედა. და შევიდა ნოე
და ძენი მისნი მისთანა, და ცოლი მისი, და ცოლნი ძეთა მისთანი კი-
დობანსა მას წყლისათვის რღვნისა. და ყოველთაგან მფრინველთა
წმიდათა, და პირუტყვთაგან არა-წმიდათა, და მხეცთა, და ყოველ-
თაგან ქვე-წარმავალთა ქვეყანის ზედათა ორ-ორი შევიდეს ნოეს თა-
ნა კილობნად, მამალი და დედალი, ვითარცა ამცნო უფალმან
ღმერთმან ნოეს. და იყო შემდგომად შვიდთა დღესათა, და წყალი
რღვნისა იყო ქვეყანასა ზედა. ექვსასსა წელსა ცხოვრებისა ნოესსა,

მეორესა თთვესა, ოცდამეშვიდესა დღესა თთვისასა, ამას დღესა შინა მოეცნეს წყარონი უფსკრულისანი და საქანელნი ცისანი განეხუნეს, და იქმნა წვიმა ქვეყანასა ზედა ორმოც დღე და ორმოც ღამე. ამას დღესა შევიდა ნოე, სემ, ჯამ და იაფეთ, ძენი ნოესნი, და ცოლი ნოესი, და სამნი ცოლნი ძეთა მისთანი მის თანა კიდობნად. და ყოველნი მხეცნი ქვეყანისანი, ნათესაობით, და ყოველნი საცხოვარნი, ნათესაობით, და ყოველნი ქვე-წარმავალნი, მოძრავი ქვეყანასა ზედა, ნათესაობით, და ყოველნი მფრინველნი, ნათესაობით მისით, ყოველი მფრინვალი, ფრთოსანი. და შევიდა ნოესთანა კიდობნად ორ-ორი, მამალი და დედალი, ყოველისაგან ხორცისა, რომლისა თანა არს სული სიცოცხლისა. და შემავალი მამალი და დედალი ყოველისაგან ხორცისა შევიდა, ვითარცა ამცნო ღმერთმან ნოეს. და დაჰხშა უფალმან ღმერთმან გარეგან მისსა კიდობანი. და იქმნა რღვნა ორმოც დღე და ორმოც ღამე ქვეყანასა ზედა, და განმრავლდა წყალი; და აღიღო წყალმან კიდობანი ზედა კერძო წყლისა. ხოლო განძლიერდა წყალი ფრიად ქვეყანასა ზედა, და მიმოიტაცებოდა კიდობანი ზედა წყალთა. ხოლო წყალი აღმალღდებოდა ფრიად-ფრიად ქვეყანასა ზედა, და დაფარნა ყოველნი მთანი მალაღნი, რომელნი იყვნეს ქვეშე ცისა. ათხუთმეტ წყრთა ზედა კერძო აღმალღდა წყალი, და დაფარნა ყოველნი მთანი. და მოკვდა ყოველი ხორცი, მოძრავი ქვეყანასა ზედა, მფრინველნი, და პირუტყვნი, და მხეცნი, და ყოველი ქვე-წარმავალი, მოძრავი ქვეყანასა ზედა, და ყოველი კაცი; და ყოველი, რაოდენსა აქვს სული სიცოცხლისა, და ყოველი, რომელი იგი ხმელსა ზედა, მოკვდა. და აღიხოცა ყოველი არსება, რომელი იყო პირსა ზედა ყოველისა ქვეყანისასა კაცთაგან ვიდრე პირუტყვთამდე და ქვე-წარმავალთა; და მფრინველნი ცისანი მოისპო ქვეყანისაგან; და დაშთა მხოლო ნოე და მისთანანი კიდობანსა შინა. და აღმალღდა წყალი ქვეყანასა ზედა ას ერგასის დღე. და მოეხსენა ღმერთსა ნოე და ყოველნი მხეცნი, და

ყოველი საცხოვარნი, და ყოველი მფრინველნი, და ყოველი ქვე-
წარმავალნი, რაოდენნი იყვნენ მის თანა კიდობანსა შინა. და მოაწია
ღმერთმან ქარი ქვეყანასა ზედა და მოაკლდა წყალი. და დასწყდეს
წყარონი უფსკრულისანი და საქანელნი ცისანი და მოაკლდა წყალი
ცისაგან. უკუნ-იქცა წყალი, მავალი ქვეყანისაგან, შედგებოდა და
შემცირდებოდა წყალი შემდგომად ას ერგასისთა დღეთასა. და დად-
გა კიდობანი თთვესა მეშვიდესა. ოცდაშვიდსა მის თთვისასა მთასა
ზედა არარატისა. ხოლო წყალი მავალი შემცირდებოდა ვიდრე მე-
თედ თთვემდე. და მეათესა თთვესა პირველსა დღესა თთვისასა გამოჩ-
ნდეს თავნი მთათანი. ხოლო იგი შემდგომად ორმეოცთა დღესა, გა-
ნალო ნოე სარკმელი კიდობნისა, რომელი ჰქმნა. და განავლინა ყო-
რანი ხილვად, უკეთუ მოაკლდა წყალი; და განსრული არღა კვალად
იქცა^{*}), ვიდრე განხმობამდე წყლისა ქვეყანისაგან. და განავლინა ტრე-
დი უკან მისსა ხილვად, უკეთუ მოაკლდა წყალი პირისაგან ქვეყანი-
სა. და ვერ მპოვნელი ტრედი განსვენებისა ფერხთა მისთასა, მიიქცა
მისსა მიმართ კიდობნად, რამეთუ წყალი იყო პირსა ზედა ყოვლისა
ქვეყანისასა, და განყო ხელი მისი, მიიქუა იგი და შეიყვანა იგი თავისა
თვისისა თანა კიდობნად. და მერმე შემდგომად შვიდთა დღეთასა კვა-
ლად განავლინა ტრედი კიდობნისაგან; და მოაქცია მისსა მიმართ
ტრედმან მიმწუხრი; და აქუნდა ზეთის ხილისა რტო ფურცლი-
თურთ პირსა შინა მისსა. და ცნო ნოე, რამეთუ მოაკლდა წყალი პი-
რისაგან ქვეყანისა. და მერმე დაღაითმინა შვიდ დღე, კვალად განავ-
ლინა ტრედი; და არღარა შესძინა მოქცევა მისსა მიმართ მერმე. და
იყო ეჭვსას და ერთსა წელსა ცხოვრებისა ნოესსა, პირველსა დღესა
პირველისა თთვისასა, მოაკლდა წყალი ქვეყანისაგან. და აღძარცვა
ნოე სართული კიდობნისა, რომელ ჰქმნა, და იხილა, რამეთუ მოაკ-
ლდა წყალი პირისაგან ქვეყანისა. ხოლო მეორესა თთვესა, ოცდაშ-

* ორიგინალში: იქით-აქეთ დაფრინავდა.

ვიდსა თთვისასა, განხმა ქვეყანა და ჰრქვა უფალმან ღმერთმან ნოეს: გამოვედ კიღობნისაგან შენ და ძენი შენნი, და ცოლნი ძეთა შენთანი; და ყოველნი მხეცნი, რაოდენნი არიან შენთანა, და ყოველი ხორციელი მფრინველთაგან ვიდრე საცხოვართადმდე; ყოველი ქვე-წარმავეალი, მოძრავი ქვეყანსა ზედა, გამოიყვანე თავისა შენის თანა და აღორძინდით და განმრავლდით ქვეყანასა ზედა. და გამოვიდა ნოე და ცოლი მისი, და ძენი მისნი, და ცოლნი ძეთა მისთანი; და ყოველნი მხეცნი, და ყოველნი საცხოვარნი, და ყოველი მფრინველი, და ყოველი ქვე-წარმავეალი, მოძრავი ქვეყანასა ზედა, ნათესაობისაებრ მათისა, გამოვიდეს კიღობნისაგან. და აღუშენა ნოე საკურთხეველი უფალსა; და მოიღო ყოველთაგან საცხოვართა წმიდათა, და ყოველთაგან მფრინველთა წმიდათა, და შეწირნა იგინი ყოვლად დასაწველად საკურთხეველსა ზედა. და იყნოსა უფალმან ღმერთმან სუნი სუნნელებისა, და თქვა უფალმან ღმერთმან: შევინანე, არღარა შევსძინო მერმე წყევად ქვეყანისა, საქმეთათვის კაცთასა; რამეთუ მიდრეკილ არს გული კაცისა მოსწრაფებით ბოროტთა სიჭაბუკით მისით, არღარა შევსძინო უკვე მერმე მოსპოლვად ყოვლისა ხორცისა ცხოველისა, ვითარცა ვყავ. და ყოველთა დღეთა ქვეყანისათა თესვა და მკა, ზამთარი და სიცხე, ზაფხული და არე, დღე და ღამე არა მოაკლდიან. და აკურთხნა ღმერთმან ნოე და ძენი მისნი, და ჰრქვა მათ: აღორძინდით და განმრავლდით, და აღავსეთ ქვეყანა და ეუფლენით მას⁹⁸, და სხვ.

ცხადდა სჩანს, რომ ეს ებრაული წარღვნის ამბავი ბაბილონურია, რომელი ვერსიაც არ უნდა ავიღოთ ამ უკანასკნელისა – სუმერული თუ სემიური. ებრაელთა შორის ბაბილონის ტყვეობამდე იქმნებოდა წარღვნის თქმულება გავრცელებული. ხოლო კავ-

შირი ბაბილონთან რასაკვირველია მათ ბაბილონის მწერლობასაც გააცნობდა, და როდესაც იწერებოდა ეგრედ-წოდებული მოსეს წიგნები, ბაბილონური თქმულება ებრაელ მწერალს პირდაპირ შეუტანია, რასაკვირველია რელიგიურის მიზნით, შეხამებული მთელის წიგნის შინაარსთან და შეცვლილი ებრაულ წარმოდგენათა თანახმად. წმინდა ხელოვნების მხრით რომ გავსინჯოთ, ძლიერ ცუდად აღუსრულებია თვისი საქმე ებრაელ მწერალს: ძნელად შეხვდება კაცი ძველ მწერლობაში იმოდენ ზედ-მეტ და უადგილო განმეორებას, რაოდენსაც წარღვნის ამბის ებრაულ ვერსიაში ვხვდებით; სტილი მძიმეა და უშნო. მაგრამ ეს ადვილი გასაგებიც არის: ბაბილონური ამბავი მხატვრული შემოქმედებაა, სიმღერა ხალხისა, მგონისა, ებრაული კი უცხო თქმულების სარწმუნოებრივ მიზნით გამოყენება მწიგნობრის მიერ.

სარწმუნოებრივ-ზნეობრივი მხრითაც საინტერესოა შედარება ბაბილონურ და ებრაულ წარღვნის ამბავთა: ებრაულ მოთხრობაში იაჰვე (ანუ იაჰუ) ჯერ შეინანებს, „რამეთუ შეჰქმნა კაცი კვეყანასა ზედა“, რათგანაც განმრავლდა ბოროტი და უსჯულოება კაცთა შორის, და ბოროტისა და უსჯულოების დასასჯელად გარდასწყვეტს მოსპოს წარღვნით

მთელი კიცობრიობა და სულიერნი არსნი ქვეყანა-ზედ. მხოლოდ მართალ ნოეს, მის სახლობასა და სულიერთა თესლს გადაარჩენს სიკვდილს, რომ კვლავ გაჩნდეს ცხოვრება წარღვნის შემდეგ. ხოლო კაცობრიობისა და სულიერ არსთა მოსპობის შემდეგ იაჰვე ამბობს: შევინანე, აღარ მოვაველენ მსგავსს რამეს, „რამეთუ მიდრეკილ არს გული კაცისა მოსწრაფებით ბოროტთა სიჭბუკით მისით“-ო. ამგვარად იაჰვე ჯერ ჰქმნის კაცს „ხატად თვისად“, ეს „ხატი მისი“ კი ისე იხრწნება, რომ ნოესა და მისის სახლობის გარდა მთელი კაცობრიობა ხდება მოსპობის ღირსი, და იაჰვე თვით „თვისის ხატის“ შექმნის აქტსაც კი შეინანებს, ხოლო შემდეგ, მოსპობს რა კაცობრიობას, თვისის მართლმსაჯულების აქტსაც შეინანებს იაჰვე, რათგანაც კაცი, „ხატი მისი“, „სიჭბუკით მისით“ არის ბოროტისადმი მიდრეკილიო! მართალია, ეს წმინდა ებრაული წარმოდგენაა ღვთაებაზედ, მაგრამ მეორე მხრით ნათლადა სჩანს აქ პირდაპირი გავლენა ბაბილონურ მოთხრობისა: ებრაულ მოთხრობაში იაჰვეს ბაბილონურ უმთავრეს ღმერთთა ყველა თვისებანი შეუერთებია: **ერთს** იაჰვეს აქვს ამ მოთხრობაში ბაბილონის **მრავალ** ღმერთთა როლი. ებრაელთა იაჰვე არის აქ ბაბილონელთა ენლილ, ღმერთი მრის-

ხანე, რომელიც მთელს კაცობრიობას განსწირავს მოსასპობად, რათგანაც ცოდვა და ბოროტი განმრავლდა მათ შორისო. იგი არის ბაბილონელთა ეა, ღმერთი კეთილი, რომელიც ერთს მართალსა და სულღიერთა თესლს მაინც გადაარჩენს, რომ სულ არ მოისპოს სიცოცხლე ქვეყანაზედ, და ამიტომ აუწყებს კაცს ბოროტი ენლილის გარდაწყვეტილებას. იგი არის იშტარ, რომელიც თვის მიერ შექმნილ კაცობრიობის მოსპობას შეინანებს. მაშინ როდესაც ბაბილონურ მოთხრობაში ღმერთებს როლები ბუნებრივად აქვსთ განაწილებული: მუდამ მრისხანე და ულმობელი ღმერთი ენლილ მთელ კაცობრიობას სპობს ცოდვათათვის, და თვისის ღიდის ავტორიტეტით სხვა ღმერთთაც აიძულებს დაეთანხმონ მისს ულმობელ მსჯავრს, და ბოლოს რისხვის ცეცხლსაც კი ჰყრის, რად გადარჩა ცოცხალი ერთი სულიერიცაო; იშტარ, ქალ-ღმერთი სიყვარულისა და შთამომავლობის შექმნისა მიხვდება თვისს შეცდომას, შეინანებს, რად მივეცი ხმა ასეთ ულმობელ განაჩენს და ჩემ მიერვე შექმნილი კაცობრიობა ბოროტ ენლილს მოვასპობიეო, ატირებს სხვა ღმერთებსაც და გადარჩენილ უტ-ნაფიშტის მიერ შეწირულ მსხვერპლზედაც არ სურს მიუშვას დამნაშავე, ბოროტი ენლილ;

დისციპლინის მოყვარე, ომის ღმერთი ნიმურტა ეას გადააბრალებს კაცის გადარჩენას, თუმცა სრულიად არ თანაუგრძნობს გულში ენლილის მოქმედებას; ხოლო ეა, ღმერთი მუდამ კეთილი და ბრძენი, მეგობარი ადამიანისა, პირდაპირ უსაყვედურებს ენლილს – დამნაშავე და ცოდვილი დასაჯე მხოლოდ მის საკუთარ დანაშაულთა და ცოდვათათვის, მთელს კაცობრიობას კი რას ერჩი, ხოლო ახლა მაინც იყავ სულგრძელი და ამ ერთად-ერთ გადარჩენილ კაცს მაინც ნუ დაღუპავო, რადცა გვაჩვენებს უკვე განვითარებულ ზნეობას – პრინციპს ადამიანის პირად პასუხისმგებლობისას, ებრაელთა შორის რომ არასოდეს არ იყო სავსებით შეგნებული, – ებრაელთა მოთხრობაში ერთ ღმერთზედ გადასულა ეს ურთი-ერთის საწინააღმდეგო როლები, მასში შეერთებულია მოპირისპირე პრინციპები.

უეჭველად საქმე გვაქვს აქ ერთი ერის **მწერლობის** გავლენასთან მეორე ერის **მწერლობაზედ**: ებრაელ მწერალს უცხო მოთხრობა უამბნია ებრაელ კილოზედ!

თვით ეზეკიელ წინასწარმეტყველის წიგნში, დავითნი და სხვ. არის კვალი ბაბილონეთში გაგონილ „გილგამეშიან“-ის გავლენისა ებრაელ მწერლობა-

ზედ: როდესაც იქ კვითხულობთ შიმშილზედ, მხეც-ზედ, ხმალზედ, ჭირზედ, ლომზედ, რომლითაც ღმერთი სჯის კაცს ან შეუძლია დასაჯოს იგი ცოდვათათვის და უსჯულოებისათვის⁹⁹, გვაგონდება ეას საყვედური, ენლილისადმი მიმართულია, – ნაცვლად წარღვნისა ეს სასჯელნი მოგვევლინა ცოდვილ ადამიანთათვისაო, და სხვ...

7. ბოლოს, საყურადღებოა რამოდენიმე მომენტი გილგამეშის ეპოსში: მომენტი სიკვდილის შიშისა, სიცოცხლის წყურვილისა, ადამიანის სასოწარკვეთილ სურვილისა, როგორმე სძლიოს სიკვდილს, ან შეამციროს საშინელება მისი, და ვერ მიღწევა მიზნისა, საუკუნო თემა ყოფილა მსოფლიო მწერლობისა და როგორც უძველეს სარწმუნოებებში ისე უძველეს მწერლობაში ვხვდებით მას. – მრისხანეა სიკვდილი, შეუბრალებელი, არა არს რა საუკუნო ამ ცხოვრებაში, ძილი და სიკვდილი მსგავსნი არიან ურთი-ერთისა – არარაობა, შეუძლებელია გარდმოცემა სიკვდილისაო – ეუბნება უტ-ნაფიშტი გილგამეშს. გილგამეშმა ეს იცოდა და სწორედ ამისათვის გაიჭრა უკვდავების საქებნელად, თვით ქვეყნის კიდეს მიაღწია და ნახა უტ-ნაფიშტი, მაგრამ მაინც ვერ მოიპოვა უკვდავება. – მზის ღმერთიც აფრთხილებს გილგამეშს:

«სად მიისწრაფი, გილგამეშ? — ეუბნება ერთ ვარიანტში გილგამეშს შამაშ — ცხოვრებას, შენ რომ ეძიებ, მაინც ვერ ნახავ!» გილგამეშ მაინც არა სცხრება: «მე რომ საცოდავად დავეხეტები ამ ქვეყანაზედ, განა ვარსკვლავებმა იკლო? მთელი წლობით თითქოს ძილში ვიყავ, ხოლო ახლა მსურს ვიხილო მზე, მსურს გავძღე სინათლითა! ბნელი დაფარულია, ხოლო ნათელი დიდი! როდის უნდა ნახოს მიცვალებულმა ბრწყინვალება მზისა? —», ამბობს გილგამეშ. — მეღვინე-ქალი კი, როგორც ტექსტიდან ვიცით, ეუბნება გილგამეშს: ცხოვრებას, შენ რომ ეძიებ, მაინც ვერ ნახავ! ოდეს ღმერთებმა კაცი შექქმნეს, კაცობრიობას სიკვდილი დაუწერეს, ცხოვრება კი თავისთვის დაიტოვეს. ამიტომ, სვი და სჭამე, დღე და ღამ ილხინე და გაიხარე ცოლ-შვილითაო!

იმავე კილოსა ვხვდებით მეორე უძველეს მწერლობაში — ეგვიპტურში:

ვინც პიტალო ქვისაგან აშენებდა და პირამიდის დარბაზს აწყობდა, ვინც შეენიერება შექქმნა ამ შეენიერი საქმითა, მათი სამსხვერპლონიც ისევე დაცალიერდებიან მათის სიკვდილის შემდეგ და მათაც იგივე ბედი ეწევა, რაგვარიც დაღლილთა, უპატრონოდ ხომ იხოცებიან და შთამომავლობასაც არა სტოვებენ-ო, ამბობს ერთი პესსიმისტი მგოსანი ეგვიპტის შუა-ხნის სამეფოსა (2160–1780 ქრ. წ.). ხოლო მეორე მგოსანი ახალი ხანის სამეფოსა (1580–1100 ქრ. წ.), აღნიშნავს რა ამაოებას ცხოვრებისა, აუცილებლობას სიკვდილისა, მისს საიდუმლოებას, ამბობს:

იყავ მხიარულ, დაავიწყე გულს, რომ აუცილებელი სიკვდილი მოგელის. მიჰყებს გულის წადილს, სანამ ცოცხალ ხარ. დაიდევ თავზედ სუნნელებანი, ჩაიცვი წმიდა სამოსელი და იცხე ნამდვილი საღმრთო წელ-საცხებელი. განამრავლე რააცა გაქვს კეთილი და ნუ დაჰლლი გულსა შენსა. მიჰყევ გულის-წადილსა და მინიჭე კეთილი თავსა შენსა. რააცა გჭირდება ამ ცხოვრებაში, შეასრულე და ნუ ჰგვემავ გულსა შენსა, სანამ არ მიუახლოვდები გოდების დღესა... გოდებას კი არავინ გაუცოცხლებია! გაატარე დღე მხიარულად და ნუ დაგღლის დღე ესე ლხინისა. თვისი სიმდიდრე არავის წარუღია საიქიოს, არც არვინ დაბრუნებულა ამ ქვეყნად, ვინც საიქიოს გამგზავრებულაო¹⁰⁰, და სხვ.

ასეთივე კილოთია გამოთქმული ეკკლეზიასტეს ეგოისტური პესიმიზმი:

გულისხმა ვყავ, რამეთუ არა არს კეთილი მათ შინა, არამედ გარნა რომელ იხაროს, და რომელმან ჰქმნას კეთილი ცხოვრებასა შინა თვისსა, რამეთუ ყოველმან კაცმან, რომელმან ჰამოს და სვას, და იხილოს კეთილი ყოველსა შინა შრომასა თვისსა, ესე ნიჭი ღვთისა არს-ო. — რამეთუ ყოველისა კაცისა, რომელსა მისცა ღმერთმან სიმდიდრე და საქონელი, და ხელმწიფება მისცა მას ჰამად მისგან, და მიღებად ნაწილსა თვისსა, და მხიარულ ყოფად ნაშრომითა თვისითა, ესე ნიჭი ღვთისა არს-ო.

შემდეგი ადგილი ეკკლეზიასტეს „ამაოების“ ფილოსოფიისა კიდევ უფრო გვაგონებს ხსენებულ ეგვიპტელ მგოსნებსა და „გილგამეშიან“-ს:

რამეთუ ძალდი ცოცხალი და იგი უკეთეს უფროს ლომისა მკვდრისა. ვინათგან ცოცხალნი სცნობიან, რამეთუ მოკვდებიან, ხოლო მკვდარნი არა არიან მეცნიერ არა რა-სა, და არა არს მათდა მერმეცა სასყიდელი, რამეთუ დავიწყებულ არს სახსენებელი მათი

და სიყვარული მათი, და სიძულილი მათი და შური მათი ეგერა წარწყმედა, და ნაწილი მათი არა არს მერმე საუკუნოდ ყოველსა შინა ქმულსა მზესა ქვეშე. მოვედ და ჭამე სიხარულსა შინა პური შენი, და სუ გულსა კეთილსა შინა ღვინო შენი. რამეთუ ეგერა სათნო იჩინა ღმერთმან ქმნილნი შენნი. ყოველსა შინა ჟამსა რათა იყვნენ სამოსელნი შენნი სპეტაკ და ზეთი თავსა ზედა შენსა რათა ნუ მოგაკლდების. და იხილე ცხოვრება დედა-კაცისა თანა, რომელი შეიყვარე ყოველთა შინა დრეთა ცხოვრებისა ამოებისა შენისათა, რომელი მოგეცა შენ მზესა ქვეშე. ყოველსა დღესა ამაოებისა შენისა, რამეთუ ესე ნაწილ არს შენდა ცხოვრებასა შინა შენსა, და შრომასა შინა შენსა, რომელსა შენ შვრები მზესა ქვეშე. ყოველი, რაოდენი უკეთუ პოვნეს ხელმან შენმან ქმნად, ვითარცა ძალ-გედვას, ქმენ, რამეთუ არა არს ქმნილი და გულის-სიტყვა და მეცნიერება და სიბრძნე ჯოჯოხეთსა შინა, სადაცა შენ წარხვალ მუნ-ო.

მაგრამ ეკვლე ზიასტეს „ამაოება“ უმწვერვალეს ხარისხს აღწევს, ოდეს იგი ამბობს, რომ კაცი და პირუტყვი არ განირჩევიან ურთი-ურთისაგან, რათგანაც:

ვითარცა სიკვდილი მისი, ეგრეთ სიკვდილი ამათი, და სული ერთი ყოველთა შინა, და რათა უმეტეს აქვს კაცს პირუტყვთა? არა რავე! რამეთუ ყოველი ამავე: ყოველნი მივლენ ადგილსა ერთსა შინა, ყოველნი შეიქმნენ მიწისაგან და ყოველნი მიიქცევიან მიწადვე. და ვინ უწყის, სული ძეთა კაცთასა, უკეთუ იგი აღვალს მაღლა, და სული საცხოვართა, უკეთუ შთავალს იგი დაბლა ქვეყანად? და ვიხილე, რამეთუ არა არს კეთილი, არამედ გარნა რომელ იხაროს კაცმან ქმნილთა თვისთა ზედა, რამეთუ ესე ნაწილი მისი. ვინათგან ვინ მოიყვანოს იგი ხილვად მისა, რომელიცა იქმნებიან შემდგომად მისა-ო¹⁰¹, და სხვ...

საუკუნო, იგივე შიში სიკვდილისა და ბოლოს ძლევა მისი მით, რომ ლხინით დაივიწყოს კაცმა უკანასკნელი დღეს! მთელს ძველსა და ახალს მწერლობაში ვხედავთ ამას და თვით უძველეს პოეზიაშიც ყოფილა იგი. „ვეფხისტყაოსანში“-აც არის იგი მრავალადგილს, მრავალ-ფეროვნად გამოხატული, როგორც ყველა დროის ყველა ხალხთა მწერლობაში, და ვერც ეგვიპტეში უაღრესად განვითარებულმა რწმენამ საიქიო ცხოვრებისა, ვერც ქრისტიანულმა რწმენამ სულის ცხოვნებისა, – ვერავითარმა სარწმუნოებამ ვერ განუქარწყლა ადამიანს ეჭვი, რომ სიკვდილი უარ-ყოფაა სიცოცხლისა და მისი საშინელების შემსუბუქება შეიძლება მხოლოდ ამ ქვეყნიური სიამოვნებითა და კეთილითა.

მაგრამ ქვესკნელითგან ამოსული სული ენკიდუსი იმასაც აუწყებს გილგამეშს რომ: ვინც ბრძოლაში არ მომკვდარა, იგი ნაკლების პატივით არის მოსილი საიქიოსო, ხოლო ვინც ბრძოლაში მომკვდარა, მას მეტი პატივი აქვს, მას არ აკლია მზრუნველობა მშობელთა და მეუღლისაო. აქ კი იგივე საუკუნო იმედი საიქიო ცხოვრებისა, შეურიგებლობა სიკვდილთან, და ამასთანავე იმედი ამ ქვეყნად მოვალეობის აღსრულებით საიქიოს ბედნიერების დამკვიდრე-

ბისა, — ზნეობრივი მომენტი, რომელიც აგრეთვე გვხვდება ყველა სარწმუნოებაში და მსოფლიო მწერლობაშიაც! რუსთაველი გვეუბნება: ვინც მეფეთათვის, ე. ი. სამშობლოსათვის კვდება, „სულნი მათნი ზეცას რბიან“-ო, და ჩვენი დიდი მგოსანი, მართლაც, მარტო ლხინით კი არ გვირჩევს დავივიწყოთ აუცილებელის სიკვდილის საშინელება.

სწუხდა ენკიდუს სული, რომ ბრძოლაში არ მომკვდარა და ამიტომ პატივი მოაკლდა მას საიქიოს, — ეს პირველ-ყოფილი მხეც-კაცა, გმირი უძველეს ეპოსისა მსოფლიო მწერლობაში, და სწამს რუსთაველსაც — მოვალეობის აღმსრულებელის სული ზეცას რბისო. და ეს მცნება ძველია და თან სამარადისო: გილგამეშის დროითგან რუსთაველამდე, რუსთაველის წინად და შემდეგ, სანამ იქმნება კაცობრიობა, მას ჰქონდა, აქვს და ყოველთვის ექმნება ღირებულება: იგი კანონი ყოფილა კეთილშობილთა ცხოვრებისა.

ნახევრად მაინც ნუგეშის-ცემულ უნდა დარჩენილიყო გილგამეშ ენკიდუს სულის უწყებით: თუ მისი საყვარელი მეგობარი საიქიოს ვერ იქმნებოდა ღირსეულად დაჯილდოვებული, რათგანაც ამ ქვეყნად ბრძოლას ერიდებოდა და „ბრძოლის ველზედ არ

დაცემულა“, სამაგიეროდ გილგამეშს ეუწყა გზა საიქიოს ბედნიერების მოპოვებისა ბრძოლის ველზედ სიკვდილითა, იგი არ ერიდებოდა ბრძოლას, არამედ ამბობდა: მოვკვდები, მაგრამ სამარადისო სახელს მოვიხვეჭო! თუ საიქიოს უკვდავება ვერ მოიპოვა, სახელი ზომ მოიხვეჭა ამ ქვეყნად, ხოლო იმ ქვეყნად მას შეეძლო მოეპოვებია მშვიდი განსვენება სიცოცხლეში მოვალეობის აღსრულებით, „ბრძოლის ველზედ დაცემით“, – „სახელის მოხვეჭით“.

ურია ისო ზირაქი გვირჩევს:

იზრუნე სახელისათვის, რამეთუ იგი დაადგრების შენდა უფროს ათასთა დიდთა საუნჯეთა ოქროსათა. კეთილი ცხოვრება რიცხვნი დღეთანი, და კეთილი სახელი უკუნისამდე დაადგრების-ო. – უმჯობეს სიკვდილი, ვიდრეა თხოვნა-ო, და სხვ.

და რუსთველმაც ესე დაგვარიგა:

სჯობს სახელისა მოხვეჭა ყოველსა მოსახვეჭელსა-ო;

სჯობს სიცოცხლესა ნაძრახსა სიკვდილი სახელოვანი-ო,

და ესე უძველეს დროითგან ყოფილა უკვდავების შესატყვისი სააქაოს და ბედნიერების პირობა საიქიოს, – ზნეობრივი ცხოვრება, მოვალეობის აღსრულება ამ ქვეყნად!

ბ ა ნ მ ა რ ტ ე ბ ა ნ ი

1. ქალაქი სამხრეთ ბაბილონეთში. 2. ტაძარი ცის ღმერთის ანუსა ქ. ურუკში. 3. ე. ი. აღკრძალა ქორწინებანი. 4. ერისა. 5. ცის ღმერთს ანუს. 6. ცის ღმერთი. 7. შემქმნელი ღედა. 8. გილგამეშისა. 9. ერთი ომის ღმერთთაგანი, ვარსკვლავი სატურნი. 10. ხორბლის ღვთაება, პურის თავ-თავი. 11. ნადირის დასაჭერი. 12. მეძავ ქალს. 13. სიყვარულის ქალ-ღმერთი, ვარსკვლავი ვენუსი. ურუკი იყო ანუსა და იშტარის კულტის დიდი ადგილი. 14. ეუბნება მეძავი ქალი. 15. გილგამეშს ეწოდება «მეგობარი მწუხარებისა», რათგანაც მან ქალაქის ზღუდეთა აშენების დროს ერი შეაწუხა გადაქარბებული სიმკაცრითა. 16. მზის ღმერთი. 17. მიწის ღმერთი 18. წყალთა ღმერთი, ღმერთი სიბრძნისა, კაცთა მეგობარი და შემწე. 19. ღედა გილგამეშისა. 20. ელამური სახელია. 21. სამოცი მანა (გირვანქა); იხ. 34. 22. გილგამეშის დამცველი ღვთაება. 23. ორი საათის სავალი. 24. გილგამეშს. 25. ერთი ფორმათაგანი იშტარისა. 26. გილგამეშმა. 27 მცენარეულობის ღმერთი, რომელიც პერიოდულად კვდებოდა და ცოცხლდებოდა. 28. ფრინველია. 29. ბაბილონურად: ფრთაო ჩემო! 30. ცის ღმერთის ანუს მეუღლე. 31. შიმშილს. 32. ზეცის ხარის ბარკალზედ. 33. ზეცის ხარისა. 34. ბაბილონური მანა (გირვანქა)=505 გრამს, დიდი ასსურული მანა=1010 გრამს. 35. გილგამეშმა. 36. გილგამეშმა და ენკიდუმ. 37. ქვესკნელის ღვთაება. 38. განსაკუთრებული კლასის ბაბილონის სამღვდლოეობისა. 39. მითოლოგიური პიროვნება, არწივს რომ შეაჯდა ზურგზედ და აფრინდა ცაში. 40. პირუტყვთა ღმერთი. 41. «მინდვრის ღედოფალი» 42. =მე, ე. ი. ენკიდუ. 43. გილგა-

მეშმა. 44. მთვარე, მთვარის ღმერთი. 45. გილგამეშ. 46. ეს ადგილი გაუგებარია. 47. სამ დღეს გაუვლიათ თვე-ნახევრის გზა. 48. ე. ი. ვაკეთებთ საქმეს სამარადისოდ? 49. ქვესკნელის სულნი. 50. ქვესკნელის ღმერთნი. 51. ტაროსის ღმერთი ადად. 52. ე. ი. სიგანე. 53. საზომი ფხვიერ ნივთიერებათა. 54. ზემოდ დავინახეთ, რომ ეამ დაუნიშნა დრო. თქმულებას სხვა და სხვა სახე ჰქონია. 55. მეხო-მალდეს ერთის ვერსიით ურ-შანაბი ერქვა, კიდევ სხვა ვერსიით — სურ-სუნაბუ. 56. ტაროსის ღმერთი. 57. ღმერთთა მოციქულები. 58. ქვესკნელის ღმერთი. 59. მდინარეთა. 60. ცის მიმართულების ანგარიშია. 61. ტიგროსსა და ქვედა ზაბს შუა. 62. იშტარ. 63. ცის სულელები. 64. უტ-ნაფიშტი. 65. ჭირის ღმერთი. 66. ეპითეტი უტ-ნაფიშტისა: ბაბილ. ხასის-ატრა. 67. ე. ი. გარდასწყვიტე ბედი მისიო. 68. ეა, ან შეიძლება თვით ენლილ. 69. გილგამეშ. 70. გილგამეშ. 71. უტ-ნაფიშტი. 72. გილგამეშ: ე. ი. მოაჯადოვა იგი (?). 73. ეს ადგილი გაუგებარია; ხოლო აზრი ის უნდა იყოს, რომ უკვე გარდაწყდა შეუძლებლობა გილგამეშის მიერ უკვდავების მოპოვებისა. 74. სიკვდილს. 75. ზღვისას. 76. გაუგებარია. 77. ბალახი. 78. ქალაქ ურუკისა. 79. მკვდართა ქალ-ღმერთი. 80. ჭირის ღმერთი, ჭირი. 81. ქვესკნელისა და ჭირის უზენაესი ღვთაება, უმთავრესი ღმერთი ომისა, ვარსკვლავი მარსი. 82. ნერგალის დარაჯი. 83. გილგამეშმა. 84. ქალაქი სუმერეთში, დღევანდელი ნუფუფარ. 85. სუმერთა იშტარ. 86. სუმერულად: ცი=სიცოცხლე, უ(დ)=დღე, სუ(დ)უ=გრძელი; ცი-უ-სუ(დ)უ=სიცოცხლის-დღე-გრძელა, რაჲს პირდაპირი თარგმანია ბაბილონური უტ(ა)-ნაფიშტი(მ). 87. ენკის. 88. კედელს. 89. უტუ-სუმერთა მზის ღმერთი, ბაბილ.-ასსურ. შამაშ. 90. კუნძული იყო სპარსეთის ყურეში. 91. იხ. ჩემი «ხეთის ქვეყანა» და სხვ., გვ. 13, 53; გერმანული თარგმანი ვერსიათა ნაწყვეტებისა A. Ungnad: Gilgamesch-Epos und Odyssee (Kulturfragen, Heft 4/5. Breslan

1923). 92. იხ. E. Rohde: *Psuche*. 93. იხ. განსაკუთრებით A. Ungnad: *op. eit.*. 94. იხ. Ed. Norden: *Die Germanische Vorgeschichte in Tacitus Germania*. 95. იხ. «ვეფხისტყაოსანი» (ი. აბულაძის გამოცემა): 51, 224, 589, 592, 594-596, 857. 96. «ვეფ. ტყ.» 892-894. 97. ერგასი – 50 (ნახევარი 100-ისა). 98. მოსე I, 65-91. 99. ეზეკიელ 5, 19 და სხვ. 100. იხ. Ad. Erman: *Die Literatur der Aegypten*. 101. ეკკლესიასტე 3, 12-13; 5, 17; 9, 4-10; 3, 19-22. 102. ისოზირაქი: 41, 15-16; 40, 29.

დ ა მ ა ტ ე ბ ა

შვიდი ვარსკვლავის სახელები გვხვდება როგორც შვიდეულის დღეთა სახელ-წოდებანი. ევროპაში საბერძნეთითგან და რომითგან არიან იგინი შესულნი. საქართველოში შვიდი ვარსკვლავი და შეიძლება შვიდეული და მათ დღეთა წოდებაც მნათობლვთაებათა სახელით ალბათ ბერძენ-რომეაელთა გავლენის წინადაც იყვნენ შემოსულნი პირდაპირ ბაბილონიტგან, ან ხეთელთა შუა-მავლობით. თვით ბერძნებს ეუწყათ ბაბილონური ვარსკვლავთ-მრიცხველობა ალბათ ჯერ კიდევ ხეთელთაგან*).

საუბედუროდ წმიდა ქართული სახელები შვიდეულის დღეთა დაკარგულია. სულხან-საბა ორბელიანის ლექსიკონში ვკითხულობთ: **შაბათი**: ქართულად შაბათისა სახელი არს კრონოსისა, კვირიაკისა მზისა, ორ შაბათისა — მთოვარისა, სამ შაბათისა — არეასი, ოთხ შაბათისა — ერმისა, ხუთ შაბათისა — აფროდიტისა (უნდა იყოს: დიოსისა), პარასკევისა —

*) A. Ingnad: Irsprung und Wanderung der-Sternhamen, Kulturfragen, heft 2. Breslad, 1923.

დიოსისა (უნდა იყოს: აფროდიტისა): ე. ი. კვირა — მზის დღე, ორშაბათი — მთვარისა, სამშაბათი — არესისა=მარსისა, ოთხშაბათი — ჰერმესისა=მერკურისა, ხუთშაბათი — ძევსისა=იუპიტერისა, პარასკევი — აფროდიტისა=ვენუსისა, შაბათი — კრონოსისა=სატურნისა, ბერძნულითგან არის გვიან გადმოღებული ეს სახელები, და პირდაპირ ეთანხმება ლათინურიდან გადაღებულ ფრანგულ, იტალიურ და სხვ. სახელთ შვიდეულის დღეთა და აგრეთვე ინგლისურ, გერმანულ და სხვ. სახელთ, რომელნიც ბერძენ-ლათინთა და ბაბილონელთა მნათობ-ღმერთების შესატყვის ღვთაებათა სახელნი არიან. — მეგრულად და სვანურად კი დარჩენილან სახელნი შვიდეულის დღეთა:

მეგრ. **ჟაშხა** (ბჟაში დღა)=მზის დღე=სვან. **მიშ-**ლაღელ=კვრიაკე; მეგრ. **თუთაშხა** (თუთაში დღა)=მთვარის დღე=მთვარის დღე=სვან. **ღოშღიშ**=ორშაბათი; მეგრ. **თახაშხა** (თახაში დღა)=? =სვან. **თახაშ**. =სამშაბათი; მეგრ. **ჯუმაშხა** (ჯუმაში დღა)=? =სვან. **ჯომაშ**=ოთხშაბათი; მეგრ. **ცაშხა** (ცაში დღა)=ცის დღე=სვან. **ცაშ**=ხუთშაბათი; მეგრ. **ობიშხა** (ობიში დღა)=? =სვან. **ვობიშ**=პარასკევი; მეგრ. **(საბატონი)**=სვან. **(საფტინ)**=შაბათი.

შეად. მაგ. ფრანგ. (Dimanche), Lundi – მთვარის დღე, Mardi – მარსის დღე, Mercredi – მერკურის დღე, Jeudi – იუპიტერის დღე, Vendredi – ვენუსის დღე, Samedi – შაბათი; ინგლ. Sunday – მზის დღე, Monday – მთვარის დღე, Tuesday – გერმ. მარსის დღე, Wednesday – გერმ. მერკურის დღე, Thursday – გერმ. იუპიტერის დღე, Friday – გერმ. ვენუსის დღე, Saturday – სატურნის დღე, და სხვ.. უეჭველია ხდებდა, რომ მეგრ.-სვან. **თახა** არის მარს, ბაბ. **ნერგალ**, **ჰუმა-მერკურ**, ბაბ. **ნაბუ**, **ობი**, **ჯობი** – ვენუს, ბაბ. **იშტარ**, რათგანაც **მზე**=ბაბ. **შამაშ**, მთვარე – ბაბ. **სინ**. **ცა** – ძეგს – **იუპიტერ**, ბაბ. **მარდუკ**, და **საბატონი**, **საფტინ**, რომლის სვან.-მეგრ. სახელი დაკარგულია, უდრის კრონოსს, სატურნს, – ბაბ. ნიმურტას, რომლის რომლის სახელის შესატყვისიც მას უეჭველად ექმნებოდა. ხოლო რას ნიშნავს სიტყვები **თახა**, **ჰუ/ომა** და **(ჯ)ობი** და რაგვარ აღნიშნავენ იგინი მარსს, მერკურს და ვენუსს, ან რომელსამე მათს ეპითეტს, – სხვა საკითხია და ამის გამოკვლევისაგან ფრიად საინტერესო შედეგებს უნდა მოველოდეთ.

შემაჩნეულნი შემცლომანი

	დაბეჭდილია:	უნდა იყოს:
გვ.	სტრ.	
12	ქ. 7 ალიზარდა.	ალიზარდა».
16	ზ. 3 ეძებს	ეძიებს
17	ზ. 4 და	და,
19	ქ. 7 მისნი!»	მისნი!»
—	ქ. 8 იქმნებიან	იქმნებიან
26	ქ. 5 ტალატი	ტალანტი
28	ზ. 3 ვქმნა!	ვქმნა!
32	ზ. 3 დაკარულია	დაკარგულია
—	ქ. 1 მაგობარო	მეგობარო
47	ქ. 2 აქვთ	აქვსთ
58	ქ. 1 ჩემი	ჩემს
60	ზ. 7 აღარაოდეს	არლარაოდეს
61	ქ. 2 ეძებ	ეძიებ
64	ზ. 12 ვანვიცადე	განვიცადე
—	ქ. 1 აღარაოდეს	არლარაოდეს
65	ზ. 11 ხალში	ხელში
66	ზ. 12 გილგამეშ!	გილგამეშ!“
70	ზ. 3 მათი.	მათი.“
72	ქ. 10 ეძებე	ეძიე
73	ქ. $3/2$ არასოდეს არ	არაოდეს
80	ზ. 12 ვითარ	რაგვარ

84	ზ.	7 მისადგომელსა	«მისადგომელსა
87	ქ.	2 მიქნია	მიქმნია
90	ქ.	4 დედამ წინაზუსამ,	დედამ წინაზუსამ, იქ რომ განისვენებს,
94	ქ.	2 – ვინც	ვინც
95	ზ.	3 – ვისი	ვისი
–	ქ.	4 – ვის	ვის
103	ზ.	3 სულნი	გვამნი
–	ზ.	4 შემდეგ	ნაცვლად
–	ქ.	² / ₁ აქს იტყვასვერ გან ვაგრობთ	აქ სიტყვას ვერ განვაგრობთ
106	ქ.	3 ცოდვათათვის	ცოდვათათვის –
112	ქ.	8 მისწრაფებით	მოსწრაფებით
–	ქ.	3 მფინველთამდე	მფრინველთამდე
113	ქ.	5 თენტანი	შენტანი
117	ქ.	11 დ	და
120	ზ.	9 სიჭბუკით	სიჭბუკით
–	ზ.	2 კიცობრიობა	კაცობრიობა
124	ზ.	5 მიანც	მიანც
127	ზ.	8 სიკედილი	სიკედილი
131	ქ.	9 სამოცი მანა	1 ტალანტი = სამოცი მანა
136	ზ.	1 (Dimanche)	(Dimanche) – კვირი- აკე = საუფლო
–	ზ.	4 Samedi	(Samedi)
–	ზ.	10 ჯუმა	ჯუ/ომა
–	ზ.	¹⁰ / ₁₁ ობიშ, ვობიშ	ობი, ვობი

გამომცემლობის რედაქტორი მარინე გიორგობიანი
გარეკანის დიზაინი თინათინ ჩირინაშვილი
კომპიუტერული უზრუნველყოფა ეკა თეთრაშვილი
ნინო ვაჩეიშვილი

0179 თბილისი, ი. ჭავჭავაძის გამზირი 14
14 Ilia Chavchavadze Avenue, Tbilisi 0179

Tel 995(32) 25 14 32
www.press.tsu.ge